

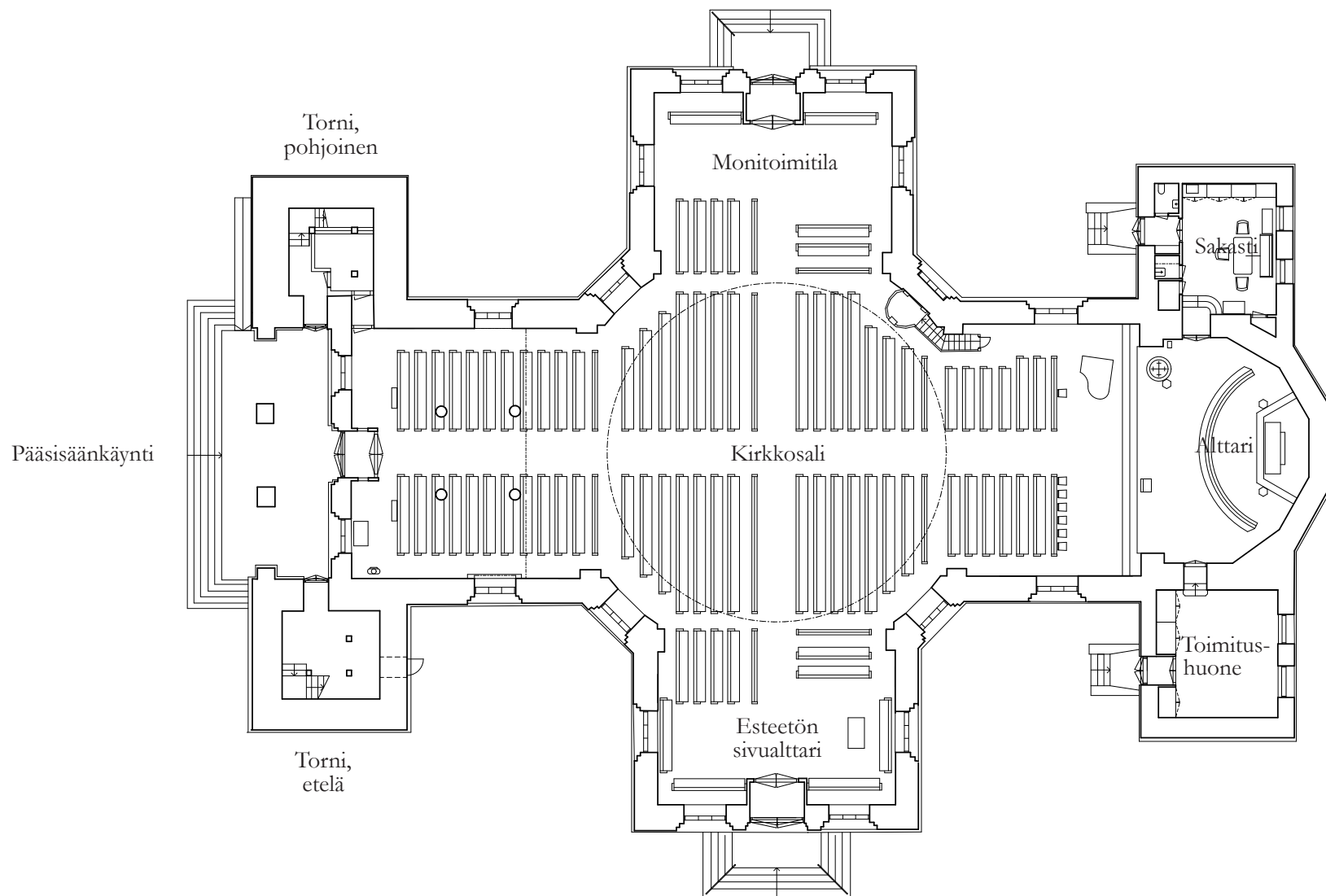

Tyrvään kirkko
Rakennushistoriaselvitys 31.10.2025

SISÄLLYSLUETTELO

1.	PERUSTIEDOT	5
2.	JOHDANTO	9
	<i>Selvityksen tausta</i>	9
	<i>Käytetyistä aineistoista</i>	9
	<i>Nykyinen kaavoitus- ja suojelutilanne</i>	11
3.	KIRKON HISTORIA	17
3.1	Tyrvään kirkon varhaiset vaiheet	17
	<i>Tyrvään seurakunta ja vanha kirkko</i>	17
3.2	Rakennushistoria	19
	<i>Rakennuspaikka</i>	19
	<i>Tyrvään kirkon rakentaminen</i>	23
	<i>Tyrvään kirkon suunnittelija</i>	27
	<i>Tyrvään kirkko 1855</i>	28

3.4 Kirkkorakennuksen muutokset	37	4. KIRKON NYKYTILANNE	105
<i>1800-luku, kirkon rakentamisen jälkeiset täydennykset</i>	<i>39</i>	<i>Kirkkosali</i>	<i>107</i>
<i>1860–80-luvun kosteusongelmien korjaukset</i>	<i>43</i>	<i>Kuori</i>	<i>111</i>
<i>1891 Sisätilojen peruskorjaus ja maalaustyöt</i>	<i>45</i>	<i>Saarnastuoli</i>	<i>115</i>
<i>1907 Korjaustoimenpiteet ja sisätilojen maalaustyöt</i>	<i>51</i>	<i>Ristivarret</i>	<i>119</i>
<i>1920-luku, sähkövalot ja sakastin muutokset</i>	<i>53</i>	<i>Tuulikaapit</i>	<i>123</i>
<i>1933 Uudet urut ja urkulehterin muutokset</i>	<i>55</i>	<i>Sakasti ja toimitushuone</i>	<i>127</i>
<i>1938 Peruskorjaus ja muutostyöt B. Strömmerin suunnitelmien mukaan</i>	<i>59</i>	<i>Urkulehteri</i>	<i>133</i>
<i>1947–1995 Vesikatteen muutokset</i>	<i>71</i>	<i>Vihkiparien odotustila</i>	<i>135</i>
<i>1981 Peruskorjaus</i>	<i>75</i>	<i>Tornit ja ullakko</i>	<i>139</i>
<i>1982 Kirkon tulipalon jälkeinen peruskorjaus</i>	<i>85</i>	<i>Valaistus</i>	<i>145</i>
<i>1986 Tyrvään kirkon uudet urut</i>	<i>87</i>	<i>Esineistö</i>	<i>149</i>
<i>2000 ja 2017 Äänentoistojärjestelmän uusiminen</i>	<i>89</i>	6. KIRKON SÄILYNEISYYS	155
<i>2015 Kirkkosalin penkkien kunnostus ja ristivarsien muutokset</i>	<i>91</i>	7. LÄHTEET	163
<i>Kirkkomaa ja sen muutokset</i>	<i>95</i>		

1. PERUSTIEDOT

Kohteen nimi:	Tyrvään kirkko
Suunnittelija:	Pehr Johan Gylich
Osoite:	Kirkkokatu 1a, 38200 Sastamala
Omistaja:	Sastamalan seurakunta
Kiinteistötunnus:	790-1-41-1
Pinta-ala:	Kerrosala n. 1430 m ² Tilavuus n. 14400 m ³
Kaavatilanne:	Pirkanmaan maakuntakaava 2040 on tullut voimaan 8.6.2017 Keskustaajaman rakenneosayleiskaava on tullut voimaan 11.6.2014 Voimassa oleva asemakaava on tullut voimaan 28.10.1974
Suojelutilanne:	Rakennus on suojeltu kirkkolailla. Sastamalan kaupungin keskustaajaman rakenneosayleiskaavassa kirkon alue on merkitty maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi alueeksi merkinnällä <i>me</i> .
Rakennusaika:	Valmistunut vuonna 1855

Merkittävät muutosvaiheet:

1848–1855	Kirkko rakennetaan	1954	Tornihuiput katettiin konesaumatulla kuparikatteella
1866	R.W. Ekmanin alttaritaulut valmistuivat	1977–78	Kirkon kellot koneistettiin
1883	Kirkkoon hankittiin urut Thulén urkutehtaalta	1981	Peruskorjaus
1891	Sisätilojen peruskorjaus ja maalaustyöt	1982	Kirkon tulipalon jälkeinen peruskorjaus
1907	Sisätilojen korjaustoimenpiteet ja maalaustyöt	1986	Uudet urut
1923	Sähkövalot	1995	Tiilikate ja aluskatteena toimivat paanut poistettiin ja korvattiin konesaumatulla peltikatteella
1933	Uudet urut ja urkulehterin muutokset	2000	Äänentoistojärjestelmän uusiminen
1938	Peruskorjaus ja muutostyöt B. Strömmerin suunnitelmien mukaan	2015	Kirkkosalin penkkien kunnostus ja ristivarsien penkkimuutokset
1947	Paanukaton muutos tiilikatoksi	2017	Äänentoistojärjestelmän uusiminen

2. JOHDANTO

Selvityksen tausta

Tämä rakennushistoriaselvitys on koostettu Tyrvään kirkon tulevaa ulko- ja sisäpuolista korjausta koskevan suunnittelun ja päätöksenteon tueksi Sastamalan seurakunnan toimeksiannosta. Selvitys käsittää tontilla sijaitsevan Tyrvään kirkon rakennuksen. Selvityksessä käydään läpi kirkon sisä- ja ulkotiloja, kattaen kirkkorakennuksen kannalta keskeisimmät historian ja nykytilan aihealueet. Kirkkorakennuksen historiaa käydään läpi kronologisesti kirkon syntyhetkistä selvityksen laadintahetken mukaiseen nykytilanteeseen. Selvitykseen ei sisälly kirkon ympäristön laajempaa tarkastelua.

Käytetyistä aineistoista

Selvityksen pohjana on käytetty sekä painamattomia lähteitä että Sastamalan seurakunnan arkiston painettuja lähteitä. Tyrvään kirkon historiaa ja muutoksia käsittelevien lukujen pohjana on hyödynnetty Marja-Liisa Rönkön kirjoittamaa teosta ”Tyrvään kirkko 150 vuotta” sekä Sastamalan seurakunnan arkistomateriaaleja. Nykytilan valokuvat on otettu vuoden 2025 aikana ja kirkkoon liittyvät piirustukset ovat pääosin peräisin seurakunnan arkistoista.

Nykyinen kaavoitus- ja suojelutilanne

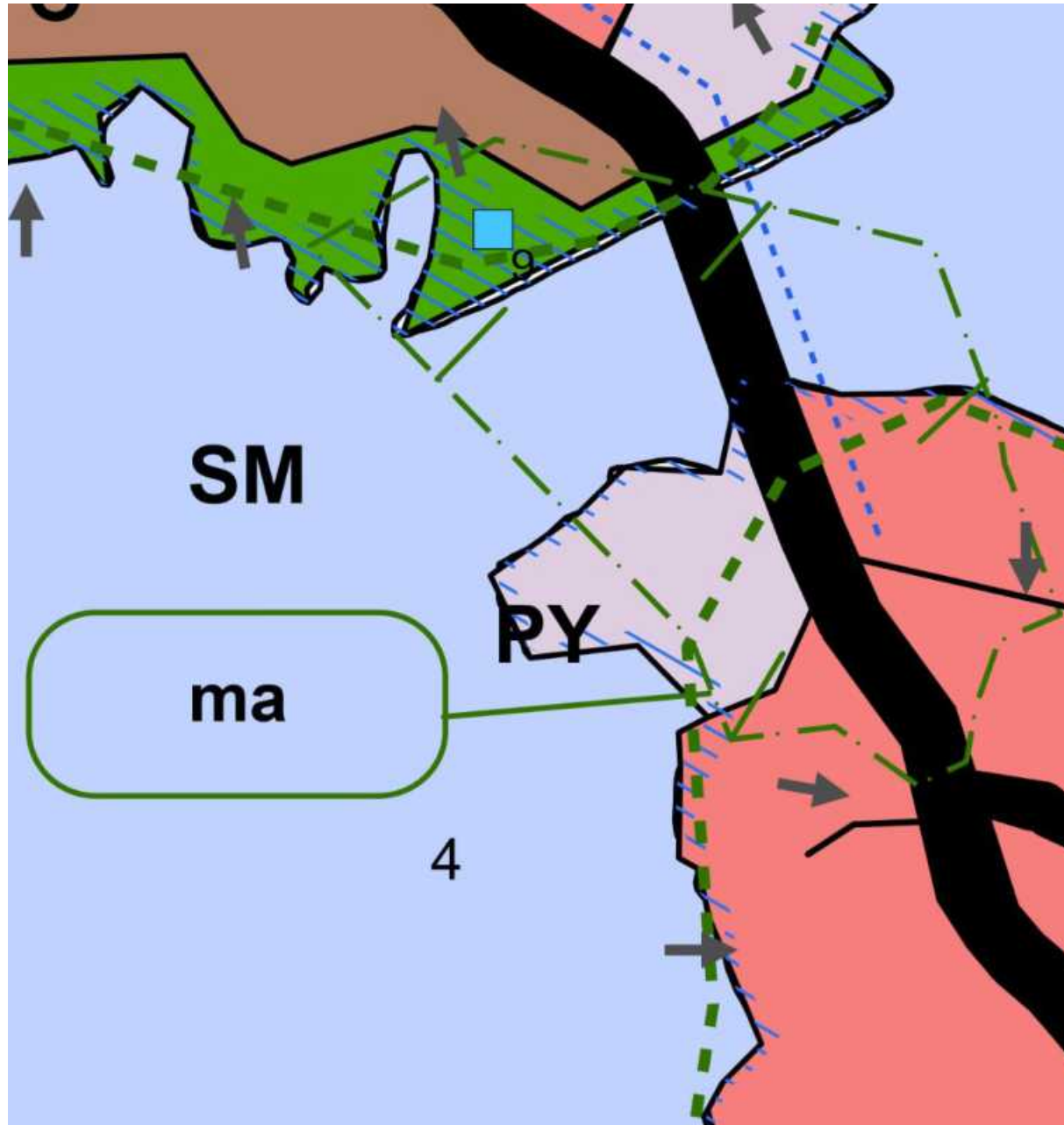
Pirkanmaan maakuntakaava 2040

Sastamalan ja Tyrvään kirkon alueella on voimassa 8.6.2017 voimaan tullut Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Kirkon alue on merkitty merkinnällä C, joka on maakuntakaavassa keskustatoimintojen alue. Keskustatoimintojen alueen suunnittelumääräyksissä mainitaan muun muassa ”--Alueen suunnittelussa on turvattava kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen.”

Kirkon tontin kohdalla kulkee vihreä katkoviiva, joka tarkoittaa maakuntakaavassa viheryhteyttä. Merkinnällä osoitetaan taajamiin liittyvät olemassa olevat tai tavoitteelliset viheryhteydet, joilla on erityistä merkitystä alueellisen virkistysverkoston ja/tai ekologisten yhteyksien kannalta.

Kirkon tontti kuuluu maakuntakaavassa rajattuun alueeseen RK, joka tarkoittaa kaavamääräyksissä sekä valtakunnallisesti, että

maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Merkinnöillä osoitetaan maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön alueet (RKY 2009). Suunnittelumääräyksissä sanotaan, että alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee maakunnallisesti merkittävillä alueilla turvata ja edistää alueen kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilymistä ja edelleen kehittämistä. Lisäksi valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen alueilla on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.

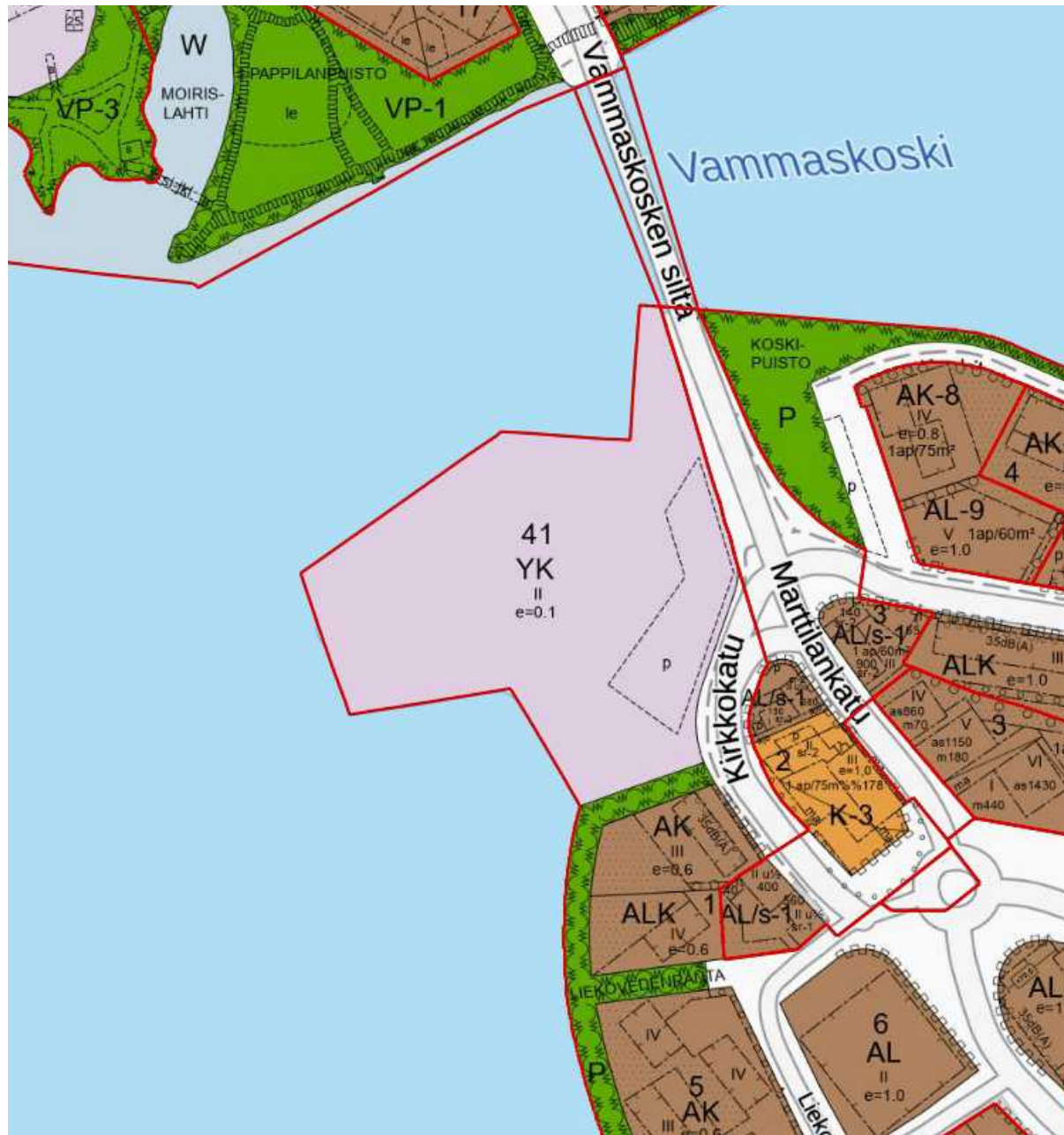
Sastamalan kaupungin keskustaajaman rakenneosayleiskaava

Sastamalan kaupungin 11.6.2014 lainvoimaiseksi tullessa keskustaajaman rakenneosayleiskaavassa Tyrvään kirkon tontti kuuluu julkisten palvelujen ja hallinnon alueeseen PY. Yleiskaavamerkinnöissä ja -määräyksissä merkintää kuvataan seuraavasti: ”Merkinnällä osoitetut alueet varataan julkisille palveluille. Alueen toteutus tulee tutkia asemakaavalla.”

Kirkon alue on rajattu vihreällä pistekatkoviivalla merkinnällä ma, joka tarkoittaa maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluetta. Yleiskaavamerkinnöissä ja -määräyksissä merkinnällä osoitetaan kohtaan 4 Vammalan kirkko (RKY 2009). Merkinnästä mainitaan seuraavasti: ”Alueen tarkemmassa suunnittelussa tulee huomioida rakentamisen ja ympäristöhoitotoimenpiteiden sopeutuminen alueen maisemallisiin, kulttuurihistoriallisiin ja rakennustaiteellisiin arvoihin. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee luoda edellytykset sille, että maisema-alueen tai rakennetun kulttuuriympäristön maisemallisesti tai rakennushistoriallisesti arvokas luonne säilyy. Museoviranomaiselle varataan mahdollisuus lausua mielipiteensä merkittävistä maankäyttöhankkeista.”

Kirkon tontin lävitse kulkee vihreä katkoviiva, joka on merkitty virkistysyhteydeksi/-tarpeeksi. Merkintää kuvataan seuraavasti: ”Merkinnällä on osoitettu maakuntakaavan mukaiset seudullisesti merkittävät ulkoilureitit sekä paikallisesti merkittävät virkistysyhteystarpeet. Merkintä ei osoita reitin tarkkaa sijaintia tai tyyppiä. Virkistysyhteys tulee suunnitella tarkemmin erillisellä suunnitelmalla tai yksityiskohtaisen maankäytön suunnittelun yhteydessä. Asemakaavoituksella tulee edistää taajama-alueen rannanmyötäisen virkistysyhteyden toteutumista. Ulkoilureitit kulkevat pääosin olemassa olevia teitä, katuja, polkuja ja muita reittejä myöten, joten ne eivät vaadi maanrakennustoimenpiteitä.”

Kirkon tontin vesialueeseen rajautuvalla osalla on sininen rasterimerkintä, joka viittaa tulvavaara-alueeseen. Merkintää kuvataan seuraavasti: ”Merkinnällä on osoitettu kerran sadassa vuodessa tapahtuvan tulvan tulvavaara-alueet, joiden vedenkorkeus Rautavedellä on +58,40 m (N60) ja Liekovedellä +58,30 m (N60). Tulva-alueet tulee huomioida tarkemmassa suunnittelussa. Tulva-alueille ei saa sijoittaa uusia rakennuksia, rakenteita eikä muita toimintoja niin, että tulva aiheuttaa niille merkittävää vahinkoa.”

Asemakaava

Tyrvään kirkko sijaitsee Vammalan kaupungin I kaupunginosan korttelissa 41. Siihen liittyvässä 28.10.1974 voimaan tulleessa asemakaavassa alue on merkitty merkinnällä YK. Merkintää kuvataan asemakaavamerkinnoissä ja -määräyksissä kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueena. Kaava-alueen itäpuolelle on katkoviivalla merkitty alue p, joka kuvaa ohjeellista pysäköintipaikkaa. Kirkkorakennuksella tai sen alueella ei ole asemakaavassa erillistä suojelumerkintää.

TYRVÄÄ
S/49

16

VANHA-KIRKKO
25.

3. KIRKON HISTORIA

3.1 Tyrvään kirkon varhaiset vaiheet

Tyrvään seurakunta ja vanha kirkko

Kristinuskon vaikutus on näkynyt Tyrvään seudulla ja Kokemäen jokilaaksossa 1000-luvulla jo ennen ensimmäisiä Suomeen tehtyjä ristiretkiä. Tyrvään seutu on kuulunut keskiajan alkupuolella Sastamalan seurakuntaan ja arvioidaan, että Tyrvää on itsenäistynyt omaksi seurakunnakseen vuoden 1504 tai 1520 tienoilla. Oman kappelin muodostaminen lienee tapahtunut jo 1300-luvun lopussa. Erään asiakirjan mukaan vuodelta 1438 mainitaan Tyrvää omana Ala-Sastamala nimisenä seurakuntana ja vuonna 1466 merkityssä asiakirjassa kerrotaan Tyrvään kirkosta ja Papista.

Kristinuskoko oli juurtunut jo 1300-luvulla Suomeen. Tyrvään kappeliseurakunnan ensimmäinen puukirkko pystytettiin luultavasti 1300-luvun loppupuolella ja mitä todennäköisimmin nykyiselle, vanhan kivikirkon paikalle. Tyrvään vanhan harmaakivikirkon rakentaminen ajoittuu 1500-luvun alkuun, noin vuosien 1506 ja 1516 väliin.

Tyrvään vanhan kirkon rakentamiseen sekä Tyrvään seurakunnan erottautumisen Sastamalan seurakunnasta johtaneita syitä ei tiedetä varmuudella. Tyrvään vanha kirkko rakennettiin aikanaan lähelle silloista Sastamalan Karkun emäkirkkoa sen käydessä mahdollisesti liian ahtaaksi. Tyrvään eroa Sastamalasta on ollut mahdollisesti jouduttamassa erimielisyydet Pohjois-Satakunnan laajoista riistamaista. Rauta- ja Liekoveden rantojen viljavat maat ovat tarjonneet hyvät edellytykset maanviljelyksen kehitykselle, jolloin se on nostanut kansan varallisuutta siten, että tyrvääläisillä on ollut mahdollisuus rakentaa oma suuri kivikirkko.

Tyrvään vanha kivikirkko jäi autiokirkoksi vuonna 1855, jolloin Vammalaan rakentui Tyrvään uusi kirkko. Vanhasta kivikirkosta käytetään tänä päivänä nimeä Tyrvään Pyhän Olavin kirkko. Kirkko toimii matkailunähtävyytenä ja siellä järjestetään kesäisin useita hengellisiä tilaisuuksia. Vuonna 1855 valmistunutta kirkkoa kutsutaan Tyrvään kirkoksi. (Hiekkänen, 2018. s. 260–263; Kolari, 1968. s. 17–18, s. 31)

Tyrvään Pyhän Olavin kirkko
(Tyrvään vanha kirkko)

Tyrvään kirkko
(Tyrvään uusi kirkko)

3.2 Rakennushistoria

Rakennuspaikka

Uuden kirkon saamisen välttämättömyys todettiin kirkonkokouksessa 15.5.1826 Tyrvään vanhan ja huonokuntoisen 300-vuotiaan kirkon jäädessä ahtaaksi. (Rönkkö, 2005 s. 31 ja s.41; Tarjamo, 1968 s. 40). Uuden kirkon rakentamisen velvoitteesta annettiin lääninkuvernöörin määräys vuonna 1839.

Suunnitelmia Tyrvään vanhan kirkon laajentamisesta ajettiin voimakkaasti, mutta katselmusoikeus ei pitänyt ratkaisua tarkoituksenmukaisena vaikean toteutettavuuden vuoksi - korjaus- ja laajennustarve olisi vaatinut käytännössä kirkon kokonaan uudelleen rakentamista eikä kirkon ympärillä ollut tilaa laajentamiselle tai hautausmaalle. Vanhan kirkon laajennusanomus evättiin valitusten jälkeen lopullisesti lääninkuvernöörin päätöksestä 30.3.1839. (Rönkkö, 2005 s. 42–43; Tarjamo, 1968 s. 40; Lampinen, 1972 s. 19)

Uuden kirkon paikasta järjestettiin useita katselmuksia ja sen sijoittumisesta oli vaikea päästä yksimielisyyteen. Asia ei ollut vähäinen vaan vaati pitkälle tulevaisuuteen tähtäävää kaukonäköisyyttä. Kirkon paikaksi esitettiin ainakin viittä eri sijaintia. Vaikka säilyneissä dokumentaatioissa ei suorilta lausuta,

oli paikan valinnassa kyse identiteetin muutoksesta ikivanhan pitäjän kirkonkylän siirtyessä uuteen paikkaan, mitä heijasteli ajan yleinen pyrkimys agraarikulttuurista kohti teollista yhteiskuntaa sekä alkavaa muuttoa maalta kohti keskuksia. Lopulta kirkon paikkaa koskevien käsiteltyjen valitusten jälkeen uuden emäkirkon paikaksi valikoitui, Tyrvään silloisen kirkkoherran Herman Hellénin asiaa puoltaessa kirkonkokouksessa 30.9.1838, Vammaskosken varrella oleva Hätniemi. Kirkon paikan valintaan vaikutti Hellénin edeltäjän kirkkoherra J. M. Limonin ensimmäiseen katselmuspöytäkirjaan täsmällisesti määrittelemä ehdotus kirkon paikasta maantien ja vesireitin yhtymäkohtaan aivan pitäjän keskusta. Lopullinen päätös Hätniemeen rakentamisesta saatiin 11.5.1845. (Rönkkö, 2005 s. 36–37, s. 41–42; Tarjamo, 1968 s. 40, Lampinen, 1972 s. 20)

Tyrvään kirkon rakennuspaikka oli kaunis ja kallioinen niemeke, jonka läpi kulki jo aikanaan vilkas valtatie. Uutta kirkkotarhaa varten rakennuspaikkaa ympäröivä järvenlahti täytettiin, tontin kalliot alennettiin ja sorakummut tasattiin. Paikalla kasvaneet tuomet sekä rannan lepikkö kaadettiin ja ne maatuivat osaksi kirkkotarhaa. (Tarjamo, 1968 s. 42)

KARTTA

Kirkon
maasta.

W
a
n
n
a
s
k
s
k
i.

L i e k o = W e s i.

Tyrvään kirkon rakentaminen

Kirkon suunnittelutyöt alkoivat syksyllä 30.10.1842, jolloin pöytäkirjaan merkittiin yksinkertainen tavoite tehdä ”kirkko siihen liittyvine sakaristoineen ja kellotorneineen.” Kokouspöytäkirjaan kirjattiin pitäjän asukkaiden yhteisinä toiveina ohjeellisia kuvauksia kirkon rakennussuunnitelmiin. Ohjeistuksena annettiin summittaisia mittatietoja pitäjän väkilukuun pohjautuen ja viitattiin ajan yleisimpään kirkkotyyppiin - tasavartiseen ristikirkkoon, jonka länsipäädyssä oli säännönmukaisesti torni ja itäpäädyssä sakaristo. Erityisenä mainintana ohjeissa oli 1700-luvun loppupuolen jälkeen yleistyneet ristin viistetyt kulmat, jotka loivat kivikirkoissa tyylinmukaisen avaramman keskeistilan, jota korosti vielä sen ylle kaartuva suuri kupoli. (Rönkkö, 2005 s. 51, s. 55)

Lupien saannin ja lainvoimaan saatujen päätösten jälkeen valtuutettiin kirkkoherra Hellén kääntymään jonkun taitavan arkkitehdin puoleen kirkon piirustusten ja kustannusarvion

laatimista varten. Pöytäkirjoissa ei ole mainintaa Tyrvään kirkon suunnitelleesta Turun kaupunginarkkitehdista P. J. Gylichistä, joka valikoitui kirkon suunnittelijaksi. Tyrvään kirkon piirustukset valmistuivat pääosin touko-kesäkuussa 1848 ja ne hyväksyttiin tammikuussa 1849. (Rönkkö, 2005 s. 51, s. 55)

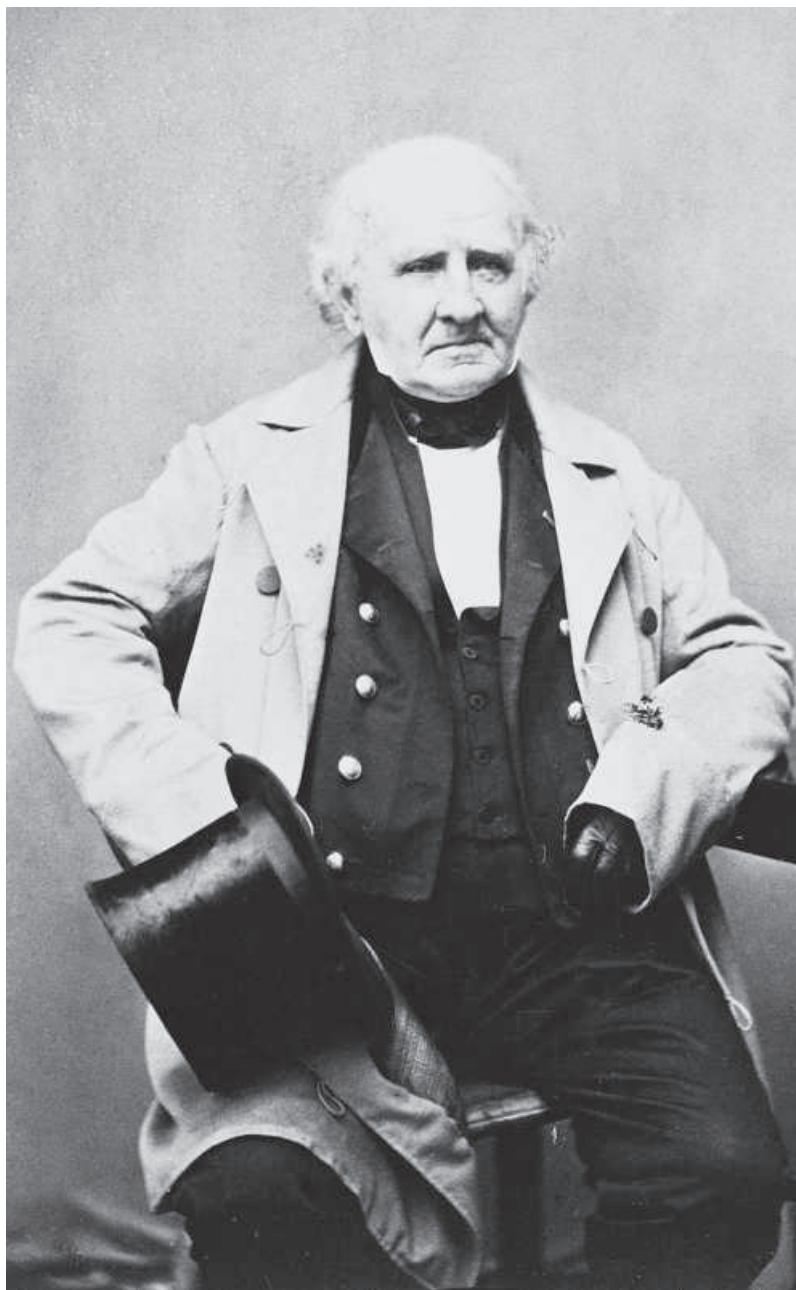
Uuden kirkon rakennusmateriaaleista käytiin useita keskusteluja, tehtäisiinkö se puusta, kivistä vai tiilestä. Venäjän Keisarikunnan Majesteetin päätöksestä 23.10.1846 pitäjäläiset veloitettiin rakentamaan valitulle paikalle riittävän tilava kivikirkko jo laaditun kustannusarvion mukaisesti. (Rönkkö, 2005 s. 43; Tarjamo, 1968 s. 42) Tiilirakenteisen kirkon rakennustyöt aloitettiin keväällä 1843 tiilien koelyönnillä ja varsinaiset rakennustyöt alkoivat keväällä vuonna 1848. (Rönkkö, 2005 s. 55, s. 62; Tarjamo, 1968 s. 42) Kirkon ensisijaisesti päivätöinä suoritettaviin rakennustöihin osallistuivat pitäjän ruokakunnat ja kappelilaiset. Kaikkien töiden onnistumista ja valvontaa varten palkattiin ”mestareita ja taitavia työläisiä kaupungeista”. (Rönkkö, 2005 s. 65–66)

Rakennustöistä ensimmäisenä suoritettiin tontin veteen rajautuvan niemen raivaus, rakennuksen paikan tasoitus ja niemen tyveen työntyvän lahden täyttö. Niemenranta kivettiin tasaiseksi ja kehämuuri rakennettiin. Kirkon perustus laskettiin vuonna 1849. Samoihin aikoihin tehtiin myös kehämuurin ja sen kolmen portin valmiiksi rakennus. Rakennustyömaalle pystytettiin tiiliruukki, josta oli tehty päätös 28.10.1848. Tiilien työstö kesti kolmesta neljään vuotta. Vuonna 1853 muurattiin kirkon seinät ja rakennettiin vesikatto rakennusmestari Johan Sahlbergin johdolla. Kirkon suunnitellut arkkitehti Pehr J. Gylich suoritti 30.10.1854 kirkon tarkastuksen. Kirkon sisäpuoliset puusepän ja timpurin työt aloitettiin vuoden alusta 1854 koristeveistäjän Johan Adolf Bomanin toimesta. Urakka sisälsi saarnastuolin, alttarinkehän ja -lattian, pöydän ja jakkaran alttarille, kirkon penkit ja niiden peiliovet, lukkarinpenkin, ikkunat, tornin portaat, sakastin komeron oven ja hyllyt sekä numerotaulun. Kirkon seiniä pitkin kulkemaan rakennettiin ylimääräinen

penkkirivi. Loppuvuodesta tilattiin vielä sakastin kalusto: kaksi isompaa mäntypuista kaappia, isohko kirjoituspöytä, sohva, kaksi nojatuolia ja neljä pinnatuolia. Viimeisenä vuonna kirkossa suoritettiin pellitykset, lasien asennukset, maalaus- ja kultaustyöt sekä uusien sisustuselementtien hankinta. (Rönkkö, 2005 s. 65–67, s. 75–79; Lampinen, 1972 s. 23)

Kirkko saatettiin syksyllä vuonna 1855 käyttökuntoon. Kirkkosaliin asennettiin messinkikruunuvalaisimet sekä alttari- ja saarnastuolin kyntteliköt. Pyhän Olavin kirkon kellot siirrettiin vanhasta kirkosta uuteen. Kirkko vihittiin käyttöön ensimmäisenä adventtisunnuntaina vuonna 1855. (Rönkkö, 2005 s. 83) Vuonna 1855 rakennettiin kirkosta itään katsottuna maantien toiselle puolen tiilirakenteinen ruumis- ja obduktiohuone Sahlbergin piirustusten mukaan. Ylijäämäisistä tiilistä rakennettiin uuden hautausmaan siunauskappeli, joka valmistui vuonna 1891. (Rönkkö, 2005 s. 51, s. 69; Tarjamo, 1968 s. 42)

Tyrvään kirkon suunnittelija

Tyrvään kirkon suunnitteli Ruotsalaissyntyinen Pehr Johan Gylich. Hän toimi Turun kaupunginarkkitehtina kolmenkymmenen vuoden ajan vuodesta 1829 lähtien, vaikka hänellä ei ole upseerin arvon lisäksi tiedettävästi muuta koulutusta. Ennen Turun paloa olivat yksityistä rakennustoimintaa hallinneet lähes poikkeuksetta rakennusmestarit ja kouluttamattomia arkkitehteja toimi alalla siihen aikaan vain vähän. Turun palon jälkeiselle jälleenrakennukselle ja omaleimaiselle empirelle oli merkittävää se, että pääosan piirustuksista laativat amatöörit. Turku tarjosi laajoja mahdollisuuksia jälleenrakennusaikana yritteliäisyydelle, jolloin monialaisesti lahjakas ja arkkitehtuuria harrastanut Gylich paneutui rakennustöihin päätoimisesti. Hän alkoi varsinaisesti harjoittamaan arkkitehdin ammattia vuonna 1827. (Lampinen, 1972 s. 4–7)

Gylichin arkkitehtuuri on saanut vaikutteita varhaisemmasta uusantiikista, venäläisestä empirestä sekä Ruotsin

myöhäisempirestä. Kaikki eri suunnilta saadut vaikutteet sulivat arkkitehdin suunnitelmissa yhteen persoonalliseksi kokonaisuudeksi. Venäläisen empiren vaikutus on silti merkittävin Gylichin tuotannossa. (Lampinen, 1972 s. 7–8)

Turun jälleenrakennustöiden päätyttyä Gylich teki 1840- ja 1850-luvuilla maaseudulle eniten suunnitelmia kirkkojen laajennus-, korjaus- ja rakennustöihin liittyen. Vaikka Gylichin nimeen ei suoranaisesti viitattu Tyrvään kirkon suunnittelutöiden alkaessa 1842 laaditussa pöytäkirjassa, oli hänen nimensä mainittu ensi kerran vuonna 1840 järjestetyssä kokouksessa kirkon paikkojen tarkastamisen yhteydessä. Kiikoisten kappeliseurakunnan pöytäkirjassa 11.4.1847 hänen nimensä mainitaan, kun oli ollut puhetta piirustusten tilauksesta sinnekin ”samalta arkkitehdiltä kuin Tyrväällekin”. (Lampinen, 1972 s. 21, Rönkkö, 2005 s. 55)

Tyrvään kirkko 1855

Tyrvään kirkko on Sastamalan seurakunnan pääkirkko ja se on 1800-luvun jälkipuoliskon monimuotoisen kirkkoarkkitehtuurin edustavampia esimerkkejä. Tyrvään kirkko oli aikanaan maan mahdollisesti suurin ja muodoltaan vaativin tiilirakennus, joka jätettiin tarkoituksellisesti rappaamatta. Pohjamuodoltaan sisäviisteinen ristikirkko edustaa ulkoarkkitehtuuriltaan katedraalimaista myöhäisempiretyyliä. (Museovirasto; Rönkkö, 2005 s. 67)

Kirkon taidolla laadittujen ja yksityiskohtaisten piirustusten valmistuessa 1848 oli P. J. Gylich noudattanut pääpiirteittäin vuonna 1842 laaditun kokouspöytäkirjan mukaisia pitäjän asukkaiden toiveita ja ohjeellisia kuvauksia kirkon suunnitelmiin liittyen. Kirkon runkokuoneen muodostaa sisäkulmistaan viistetty risti. Ristivarsia kattavat segmenttiharjat, jotka yhtyvät keskiosastaan pyöreään keskuskupuun. Keskuskupua peittää ulkopuolelta särmikäs kartiokatto, jonka räystäas kuorin tapaan

on runkokuoneen räystästä korkeammalla. Kirkon läntisen ristivarren päätteenä ovat kellotorneiksi suunnitellut kaksoistornit ja niitä yhdistävä kolmikerroksinen galleriakäytävä. Kirkon alttari sijaitsee rakennuksen itäpäädyssä ulkonevassa täyskorkeassa kuoriapsidissa. Kirkon itäpäätyyn, seitsemänsärmäisen kuorirakennelman molemmille puolille sijoittuu matalammat pienet siipirakennukset. Pohjoispuolen siivessä sijaitsee sakasti ja eteläpuolella eteishuoneeksi merkitty tila, jonka merkityksenä oli alun perin arkkitehtonisen symmetrian luominen sinne alun perin suunnitellun viinikellarin toteuduttua eteläisen kellotornin alle. Ainoa muutos Gylichin alkuperäisiin suunnitelmiin verrattessa on tapahtunut tornikuvuissa, jotka on toteutettu tornirungon suhteen pienempinä. (Museovirasto; Rönkkö, 2005 s. 55–61, Lampinen, 1972 s. 24–5)

Tyrvään kirkon ulkopituus on kokonaisuudessaan 88 kyynärää (sisäpituus 46,3 metriä) ja leveys ristivarsien kohdalla 62 kyynärää

(sisäleveys 34,4 metriä). Mitat ovat hieman pitäjän asukkaiden määrittelemiä summittaisia ohjemittoja suuremmat. Kirkon räystääs on 19 ja harja 28 kyynärän korkeudella maasta (sisäkorkeus katon reunaan on 10,7 metriä). Keskuskartion huippu on 7 kyynärää harjan yläpuolella. Länsipäädyn kaksoistornien korkeus ristin huippuun on 39 metriä. (Rönkkö, 2005 s. 62)

Puhtaaksimuurattuja kirkon runkokuoneen, kuorin ja sen sivusiipien, tornifasadin sekä tornien ulkoseiniä jäsentää pyörökaariset ikkunat, aukot, luukut ja oviaukot. Kirkon sivuvarsien ja siipirakennusten kolmiopäädyissä sekä tornikupujen neljällä sivulla on rosetti-ikkunat. Runkokuoneen julkisivun koristeaiheet ovat voimakkaasti profiloituneet vaakalistoitukset ja pyörökaaristen ikkunoiden ylle sijoitetut rosettikomerot. Samanlaiset, mutta pienemmät rosettikomerot on sijoitettu myös kuori-ikkunoiden yläpuolelle kattolistaan. Runkokuone on muuten sileä ja koristelematon, lukuun ottamatta korostettua leveää kattolistaa ja kuorin räystästä kiertävää hammaslistaa. (Rönkkö, 2005 s. 61–62, Lampinen, 1972 s.22)

Kirkon länsifasadi on voimakkaasti kerrosteinen. Tornit on jaettu vaakalistoilla kolmeen vyöhykkeeseen, samoin niiden välinen osa, jossa on kolmeen kerrokseen ryhmitelty kaariaukot. Kaariaukkoja on pääsisäänkäynnillä ja toisessa kerroksessa kolme ja ylimmässä kerroksessa viisi. Ylimmän kerroksen ikkunoiden yläpuolella on koristeena pienet rosettikomerot. Ensimmäisen ja toisen kerroksen kohdalla on myös sisällä runkokuoneen seinässä tornirakennuksen kautta lehterille valoa tuovat suuret ikkunat. Tornin ja tornifasadin pyörökaaristen ikkunoiden, aukkojen ja luukkujen kaaripäätteitä myötäilee ulkonevat kehyskaaret. Tornien yläreunoja kiertävät konsolifriisit ja niitä kehystävät tornifasadin lisäksi kaiteet. Tornien huippuja kattaa kahdeksansivuiset huippupäätteiset kuvut, joiden päissä on kullatut pallot ja ristit. Tornien huiput, kellohuoneen luukut ja ulko-ovet päällystettiin ruskeaksi maalatulla rautapellillä. Kirkon vesikatto tehtiin 4-kertaisista mäntypaanuista. Paanukatteen alla oli 2–3 kertainen koivutuohikerros. (Rönkkö, 2005 s. 62, s. 83, Sastamalan seurakunnan arkisto)

Utskott till Sida-Fasaden och Jernomskifning af Tyvis Sockens Moderkyrka i Åbo Län

*Arkitekt: Johan Lippert till efterseelse med
iakttagande af Helsingfors Arkitekt- och
gen. Byråns, af Camm. Byråns och Byggnads-
förordning, den 25 Januari 1849.*

Åbo Sockens Byråning

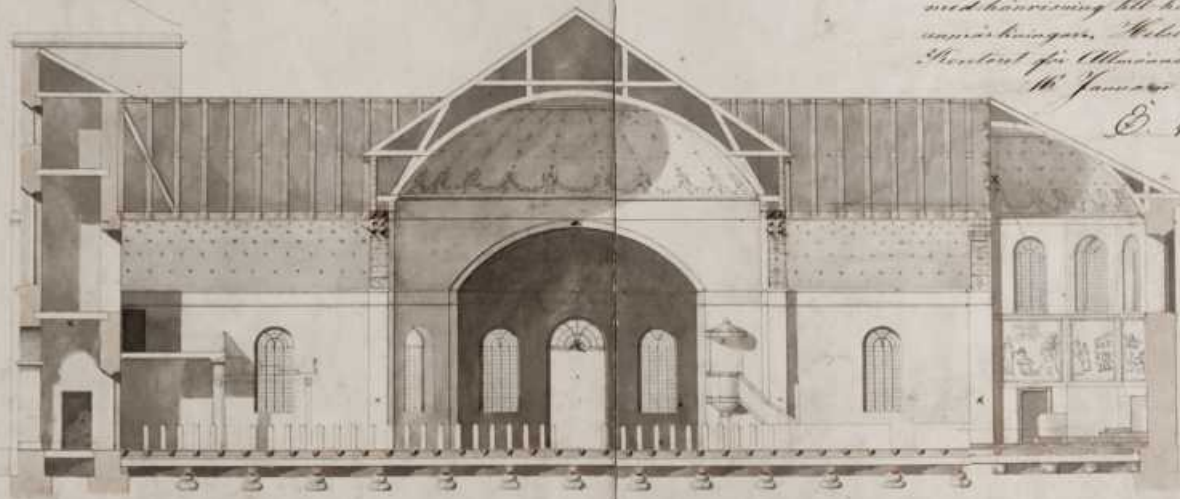
H. Lippert

Gyllnad och Guldskänk

*med hänseende till kyrkans belägenhet i
samma byggnad. Helsingfors, i Arkitekt-
Arkitekt för Åbo Län. Byggnadsbyråns den
16 Januari 1849.*

O. Lippert

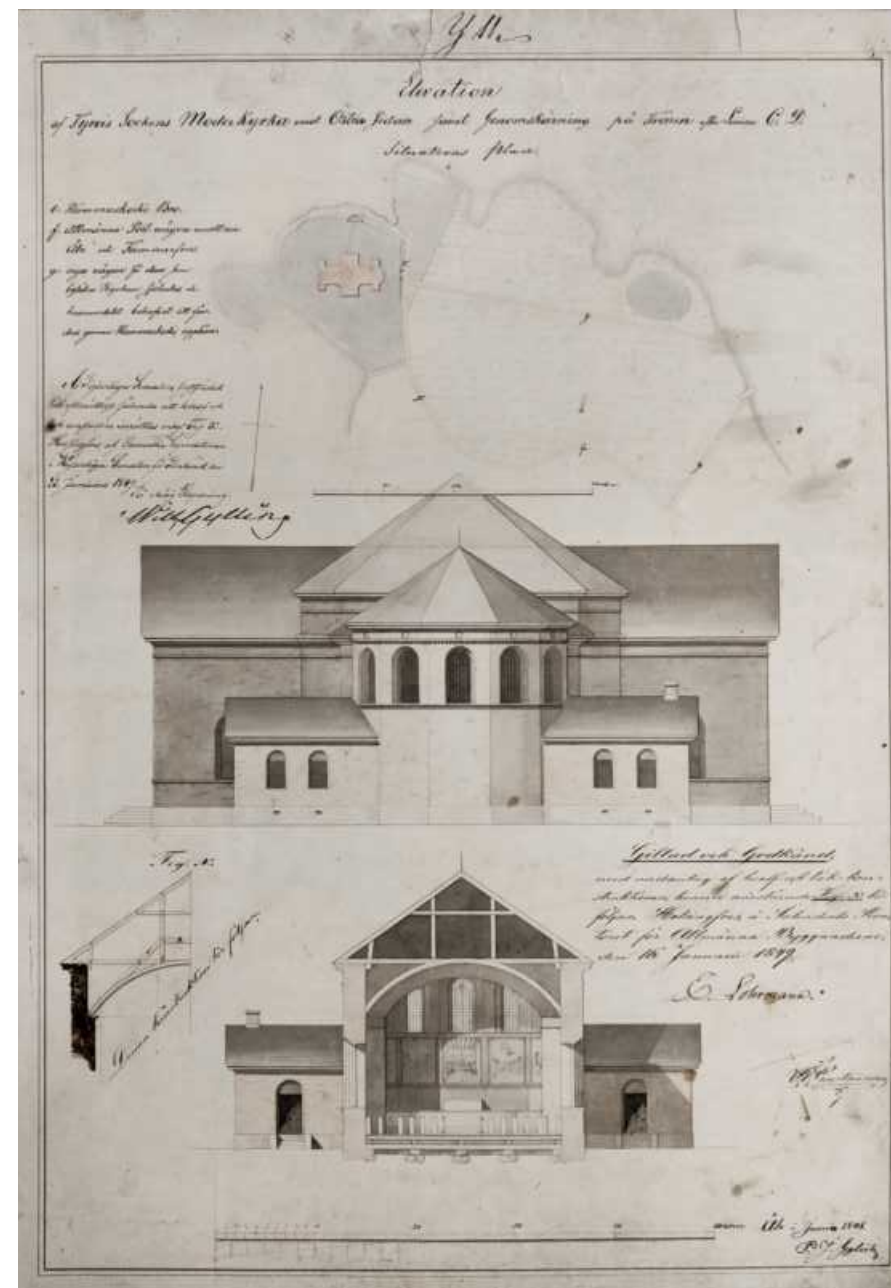

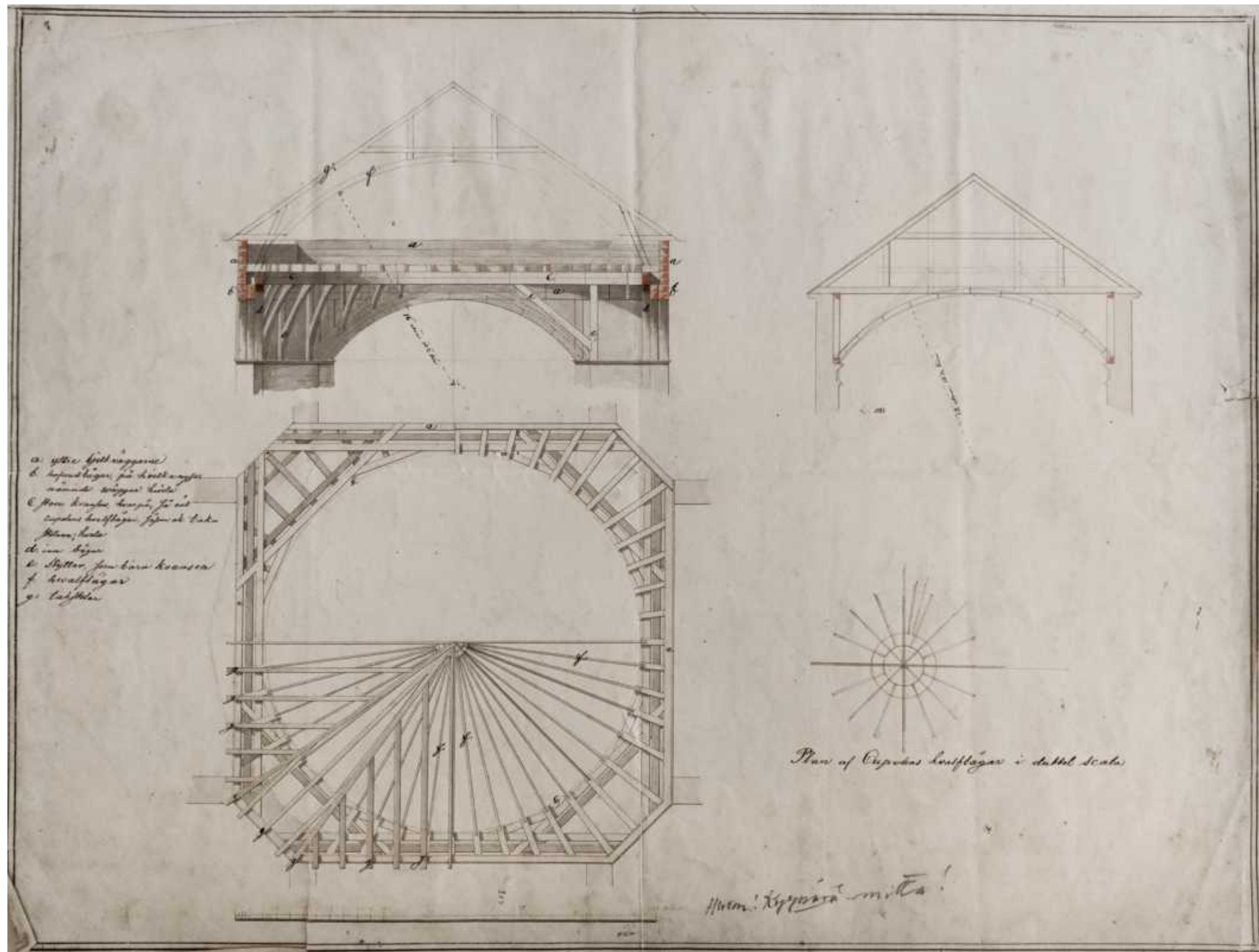
H. Lippert

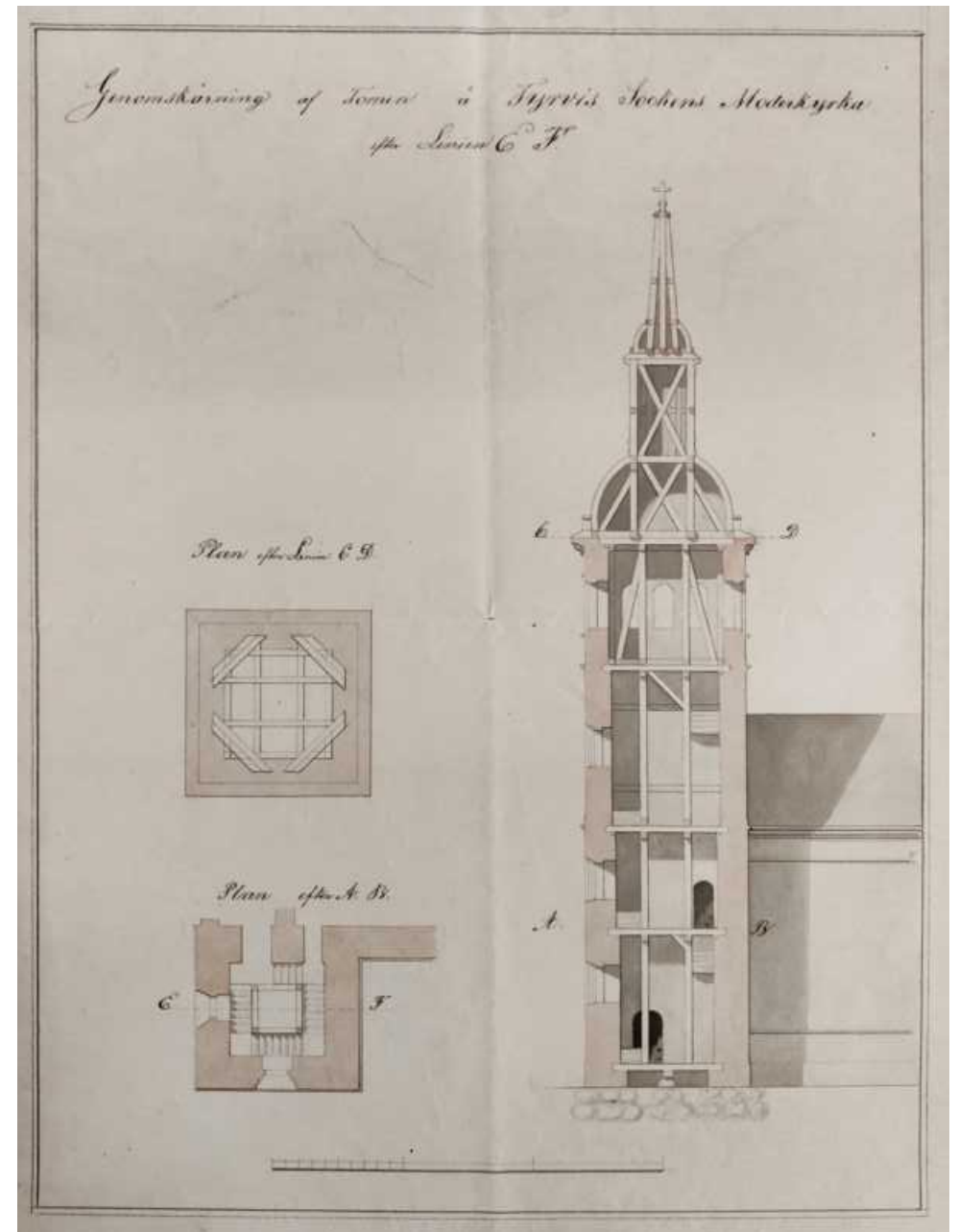
*Åbo Län 1849
H. Lippert*

Kirkon alkuperäisiä julkisivu- ja leikkauspiirustuksia. Pehr Johan Gylich, 1848.

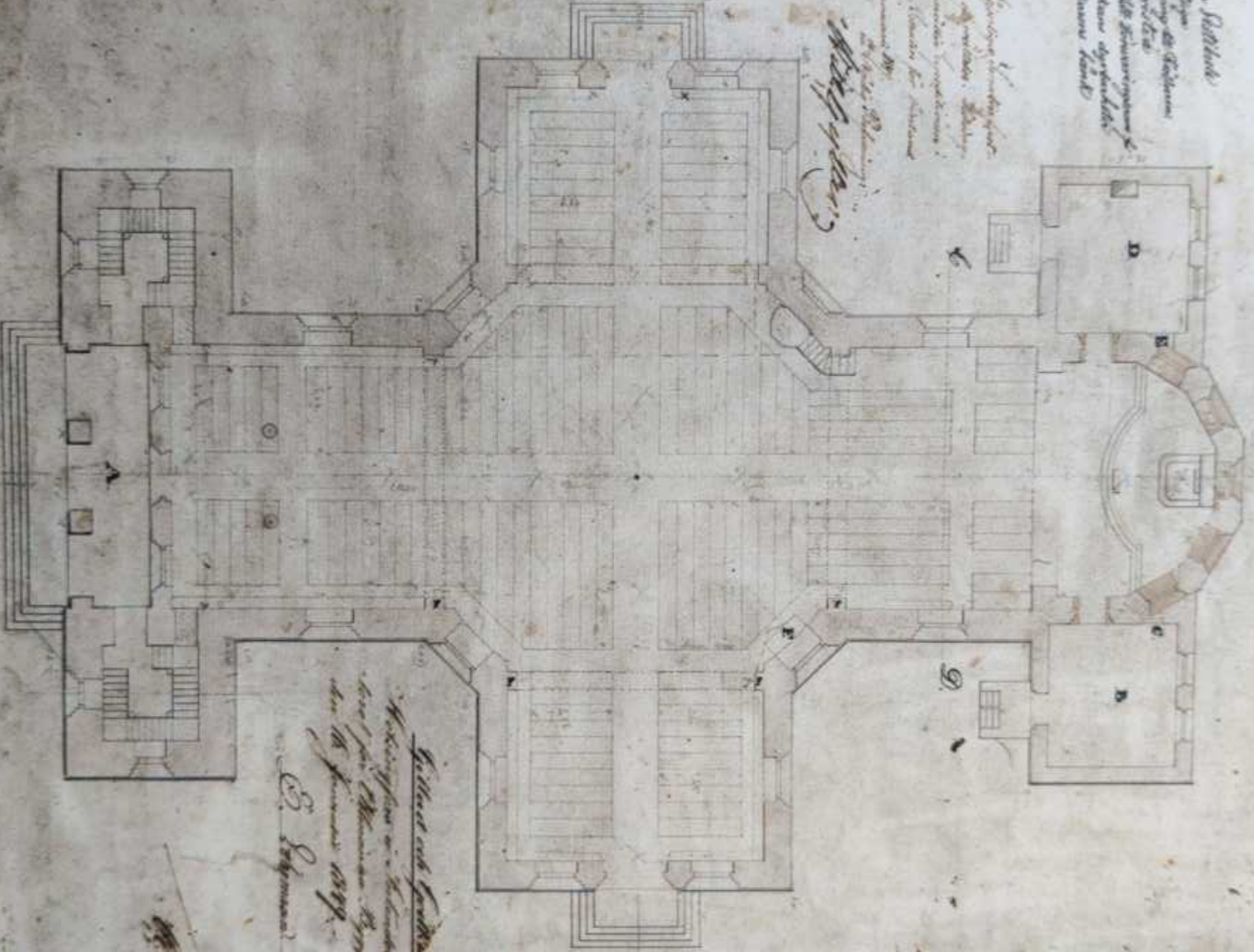
Kirkon alkuperäisiä rakennepiirustuksia. Pehr Johan Gylich, 1848.

Stirling *the new Water Works at upper end of mill race. Approx Section of the same.*

- A. Upper Reservoir
- B. Reservoir
- C. Reservoir
- D. Reservoir
- E. Reservoir
- F. Reservoir
- G. Reservoir
- H. Reservoir
- I. Reservoir
- J. Reservoir
- K. Reservoir
- L. Reservoir
- M. Reservoir
- N. Reservoir
- O. Reservoir
- P. Reservoir
- Q. Reservoir
- R. Reservoir
- S. Reservoir
- T. Reservoir
- U. Reservoir
- V. Reservoir
- W. Reservoir
- X. Reservoir
- Y. Reservoir
- Z. Reservoir

Water Works at upper end of mill race.
Approx Section of the same.
Water Works at upper end of mill race.
Approx Section of the same.

Water Works at upper end of mill race.
Approx Section of the same.
Water Works at upper end of mill race.
Approx Section of the same.

Water Works at upper end of mill race.
Approx Section of the same.
Water Works at upper end of mill race.
Approx Section of the same.

Tyrvään kirkon pohjapiirustus. Pehr Johan Gylich, 1848.

18 A 55

Kirkon pääsisäänkäynnillä sijaitsevassa metallilevyssä on Aleksanteri II:n monogrammi ja kirkon valmistumisvuosi.

3.4 Kirkkorakennuksen muutokset

Kirkon muutoksista kertovassa luvussa esitellään rakennuksen ominaispiirteiden ja niiden muuttumisen kannalta merkittävimmät rakennus- ja muutostoimenpiteet kirkon ulko- ja sisätilojen osalta.

1. R. W. Ekmanin alttaritriptyykki vuodelta 1866.

Valokuva R. W. Ekmanin alttaritauluista.

Kuva: Konservointiraportti Vammalan kirkossa olevasta R. W. Ekmanin vuonna 1866 maalaamasta alttaritriptyykistä, Janusz Marian Wanicki.

1800-luku, kirkon rakentamisen jälkeiset täydennykset

Alttaritaulut 1866

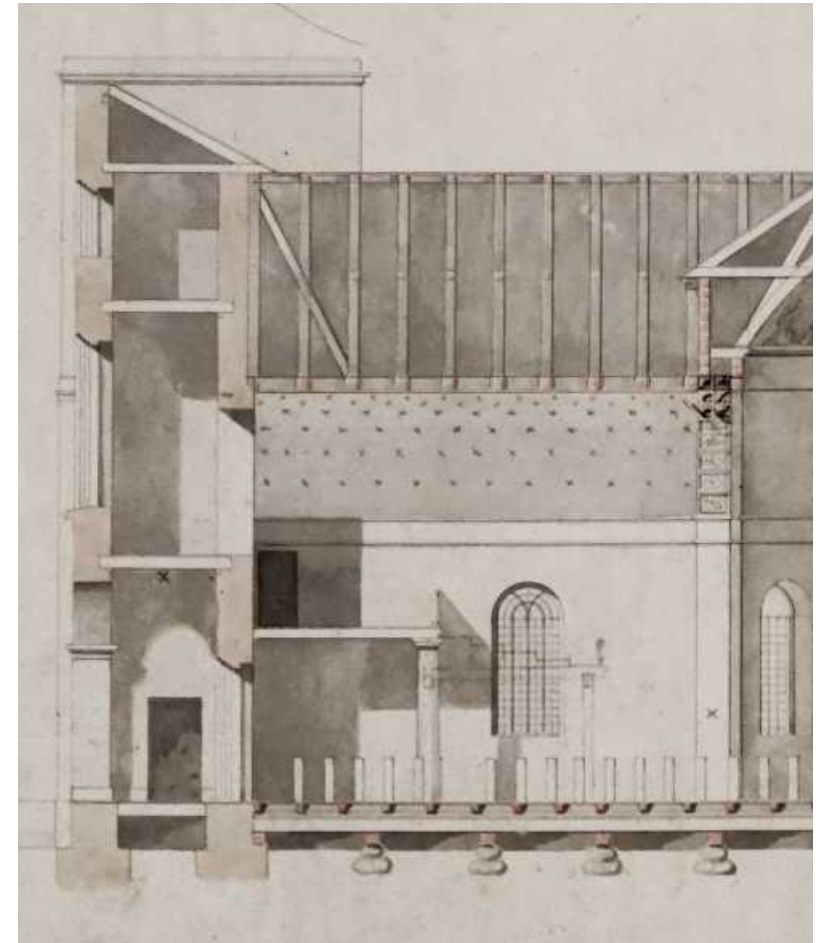
Arkkitehti Gylich oli hahmotellut suunnitelmissaan kupoliin maalauskoristelua sekä kuorin ikkunoiden alle ja ovien väliin jäävälle osuudelle peittävän, seitsemän suuren maalauksen nauhamaisen sarjan. Alttaritaulun hankinta tuli ajankohtaisesti vasta 29.10.1865, jolloin kirkkoherra Lilius valtuutettiin kääntymään hovimaalari R. W. Ekmanin puoleen. Ekman kieltäytyi heti alkuun freskojen maalauksesta ja ehdotti alttaritauluiksi kangaspohjaisia kehystettyjä öljymaalauksia. Seurakunta tilasi lopulta seitsemän maalauksen sijaan kolme maalausta. Maalaukset olivat kuuden ja puolen kyynärän korkuiset ja neljä kyynärää leveät. Keskimmäinen kaaripäätteinen maalaus on hieman muita maalauksia suurempi. Alttaritaulujen aiheet ovat Kristus ristillä, Kristuksen ylösnousemus ja Kristuksen kirkastuminen. Maalaukset valmistuivat vuonna 1866 ja ne sijoitettiin kuoriin ikkunoiden alapuolelle. (Rönkkö, 2005 s. 91–94)

Valokuva kirkosta 1930-luvulta. Kuvassa näkyy B. A. Thulén suunnittelemat urut ja vuonna 1891 lisätty kamiina. Kuva: Seurakuntain Keskinäinen Palovakuutusyhtiö, Elka.

Urut 1883

Kirkkoon hankittiin ensimmäiset urut vuonna 1883. Kirkon lehteri oli suunniteltu alun perin uruille ja ne hankittiin kirkkoon B. A. Thulélta Kangasalta. (Rönkkö, 2005 s. 129–131) Mielenkiintoisena yksityiskohtana P. J. Gylichin laatimassa alkuperäisessä kirkon pitkittäisleikkauksessa on, että urkulehterin eteen on hahmoteltu toteutuneesta lehteristä kirkkosaliin päin työntyvä ja alaspäin porrastuva lehterin jatkos.

Ote kirkon alkuperäisestä julkisivupiirustuksesta, jossa hahmoteltu ohuella harmaalla viivalla urkulehterin jatkos, jota ei toteutettu vuonna 1855. Pehr Johan Gylich, 1848.

Tynvæn kirkehus
 kalksten alta løy løynt
 modulus - neri skok. 1981

Valokuvia kirkon kuorin alta lattiarakenteista löytyneestä lahottajasienestä elokuulta vuodelta 1981. Lattiasieni on aiheuttanut myös lattian rakenteiden lahovaurioita. Valokuvat: Risto Rainio, rakennusmestari ja korjaustöiden valvoja.

1860–80-luvun kosteusongelmien korjaukset

Pian valmistumisensa jälkeen jo vuonna 1863 kirkon lattioissa oli huomattavissa alkavaa lahoamista. Lattian lahoamisen lisäksi urut ja alttaritaulut olivat alkaneet pilaantumaan, mikä johtui kirkon kosteudesta. Kosteuden syyksi arvioitiin lämmittämättömän kirkon voimakkaita lämpötilojen vaihteluita etenkin talviaikaan seurakuntalaisten ja kynttilöiden lämmittäessä tilaa. Tuulikaapittomista ovista sekä yksinkertaisista ikkunoista ja riittämättömästi eristetystä lautaholvista vuosi kylmää ilmaa sisään. Toista todennäköistä kosteudenaiheuttajaa, avoimesta koskesta talvisin nousevaa huurua, ei kokouspöytäkirjoissa mainita. Lattiat lahosivat pahimmin pohjoisen ja lännen puolelta kirkkosalin ja tornin osalta. Niitä ja välikattoa jouduttiin paikkaamaan jatkuvasti. Jo vuonna 1864 tiedostettiin että kivijalkaan tulisi tehdä tuuletusaukkoja, mutta vielä vuonna 1896 päätettiin että lattiat uusittaisiin vasta kun ne olisivat loppuun kuluneet. Tätä ennen tornien lattiat vaihdettiin tiilimuurattuihin ja kamiinon alle rakennettiin tiilirakenteiset tukipilarit. Vuonna 1884 urkujen asennuksen yhteydessä tehtiin ulko-ovien puiset sisäövet. 1880-luvun puolivälin tienoilla ovien eteen rakennettiin ”pienet konttuurit”, jotka ilmeisesti muodostuivat kaksinkertaisten ulko-ovein väliin. Samanaikaisesti herätettiin kysymys lämmityslaitteiden hankinnasta. (Rönkkö, 2005 s.91, s. 131; Tarjamo, 1968 s. 51)

Valokuva pohjoisesta, kirkko talvimaisemassa. Avoimesta koskesta talvisin nouseva huuru oli yksi kirkon kosteudenaiheuttajista. Kuvaaja: Teresa Herrero Vidfelt.

Valokuva kirkkosalista 1930-luvulta. Kuvassa näkyy Otto Stenbäckin vuonna 1891 kirkkoon suunnittelemaa interiööriä: kuorin värikkäät sisälasit sekä tumma uusrenessanssiväritys. Kuva: Seurakuntain Keskinäinen Palovakuutusyhtiö, Elka.

1891 Sisätilojen peruskorjaus ja maalaustyöt

Kirkko ympäristöineen oli päässyt huonoon kuntoon 1890-luvulle tultaessa. Ikkunoita oli rikki, kirkkomaan puusto kärsi hoidon puutteesta ja hautausmaan hautaristejä oli kumollaan. Hautausmaan ympärysmuuri oli kosken puolelta romahtamassa. Kirkkoherra Johannes Bäck pani toimeen kirkon kauan kaivatun perusteellisen remontin. Kirkkoon asennettiin sisäikkunat ja hankittiin neljä rautakamiinaa arkkitehti Georg Schreckin vuonna 1890 suoritetun tarkastuksen johdosta. Lämmityslaitteiksi valittiin Turun konepajan ”Gurneyn ripauunit”. Kirkkoon toteutettiin kamiinat sekä niihin liittyvät ilmastointiaukot segmenttiholvien kattoihin. (Rönkkö, 2005 s. 131–132)

Kokouspöytäkirjassa 23.8.1891 merkittiin kirkko maalattavaksi sisätiloiltaan. Kirkon interiööri modernisoitiin

hyvin dramaattisella tavalla kirkkoherra Bäckin johtaman toimikunnan jäsenen, piirilääkärin ja arkkitehti Otto Stenbäckin toimesta. Vaikka kaksinkertaisista ikkunoista oli päätös, ilmeisesti vain kuorin ikkunoihin asennettiin sisälasit. Viiteen keskimmäiseen ikkunaan asennettiin koristeelliset värilliset lasit. Kirkko sai modernisoinnissa tumman, niin kutsutusti uusrenessanssivärityksen. Kirkon seinät ja holvikaarien väliset osat maalattiin korjauksessa ruskeiksi ja marmoroititiin suonimaisesti. Listat maalattiin tummemmalla sävyllä. Kupoli maalattiin himmeän siniseksi ja siihen maalattiin säteittäin pieniä tähtikuvioita, jotka alapäästään yhtyivät kupolin reunaa kiertävään köynnösaiheeseen. Aihe liittyi melko läheisesti Gylichin piirtämiin suunnitelmiin. Ristivarsien harmaissa kaarilistoissa oli maalatut kasettikuviot. Muun sisustuksen väritys säilytettiin ennallaan. (Rönkkö, 2005 s. 132)

Matti Virtasen vesivärimaalaus kirkkosalin vuonna 1891 saamassa asussa. Sastamalan seurakunnan arkisto.

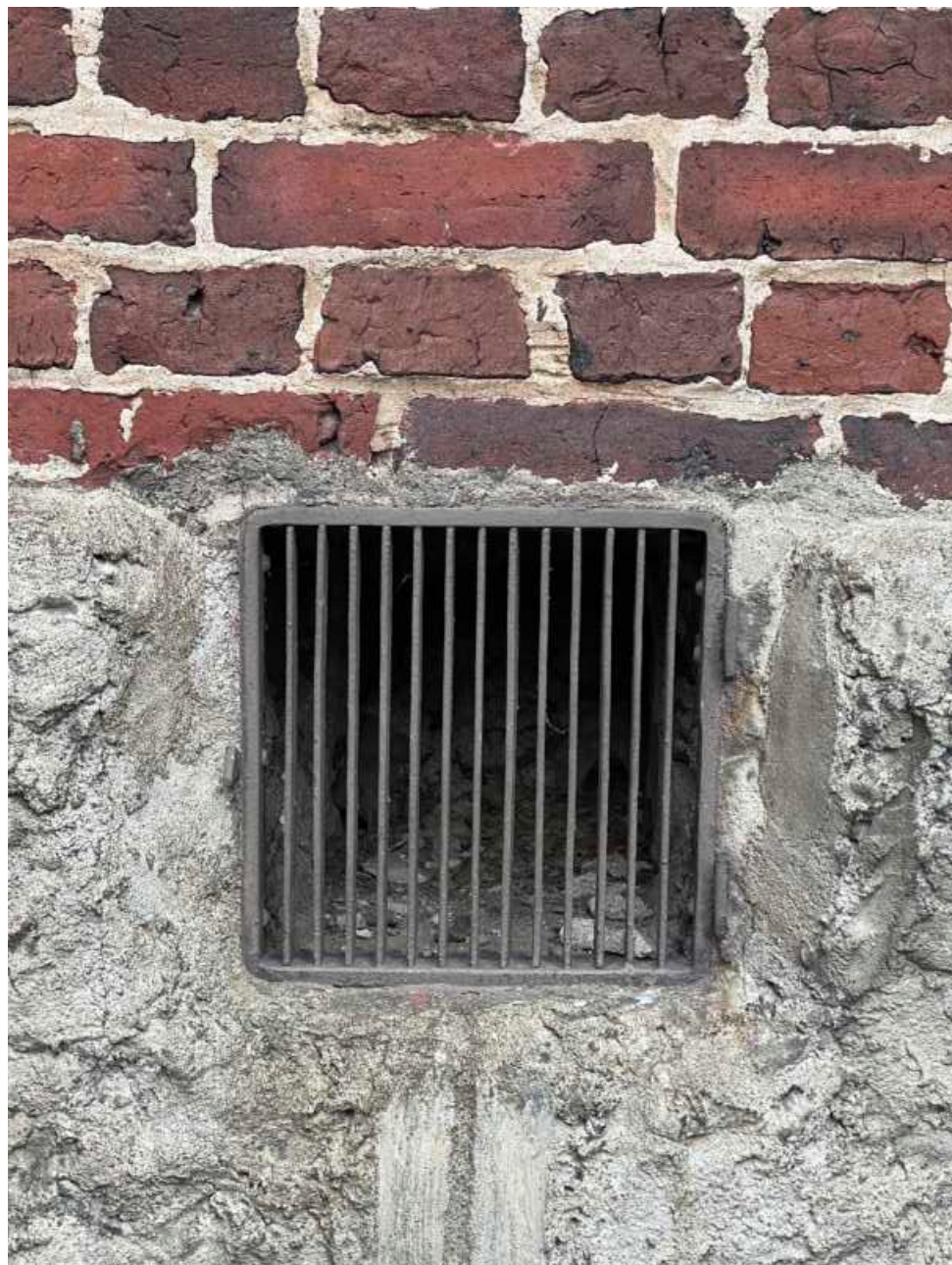
Valokuva Tyrvään kirkosta vuodelta 1900. Sastamalan seurakunnan arkisto. Kuvan on lähettänyt Kirkkoherran virastolle Jouko Rajala, kuvaaja tuntematon.

Kirkon muihin 1890-luvun alussa tehtyihin korjauksiin liittyen siirrettiin täyteen tulleen kirkon hautausmaan paikka Roismalaan Otto Stenbäckin toimesta. Stenbäck laati kirkon ympäristön parantamiseksi piirustukset istutuksia varten, määräsi huonokuntoiset rakennukset poistettavaksi tai korjattavaksi ja makin rakennettavaksi puuliiterin päähän. Kirkosta itäpuolella ja maantien toisella puolella sijainneesta ruumishuoneesta tuli kunnan putka vuonna 1892. Kirkon ulkopuolisten osien huoltomaalaustöiden lisäksi lisättiin ikkunoiden alapuolelle pellitykset vesivahinkojen estämiseksi. (Rönkkö, 2005 s. 132)

Kirkkoon asennetut kamiinat eivät lopulta auttaneet urkujen ja alttaritaulujen pilaantumiseen tai lämpötilojen vaihtelun vähenemiseen, sillä niitä lämmitettiin vain harvoin. Tarpeellinen kirkon perustusten rappaus jäi tekemättä ja hautausmaan aidan mureneminen jatkui. (Rönkkö, 2005 s. 132–133)

*Urkulehterillä sijaitsevaan kaarilistaan on jätetty näkyviin
fragmenttina kirkkoon vuonna 1891 tehtyä tummansävyistä väritystä.*

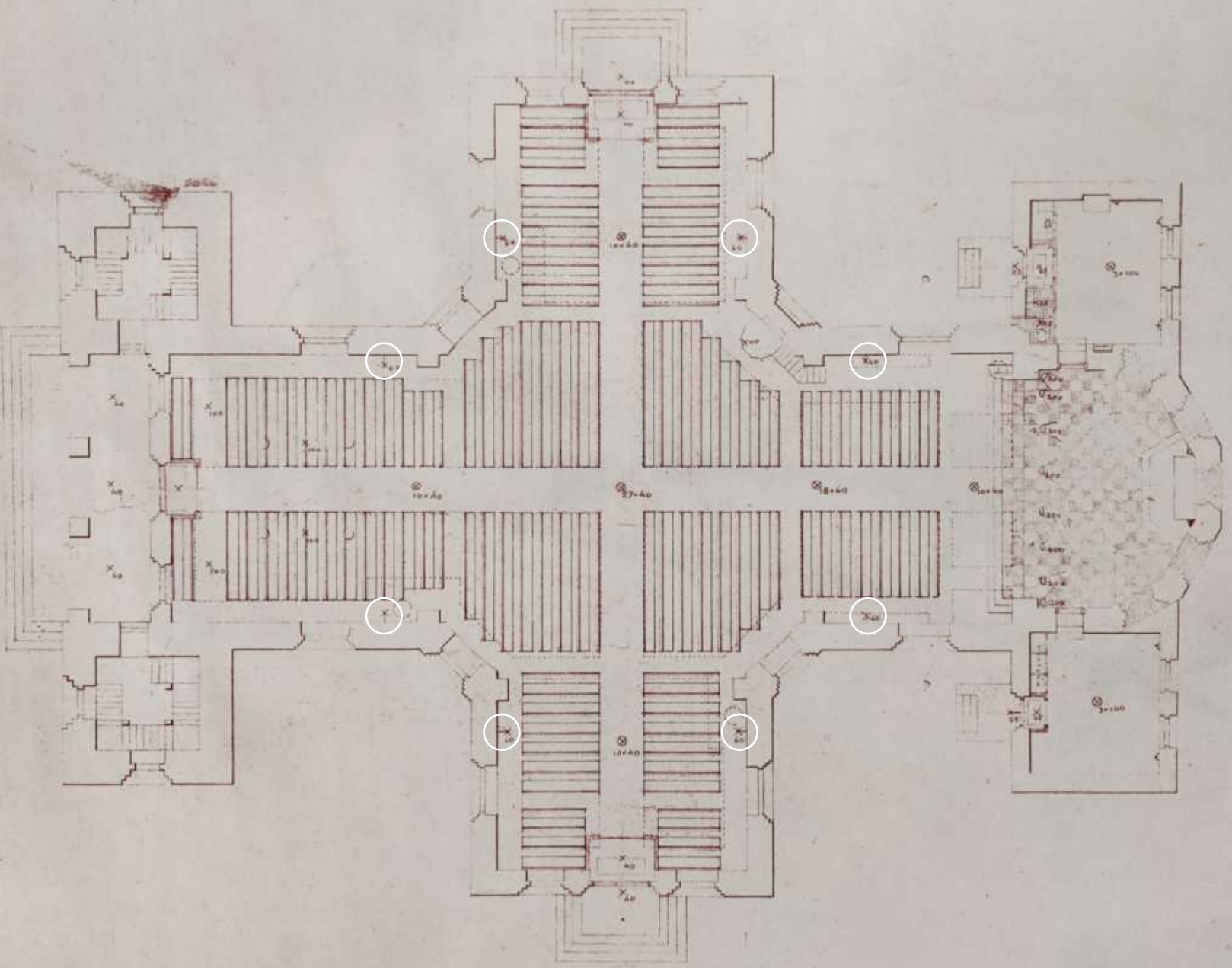
Valokuissa 1900-luvun alussa kirkon kivijalkaan lisättyjä tuuletusluukkuja. Kivijalassa olevat rikkoutuneet säleiköt tehtiin vanhan mallin mukaan latta- ja profiiliteräksestä vuoden 1981 peruskorjauksessa.

1907 Korjaustoimenpiteet ja sisätilojen maalaustyöt

Uuden kirkkoherra Karl Abiel Heikelin aikana kirkon korjaustarve nousi jälleen esiin vuonna 1907. Kiikoisten kirkon korjaustöiden suunnitelmat laatinut arkkitehti Josef Stenbäck laati Tyrvään kirkkoon ehdotuksen kuorin värillisten ikkunoiden muutoksesta. Arkkitehti suhtautui kriittisesti Otto Stenbäckin toimesta aiemmin tehtyihin värillisiin ikkunoihin ja ehdotti tilalle hillitymmiin väritettyjä, niin kutsuttuja katedraalilaseja. Stenbäck piirsi ehdotuksessaan koristeellisen ja moniosaisen tiilistä, vuolukivistä tai marmorista rakennettavan alttarilaitteen, johon alttaritaulut olisi upotettu. Suunnitelmissa oli myös ehdotus koristeellisista ulko-ovista, sekä lehterin ja alttarikaiteen muuttamisesta ristikkorakenteiseksi. Korjaukset katsottiin periaatteessa tarpeelliseksi, mutta kustannusten vuoksi päätettiin kirkossa suorittaa vain välttämättömimmät ja kriittisimmät korjaustarpeet. (Rönkkö, 2005 s. 133)

Korjaustoimenpiteiden osalta oli viimein vuorossa jo edellisillä vuosikymmenillä todettujen korjaustarpeiden hoitaminen, kuten kivijalan saumausten korjaus ja tuuletusluukkujen teko. Kivijalkaan tehtiin kaksitoista 30 x 30 cm suuruista tuuletusluukkua. Ulkoportaat oikaistiin ja saumattiin, likaantuneet seinät maalattiin sekä uunin savun tummentamat seinät ja katon osat puhdistettiin. Kirkon penkkejä ja niiden rakenteita uusittiin. Kirkon lattia korjattiin ja maalattiin seinien alaosien lisäksi ruskeaksi. Ikkunoiden, ovien, penkkien, saarnastuolin ja alttarin, samoin kuin urkujen ja lehterin maalaukset sekä kaikki kultaukset uusittiin alkuperäisen värityksen mukaisesti. Sisäkatto jätettiin toiveiden vastaisesti maalaamatta, sillä maalari K. F. Ahlstedtin mukaan katto olisi pudonnut alas uuden kalkkimaalikerroksen vuoksi. Korjaustoimenpiteet valmistuivat vuoteen 1909 mennessä. (Rönkkö, 2005 s. 131, s. 133)

TYRVÄÄN KIRKKO MUUTOSPILIRUOSTUS 1/100

Archi Pönninen

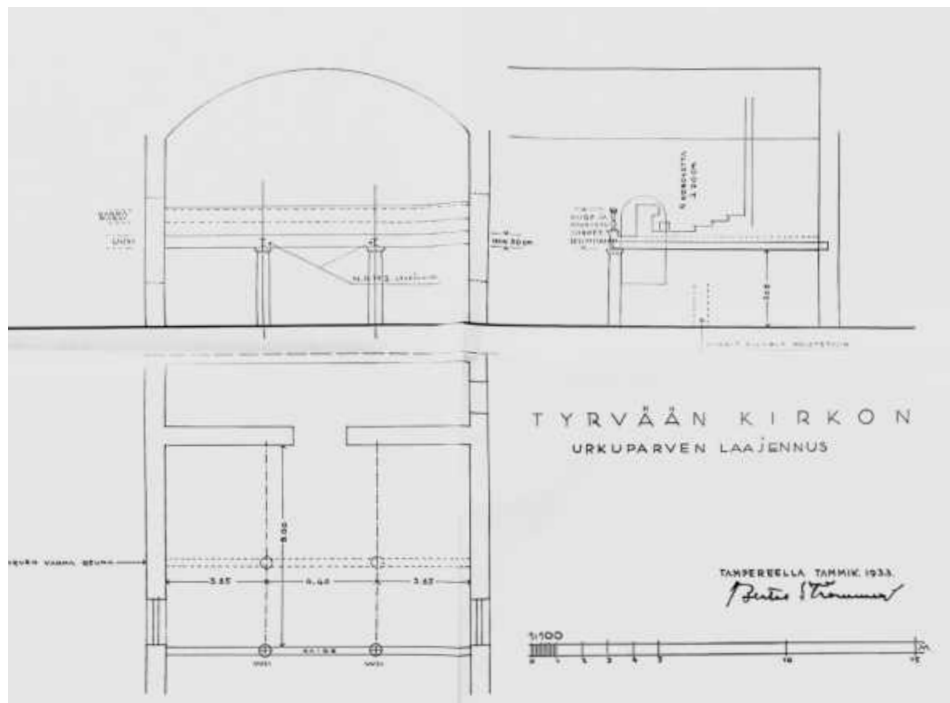
Pohjapiirustus vuodelta 1938, Bertel Strömmer. Piirustukseen merkitty valkoisella ympyröitynä vuonna 1923 hankitut messinkilampetit.

1920-luku, sähkövalot ja sakastin muutokset

Kirkkoon esitettiin jo vuonna 1912 sähkövalon hankkimista. Hankinta olisi ollut varojen puolesta mahdollista, mutta 4.12. käydyssä kokouksen vastustuksen vuoksi hanke siirrettiin myöhemmäksi. Kirkkoon saatiin lopulta sähkövalo vuonna 1923, jonka yhteydessä kirkkoon hankittiin kymmenen Koru Oy:n messinkilamppia. Kirkkoon asennettiin 1920-luvulla sisäikkunoita ja suoritettiin huoltomaalauksia. Sakastiin rakennettiin tuulikaappi ja suurempi käymälä. (Rönkkö, 2005 s. 135)

Kuva messinkilampetista. Messinkilampetit kiillotettiin ja niiden sähköistetyt keskimmäiset kynttilänjalat entistettiin kynttilöille sopiviksi vuoden 1981 peruskorjauksessa.

Urkuparven muutossuunnitelma vuodelta 1933, Bertel Strömmer.

Urkuparvi ja Aarne Wegeliuksen urut kuvattuna vuonna 1968, kuvaaja: Marja-Liisa Rönkkö.

1933 Uudet urut ja urkulehterin muutokset

Thulélta vuonna 1833 hankitut mekaaniset urut korjattiin 1900-luvulla ja ne uusittiin kokonaan vuonna 1933. Urut tilattiin Kangasalan Urkutehtaalta ja ne olivat Aarne Wegeliuksen suunnittelemat. Uruissa oli 24 äänikertaa, joista osa oli vuodelta 1833. Koneisto oli pneumaattinen. Uusia urkuja sekä kuorotilaa varten jouduttiin urkuparvea laskemaan metrin verran alaspäin sekä laajentaa sitä 3,5 metriä eteenpäin. Lehterin etusivu säilyi alkuperäisten suunnitelmien mukaisena. Urut peittivät länsipäädyn ikkunat kokonaan. Muutospäätökset urkuparvesta laati arkkitehti Bertel Strömmer. (Rönkkö, 2005 s. 135) Urkuihin tehtiin urkutoimikunnan kokouspöytäkirjan 24.10.1979 mukaan vuonna 1967 äänikertamuutoksia, jotka laajensivat urkujen sointiväriasteikkoa.

Retning till Läcktar-Körmen, Guldag 1788 i Tyrens Moderkyrka

Elevation

Bjälklaget efter C. D.

Stämning efter linien AB

Gitt och förklarad
Hörsamligt af Tho-
mas L. L. L.
tit i Kyrkans Rätt-
ben för Kyrkans Rätt-
1800 Kyrkans Rätt-
1800 Kyrkans Rätt-
1800 Kyrkans Rätt-

Åbo i April 1788
Th. L. L.

Vasemmalla: Urkuparven kaiteen suunnitelma, Pehr Johan Gylich 1854.

Urkuparvi kuvattuna vuonna 2014. Urkuparvi kaiteineen on säilynyt alkuperäisten suunnitelmien mukaisena. Urkulehterin vuoden 1933 laajennuksen ja laskun vuoksi se peittää ikkunoita osittain. Kuvassa näkyvät kirkon nykyiset urut on uusittu vuonna 1986. Wikipedia.

186	1	4
510	1	2
334	1	5
185	1	5
923		
907		
908		

Vasemmalla: Kirkko kuvattu kuorista kirkkosaliin päin vuonna 1976. Valokuvassa näkyvät Aarne Wegeliuksen suunnittelemat urut ja Bertel Strömmerin suunnittelema urkuparven muutos. Valokuva: Pasi Kaarto, Finna.

Oikealla: Kirkko kuvattu lehteriltä kirkkosaliin päin vuonna 1976. Valokuvassa näkyy kuorin umpeen muurattu seinä, kuorin korotus sekä vaaleaksi maalattu interiööri. Valokuva: Pasi Kaarto, Finna.

1938 Peruskorjaus ja muutostyöt B. Strömmerin suunnitelmien mukaan

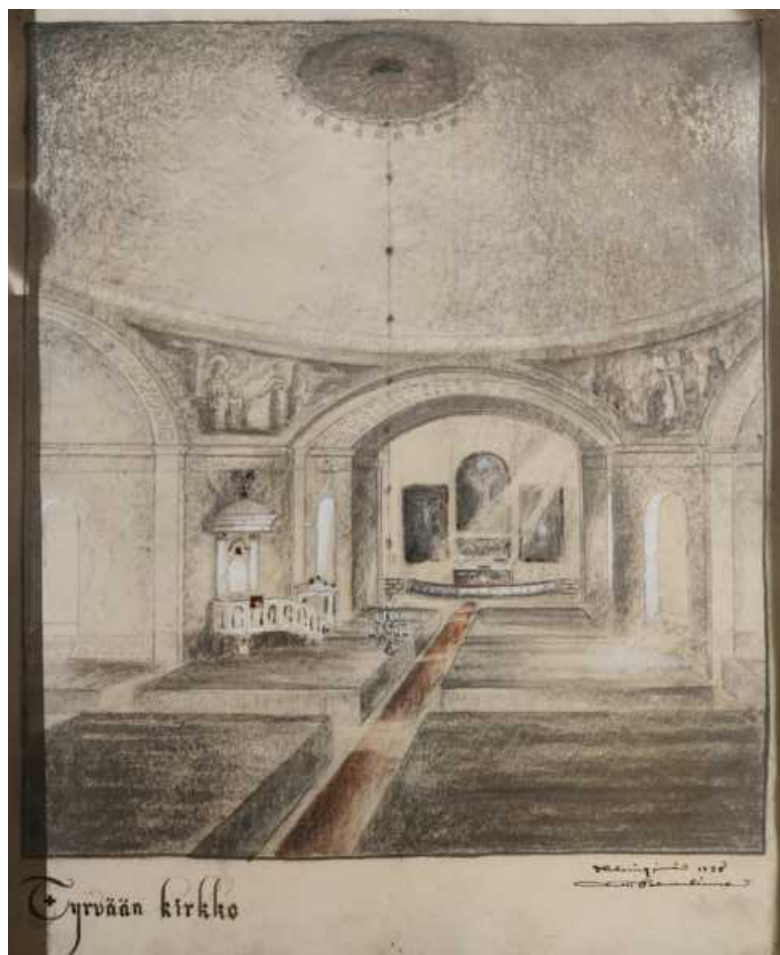
Vuosikymmeniä eteenpäin siirretty peruskorjaus todettiin ajankohtaiseksi kirkkoherra L. Hj. Svanbergin johtamassa rakennustoimikunnan kokouksessa 7.12.1937. Svanberg oli kääntynyt kirkkoa koskevien korjaus ehdotusten ja kustannusarvion määrittelemiseksi jo kirkossa muutossuunnitelmia tehneen tamperelaisen arkkitehti Bertel Strömmerin puoleen, joka toimi peruskorjauksen suunnittelijana. Peruskorjauksen urakoitsijana toimi turkulainen Rakennustoimisto Arvonen & Heinonen ja töitä valvoi rakennusmestari Jeremias Pirjola. Korjattu kirkko vihittiin käyttöön Tyrvään seurakunnan 500-vuotisjuhlien yhteydessä 3.-4.9.1938. (Rönkkö, 2005 s. 135, s. 137, s. 143)

Jo vuonna 1863 lahoamaan alkaneet puulattiat uusittiin kokonaan ja lattia yhdessä katon kanssa tiivistettiin lämmön karkaamisen estämiseksi. Vuoden 1891 peruskorjauksen yhteydessä asennetut rautakamiinat poistettiin ja tilalle tuli keskuslämmitys. Keskuslämmitys toimi matalapainehöyryllä. Lämpökeskus sijoitettiin kirkon pohjoispuolelle peruskorjauksessa rakennettuun ja punatiilellä vuorattuun kattilahuoneeseen, jonne sijoitettiin myös uudet käymälätilat. Kirkon ikkunoiden alle asennettiin patterit.

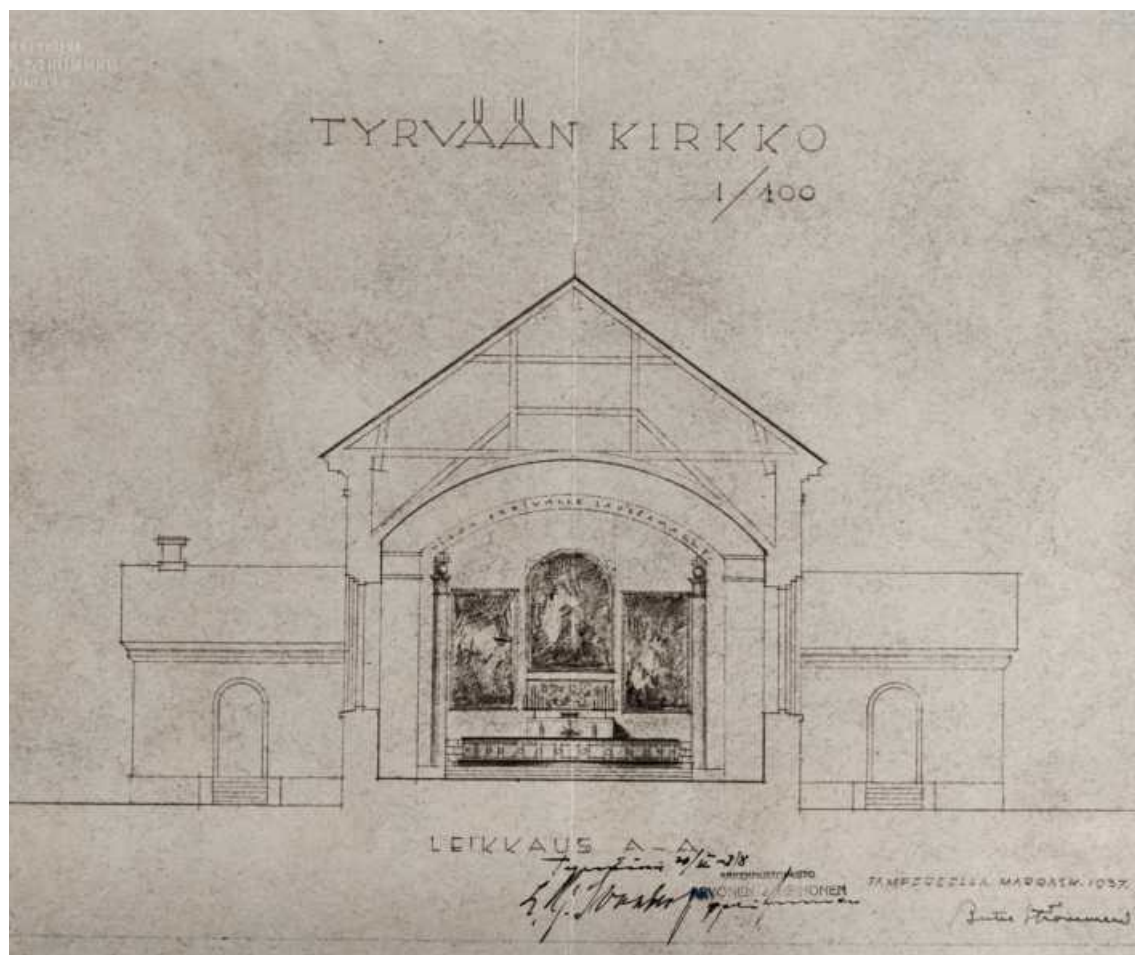
Kirkkosalin penkkijärjestystä muutettiin poistamalla lähimpänä alttaria olleet, muuhun järjestykseen poikittaiset penkit. Penkkejä vähennettiin muualtakin kulun helpottamisen järjestämiseksi. Penkit uusittiin vanhoja rakenteita hyväksikäyttäen. Penkeistä poistettiin ovet ja istuinten kaltevuus muutettiin istuinmukavuuden parantamiseksi. Penkit maalattiin valokuvien perusteella sinisen sävyisiksi.

Kaikkien ulko-ovien eteen rakennettiin kirkon nykyasun mukaiset tilavat tuulikaapit heiluriovineen. Sakastiin tehtiin säilytystiloja ja arkisto- ja kirjastohuone sisustettiin toimitus- ja kokoushuoneeksi. Kirkon nykyiset virsitaulut on tehty vuoden 1938 peruskorjauksessa.

Kirkko oli tummunut kamiinoiden savusta ja se maalattiin kokonaan uudelleen. Kirkko palautettiin tällä kertaa lähemmäs alkuperäistä, vaaleaksi maalattua väritystä. Seinät tehtiin harmahtavaksi, katot ja listat maalattiin valkeaksi. Katon kupolin keskipisteeksi maalattiin tummansinisellä taustalla oleva kultainen tähti ja kupolin reunoja kiersi ruskea palmettirivi. Itäisen siiven kaariholviin kuorin puoleisine listoineen maalattiin vaaleanruskea kasettikuviointi. Kuorin kupoliin

Bertel Strömmerin ehdotus kirkkosalin ajanmukaistamiseksi, 1938.

Leikkaus kirkosta, jossa näkyy alun perin kuoriin suunnitellut uusittu alttarikaide, papyruspylväät ja niiden ylle muodostuva holvikaari, joita ei lopulta toteutettu. Suunnitelmasta toteutettiin umpeen muuratut kuorin ikkunat, alttaritaulujen uudelleen sijoitus sekä lattian korotus. Bertel Strömmer, 1937.

maalattiin kultaisia tähtiä. Taiteilija Antti Salmenlinna maalasi ristisakaroiden segmenttipäätyihin siniruskeasävyiset freskot. Eteläisen ristivarren päätyyn maalattiin ”Hyvä paimen” ja pohjoisen ristivarren päätyyn epäuskoa kuvaava ”Pietari vajoo alaspäin”.

1900-luvun alussa tehtyjen korjaustoimenpiteiden yhteydessä tunnistettiin likaisten ja kosteuden vaurioittamien alttaritaulujen kunnostustarve, joka jätettiin ”tuleviin aikoihin”. Apteekkari A.O. Bäckman oli asettanut ehdoksi, että kunnostusta ennen oli saatava tiiviit sisäikkunat ja -ovet sekä lämmitys säännöllisemmäksi. Kirjassa Tyrvään kirkko 150-vuotta Rönkkö kirjoittaa, että alttaritauluihin tehtiin korjauksia ja päälle maalauksia vuonna 1938, jolloin myös taulut todennäköisesti kunnostettiin. (Rönkkö, 2005 s. 135, s. 148)

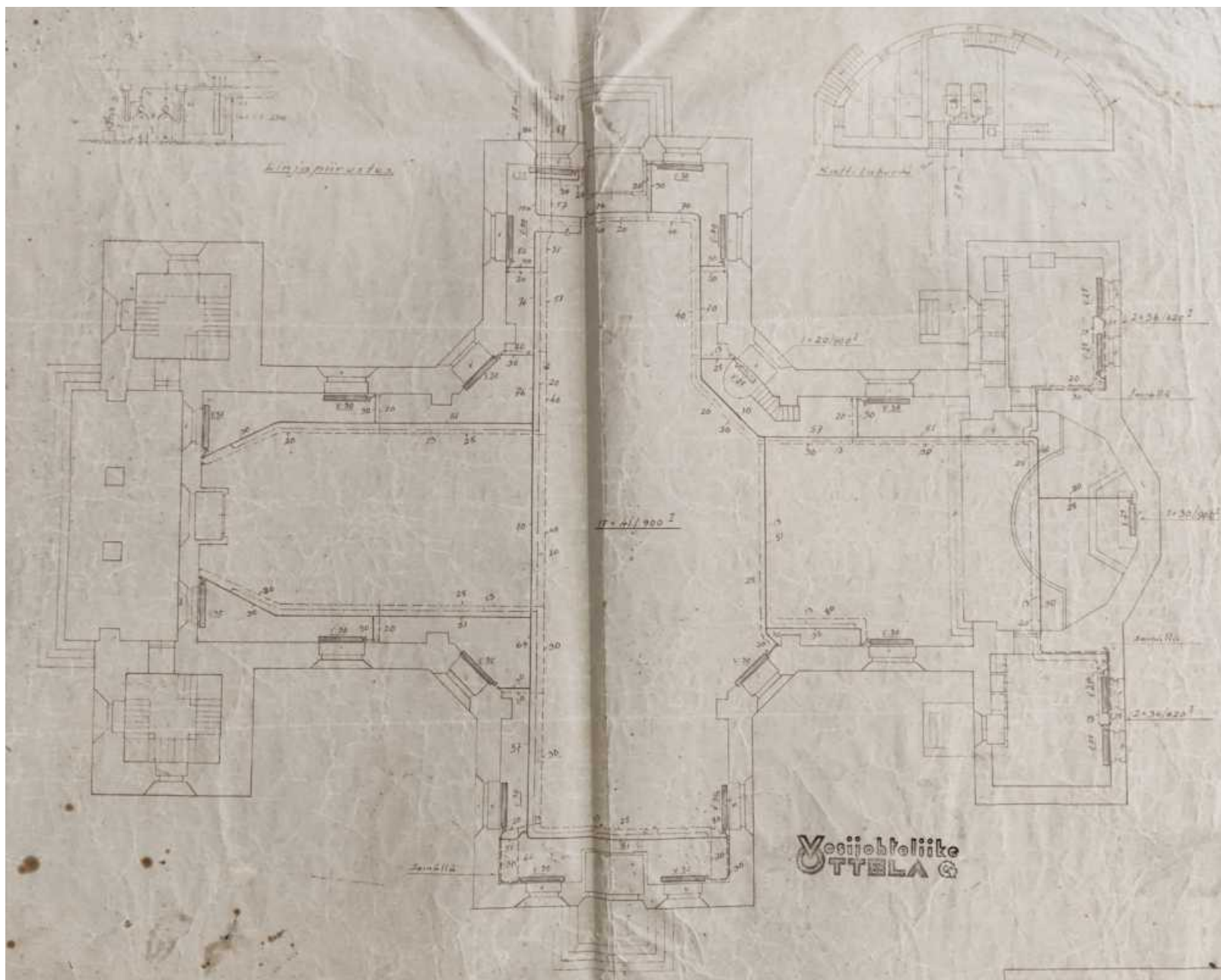
Peruskorjauksen merkittävin muutos kohdistui kirkon kuoriin. Strömmer esitti suunnitelmissaan alttarikaidetta muutettavaksi, kuorin lattiatasoa nostettavaksi ja kuoriaukkoa kehystämään lisättäväksi molemmin puolin palloon ja ristiin huipentuvat papyruspylväät. Holvikaareen jäi ”tilaa sopivalle lauselmalle”. Kuorin keskimmäisiä viittä ikkunaa esitettiin muurattavaksi umpeen, jolloin keskimäinen alttaritaulu voitiin nostaa muita

ylemmäs ja sijoittaa sen alle korkokuva. Strömmerin kuoriin suunnitelluista art deco-tyylisistä koristeluista toteutettiin ainoastaan 45 senttimetrin lattian korotus sekä ikkunoiden umpeen muuraus. Ikkunoiden umpeen muuraamisen syynä oli kirkon yleinen tummasävyisyys, jota vasten kirkasväriset lasit muodostivat liian jyrkän kontrastin. Alttaritaulut ja alttaripalvelut hukkuivat kontrastisuudesta johtuvaan hämäryyteen. Kuorin lattiamateriaali vaihdettiin alkuperäisestä, tumman ja vaalean harmaasta, hiekkakivilaattoja jäljittelevästä maalatusta puulankusta shakkiruudukkokuvioksi kalkkikivilaataksi.

Lähimmäksi kirkon alttaria saatiin vuonna 1938 Idman Oy:n valmistama ja apteekkarinrouva Maria Bäckmanin lahjoittama ”barokkimallinen” messinkikruunu. Kirkon avajaisiin saatu rakennusmestari Sahlbergin lahjoittama uusrokookruunu sijoitettiin sakastiin. Samana vuonna kirkkoon saatiin keskimäisen alttaritaulun alle sijoitettu korkokuva, joka nosti alttaritaulun 1,25 metriä kuvan yläpuolelle. Korkokuva oli taiteilija Väinö Richard Rautalinin muotoilema kipsireliefi, jonka aiheena oli ”Jeesus pesee opetuslasten jalat”. Sakastin alkuperäiset kaapit myytiin huutokaupalla yhdessä kirkon vanhojen kamiinoiden kanssa. (Rönkkö, 2005 s. 137–143)

Valokuvia Antti Salmenlinnan kirkkosalin ristisakaroiden segmenttipäätyihin vuonna 1938 maalaamista freskoista, jotka ovat tänä päivänä peitossa valkoisen maalikerroksen alla. Valokuvat: Marja-Liisa Rönkkö, 1968.

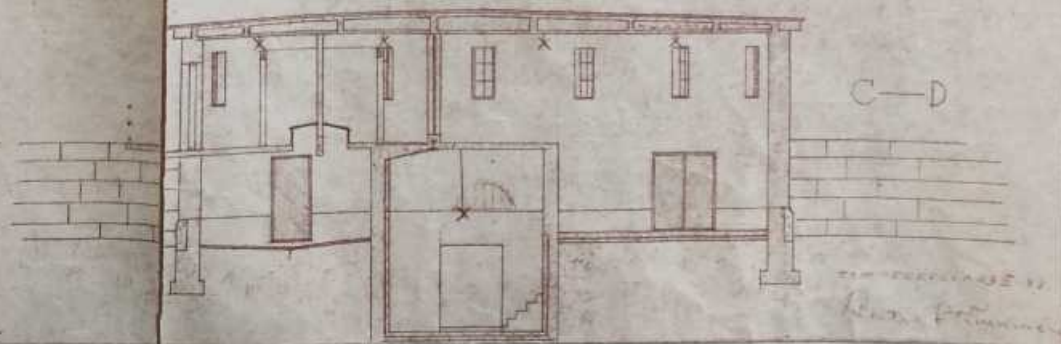
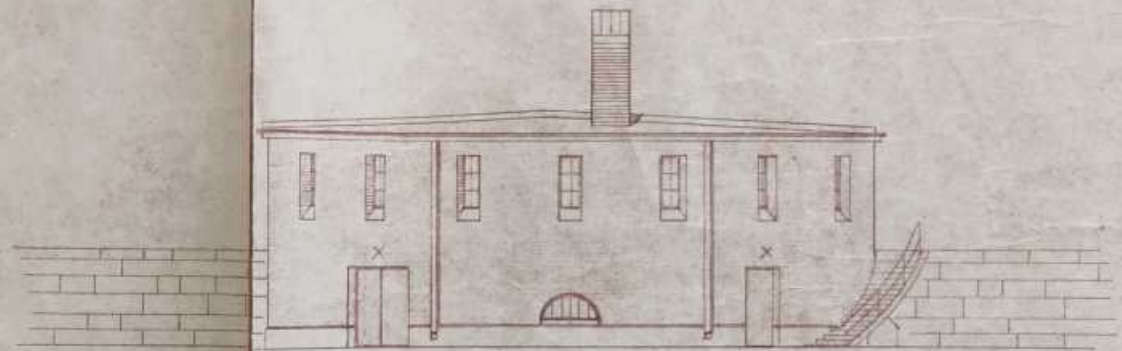
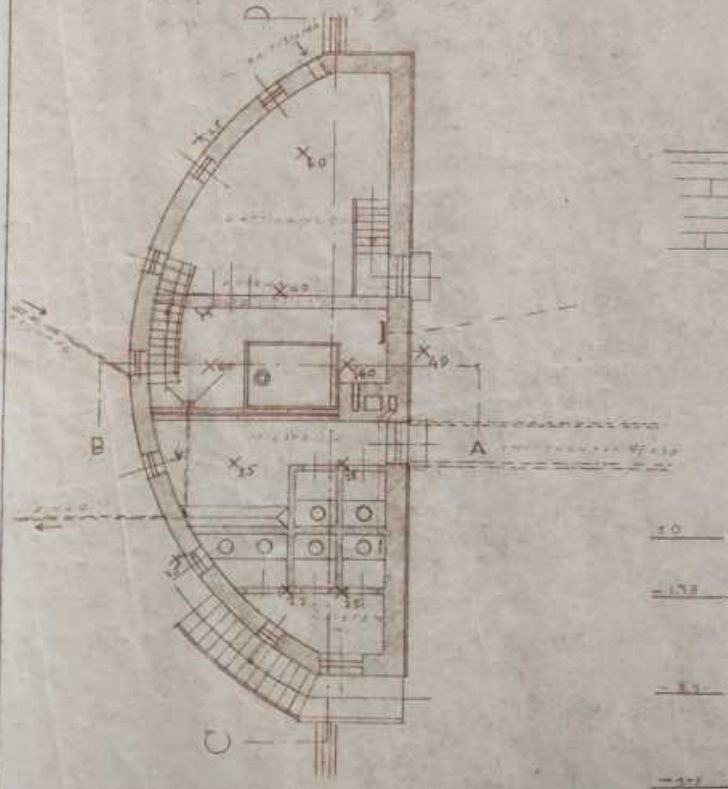
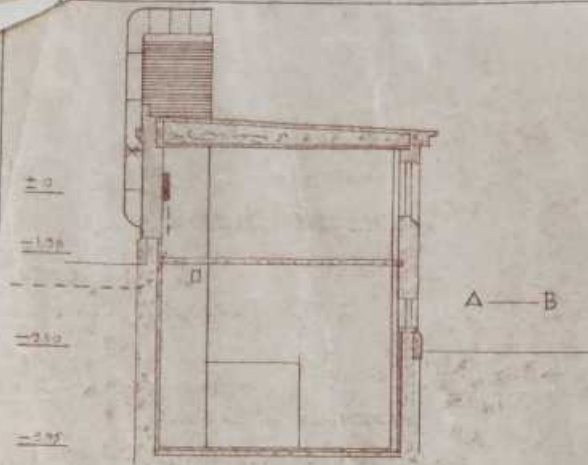

Vasemmalla: Piirustus höyrylämmityslaitoksesta noin vuodelta 1937. Sastamalan seurakunnan arkisto.

Oikealla: Valokuva nykyisestä lämmitysjärjestelmästä. Vuonna 1982 uusittujen pattereiden sijainnit ovat samat ikkunoiden alla kuin vuonna 1937.

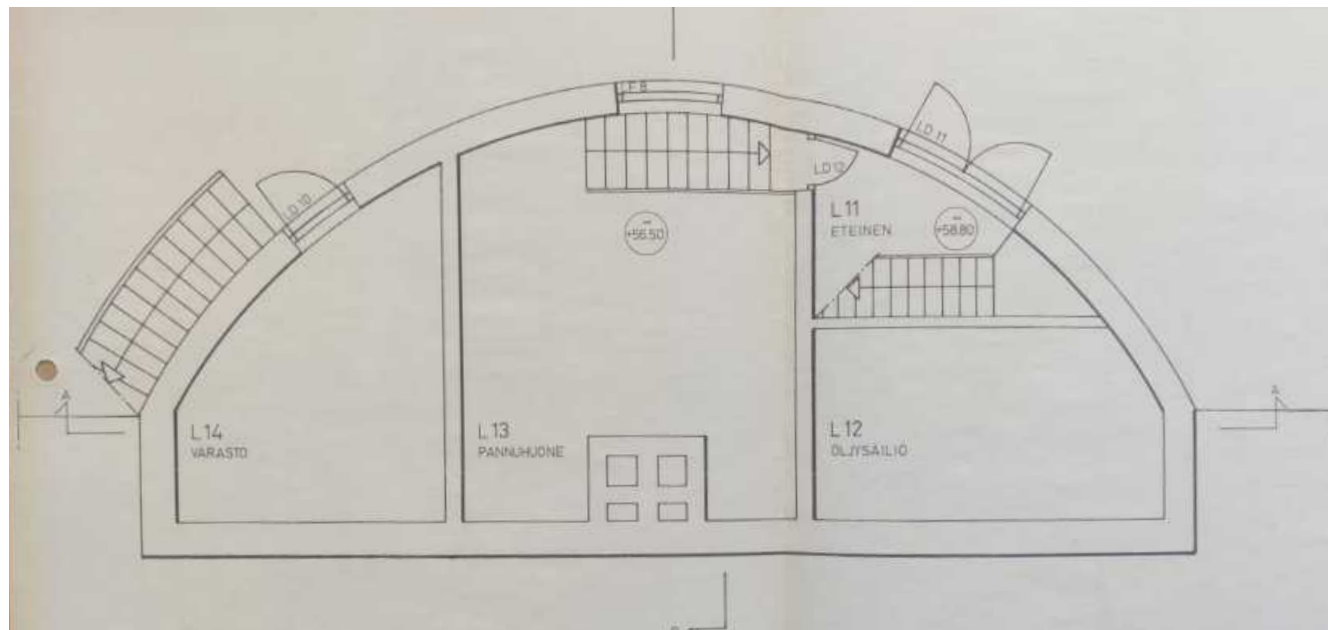
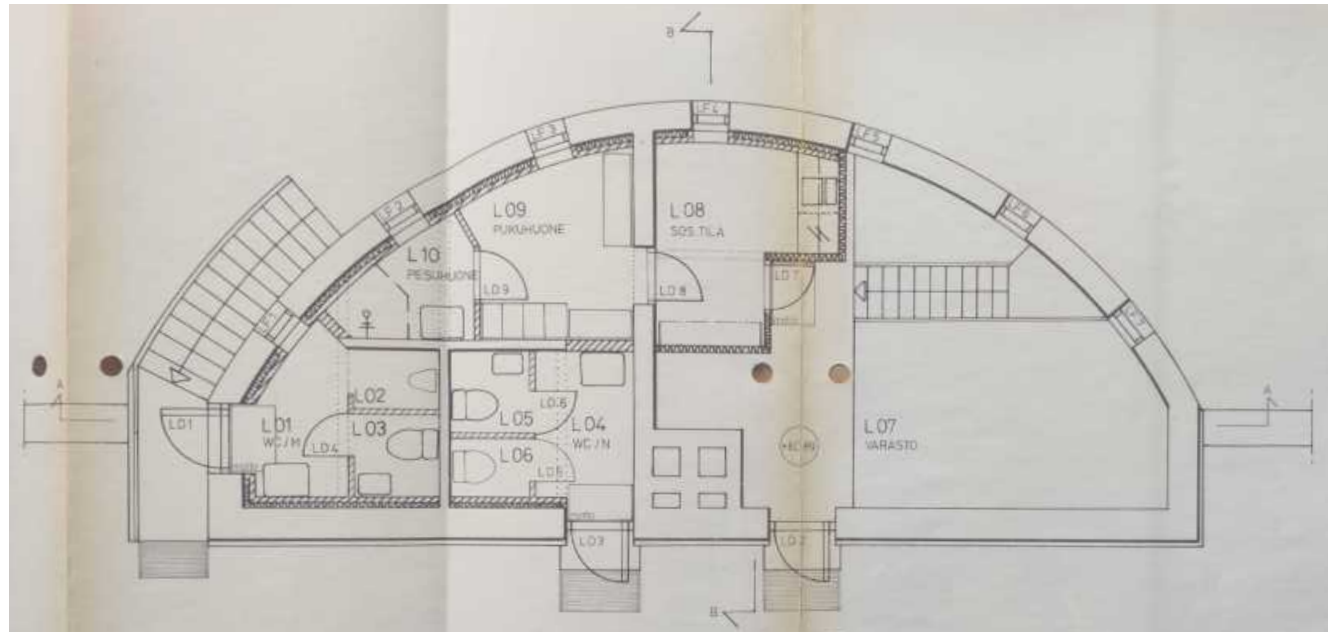
TYRVEÄN KIRKON KATTILAHUONE JA KÄYMÄLÄ
1100

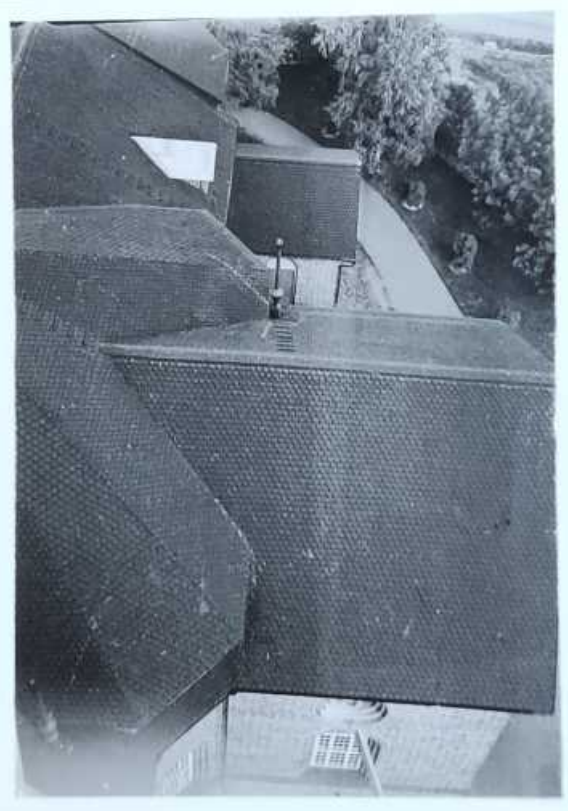
*Vasemmalla: Piirustus kirkon pohjoispuolelle rakennetusta
lämpökeskuksesta 1938, Bertel Stömmer.*

Lämpökeskus kuvattuna vuonna 2025.

Lämpökeskuksen muutossuunnitelmat vuodelta 1981. Ylhäällä 1. kerros ja alhaalla kellarikerros. Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio.

Valokuva kirkon paanukatteesta vuodelta 1935.
Sastamalan seurakunnan arkisto, H. Prusi.

Valokuva kirkon tiilikatteen rakentamisesta. Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon.

Valokuva kirkon sementtikattotiilestä. Valokuva: Soile Tirilä, Finna.

1947–1995 Vesikatteen muutokset

Vuonna 1938 valmistuneen peruskorjauksen jälkeen nousi esiin kysymys paanukaton vedenpitävyydestä kirkon säilymisen kannalta. Peruskorjauksen suunnitellut arkkitehti Strömmer laati suunnitelmat paanukaton vaihtamiseksi sen korjauksen yhteydessä vuonna 1947. Katto suunniteltiin aluksi tehtäväksi kuparista. Muinaistieteellisen toimikunnan sekä Teknillisen korkeakoulun tukemana haettiin kansanhuoltoministeriöltä oikeutta ostaa kuparipeltiä, mutta sitä ei saatu. Vaikka valtionarkeologi C. A. Nordman sekä professori Carolus Lindberg lausuivat kuparikatteen puolesta, katto tehtiin lopulta paikallisen rakennusmestari Kulmalan ”maksanvärisistä” sementtitiilistä paanukaton päälle. Kirkon tornit katettiin konesaumattulla kuparikatteella vuonna 1954. (Rönkkö, 2005 s. 143–144)

Kirkon kattotöistä laadittujen suunnitelmien ja katevaihtoehtojen vertailujen perusteella rakennustoimikunta päätti yksimielisesti kokouksessaan 16.2.1995 esittää kirkon katemateriaaliksi kuparia. Myös museovirasto puolsi kuparikattoa 20.2.1995 antamassaan lausunnossaan. Kirkkoon rakennettiin vuonna 1995 kuparikate ja vanha tuohi- ja paanukate poistettiin Arkkitehtuuritoimisto Unto Virtasen suunnitelmien mukaisesti. Katemateriaalin muutoksen

yhteydessä rakennuksen vanhoja syöksytorvia jatkettiin ja ne liitettiin kuparisilla lotokalla ja vesiuomalla pystykouruihin. Uudet syöksytorvet tehtiin kuparipelistä vanhojen syöksytorvien työtapaa noudattaen. Kirkon ensimmäisiin ylläpitäviin huoltotoimenpiteisiin ja sadevesirännien rakentamiseen liittyen löytyy kirjaus kirkon rakennuskomitean kokouksen pöytäkirjasta 30.12.1874. (Rönkkö, 2005 s. 129) Katolle tehtiin puurakenteiset ja pellitetut kattoluukut, kuusi kattopollaria sekä tyvikartiot tuuletushormeja ja viirijalustaa varten. Kirkon olemassa olevat talo- ja lapetikkaat kunnostettiin sekä varustettiin turvallisuutta lisäävillä osilla kuten turvakiskoilla ja poistumiskaarilla. Lisä- ja muutostöinä kirkon kupoliin lisättiin kattoluukku, yläpohjaan lisättiin tuuletuspisteitä ja katolle lumiesteitä. Lisäksi tehtiin pääsisäänkäynnin pylväiden ja torniseinien pellityksiä. (Rönkkö, 2005 s. 143–144, Sastamalan seurakunnan arkisto) Kultaiset kattoristit ja pallot kunnostettiin ja kullattiin vuonna 1996. Museoviraston 6.5.1995 antaman lausunnon ja kattotöiden rakennustoimikunnan kattourakan taloudellisen loppuselvityksen pöytäkirjan 11.3.1996 kohdan ”vähennykset” mukaan tornien väliselle lappeelle jätettiin paanukatetta uuden katteen alle fragmenttina.

Valokuva Kaakosta. Kuvassa näkyy kirkon vesikaton vanha paanukate. Kirkon tornit olivat ruskeaksi maalattua rautapeltiä. (Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Valokuva Kirkkokadun ja Puistokadun risteyksestä. Kirkon tornit katettiin kuparilevyillä vuonna 1954. Kirkon vanha tuohi- ja paanukate poistettiin ja korvattiin konesaumatuilla pellillä vuonna 1995. Valokuva: Samuli Lintula - Own work, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4641904>.

Ristisakaroiden sisäänkäyntien portaisiin lisättiin teräskaiteet peruskorjauksessa vuonna 1981.

1981 Peruskorjaus

Kirkossa oli tarpeellista suorittaa perusteellisia korjauksia kirkkoherra Timo Kökön aikaan vuonna 1981. Neljä kuukautta kestäneen peruskorjauksen suunnitteli Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio. Korjauksen vastaavana mestarina toimi Paavo Minkkinen ja valvojana rakennusmestari Risto Rainio. Kirkko saatiin käyttöön 20.12.1981. (Rönkkö, 2005 s. 145, s.148)

Peruskorjauksen lähtökohtana oli, että kaikki vanha säilytettiin paikallaan, mutta tekniset osuudet kuten sähköistykset, viemäröinnit ja eristykset saatettiin nykyvaatimusten tasolle. Korjaustöistä laaditussa esisuunnitelmassa 1977 mainitaan, että suunnitelmissa oli pyrkimyksenä saada kirkkosali mahdollisimman lähelle alkuperäistä asuaan.

18 Å 55

Pääsisäänkäynnin portaat oikaistiin betoniperustusten varaan ja sisäänkäynnille lisättiin luiska ja putkikaiteet.

Ulkotilat

Julkisivut olivat pääosin hyväkuntoiset ja ulkoseinän korjauksia varten tarvittiin vain noin sata uutta tiiltä. Tarkastuksen yhteydessä havaittiin, että alkuperäinen laasti oli väriltään punaista, joka on olennainen arkkitehtoninen yksityiskohta kirkon rappaamatta jättämisvalinnassa. Kirkkoon asennettiin vuonna 1875 ensimmäinen ukkosenjohdin. Ukkossuojausjärjestelmä korjattiin vuoden 1981 peruskorjauksessa. Kirkon korjaustyön rakennustoimikunnan kokouksessa 28.9.1981 sovittiin, että kirkon ulko-ovet hiekkapuhalletaan ja maalataan, jolloin niiden suunnitelmissa olleesta uudelleen pellittämisestä luovuttiin. Kirkon ulko-ovet ovat tänä päivänä vaalean harmahtavan sävyiset alkuperäisen ruskean värityksen sijaan.

Rakennuksen sokkeleissa tehtiin rappausten paikkauksia vanhan rappauksen pintaa ja väriä mukaillen Lohjan jalorappauksella. Rakennusselityksen mukaan kirkkosalin kohdalla olevien graniittisokkelien sisäpinnat tuli eristää mineraalivillaeristyksellä. Kirkon rakennustoimikunnan kokouspöytäkirjan 28.9.1981 mukaan sokkelien lämmöneristeet jätettiin pois. Kirkon pohjoisjulkisivulle tehtiin sadevesikaivot ja -viemärit pintavesien

pois johtamiseen sokkelien vierestä. Kivijalassa olevat rikkoutuneet säleiköt tehtiin vanhan mallin mukaan latta- ja profiliteräksestä.

Pääsisäänkäynnin sekä toimituskappelin ulkoportaat on oikaistu betoniperustuksen varaan vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä. Graniittikiviportaiden saumat on tehty sementtilaastista. Vuoden 1981 peruskorjauksen suunnitelmissa sisäänkäyntien edustojen alimpien portaiden kohdalle määriteltiin sinkityt lattateräsrakenteiset jalanpyyhintasäleiköt. Tällä hetkellä portaiden alimpien askelmien kohdalla on betonilaatat.

Vuoden 1981 peruskorjauksen rakennusselityksessä mainitaan kirkon pohjoisen sisäänkäynnin graniittiportaiden päälle tehtävästä metallirakenteisesta luiskasta ja sen yhteyteen tehtävästä putkikaiteesta. Luiska sekä putkikaide on toteutettu kirkon pääsisäänkäynnille. Pohjoisen ja eteläisen ristisakaran sisäänkäynneille toteutettiin peruskorjauksen yhteydessä maalatut teräskaitteet. Sakastin ja toimituskappelin sisäänkäyntien sekä wc-tilojen vieressä olevat messinkiset opastelaatat on lisätty peruskorjauksen yhteydessä.

Vuoden 1981 peruskorjauksessa muuratut kuorin ikkunat avattiin, alttaritaulut konservoitiin ja sisätilojen interiööri palautettiin lähelle alkuperäistä asuaan.

Sisätilat

Sisätilojen osalta kirkon puulattioissa oli havaittavissa lattiasientä ja kantavissa alusrakenteissa lahovikoja. Lahovaurioiden laajuuden vuoksi lattia olisi tullut purkaa ja tilalle asentaa betonilattia. Lattian uusiminen jätettiin myöhempään ajankohtaan ja sen alle asennettiin valaistus lahovaurioiden seuraamista varten. Lattian pahimpien lahovauriokohtien lisäksi korjattiin ikkunat ja sisustukseen liittyvät puuosat. Vanhat ja säilyvät ovet kunnostettiin.

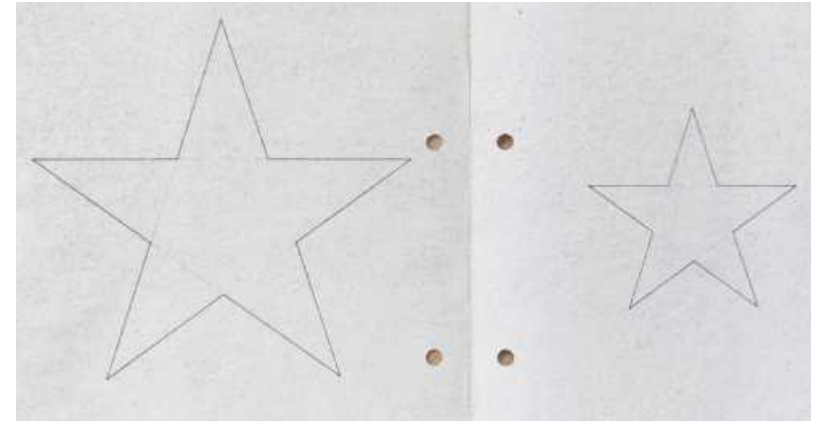
Kirkon ullakon lahovaurioituneiden puukaarien kohdalle tehtiin lisätukirakenteet. Kirkon seinät ja katto maalattiin vaalein sävyin ja koristemaalaukset tehtiin vuosien 1891 ja 1938 tehtyjä koristeaiheita yhdistellen. Vuonna 1938 tehdyt freskot oli tarkoitus peittää, mutta museoviraston kehotuksesta ne jätettiin näkyviin. Kiinteän sisustuksen valkoinen väritys ja kultaukset säilytettiin ennallaan. Kirkon penkkeihin palautettiin alkuperäinen vaalea väri ja maalarimestari Pentti Fager teki penkkeihin ”visatammioottrauksen”. Saarnastuolin kultauksen suoritti Kalle Puhdaskoski. Kirkkoneuvoston vuonna 1977

laadittuun kirkon korjauksen esisuunnitelmaan lisäämä toive vihkiparien odotustilasta toteutettiin kirkon pohjoisen tornin alaosaan. Kirkkosalin ja pohjoisen tornin väliin tehtiin oviaukko. Urkujen takana sijaitsevat toisen kerroksen galleriakäytävään avautuvat ikkunat suunniteltiin peitettäväksi.

Merkittävimmät muutokset peruskorjauksessa olivat vuonna 1938 muurattujen kuorin ikkunoiden avaaminen sekä alttaritaulujen konservointi ja uudelleen sijoittelu ikkunoiden alle. Kuorin ikkunoiden yhteyteen tehtiin rapatut ikkunapenkit ja niitä yhdistävä rapattu lista. Alttarimaalaukset puhdistettiin noesta ja liasta, sekä keskimmäisestä alttaritaulusta poistettiin vuonna 1938 tehdyt korjaukset ja päälle maalaukset konservaattori Janusz Wanickin toimesta. Osa vanhoista korjauksista peitettiin uudella värikerroksella. Kaikkien maalausten päällä oleva vanha vernissakerros poistettiin kokonaan ja ne suojattiin lopuksi himmeällä vernissalla. Konservoinnin perusajatuksena oli palauttaa tauluihin alkuperäiset värit ja maalattujen muotojen selkeys. (Rönkkö, 2005 s. 147–148, Sastamalan seurakunnan arkisto)

Kirkon koristemaalaukset tehtiin vuosien 1891 ja 1938 tehtyjä koristeaiheita yhdistellen.

Keskikupolin tähtikuviot, Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio

Keskikupolin koristemaalaukset, Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio

Talotekniikka

Peruskorjauksen LVI-suunnitelmat laati LVI-suunnittelu Jorma Nieminen Ky. Rakennuksen lämmityslaitteet uusittiin ja keskuslämmityslaite sijoitettiin lämpökeskukseen. Kirkon pihalla sijaitsevaan lämpökeskukseen jätettiin entiseen höyrylämmitysjärjestelmään liittyvät kattilat ja öljypolttimet, mutta sieltä purettiin muut lämmitysjärjestelmään liittyvät laitteet ja varusteet. Rakennus varustettiin pumppukiertoisella vesilämmityslaitoksella paikallisin patterein. Lämmitykseen käytettiin entisiä Heureka-kattiloita, jotka muutettiin vesilämmityskattiloiksi. Kattiloita lämmitettiin entisten öljypolttimien avulla. Järjestelmään liittyi kattilahuoneeseen asennettava lämmitysverkoston tyhjennys- ja pumppausastia. Patteriverkoston lämpötilaa ohjattiin optimointikeskuksen välityksellä, jolla ohjattiin kirkkorakennuksen säätötoimintoja.

Kirkkoon asennettiin lämpöpatterit venttiileineen. Lämmitysjärjestelmien runkoputket asennettiin käytävien alla

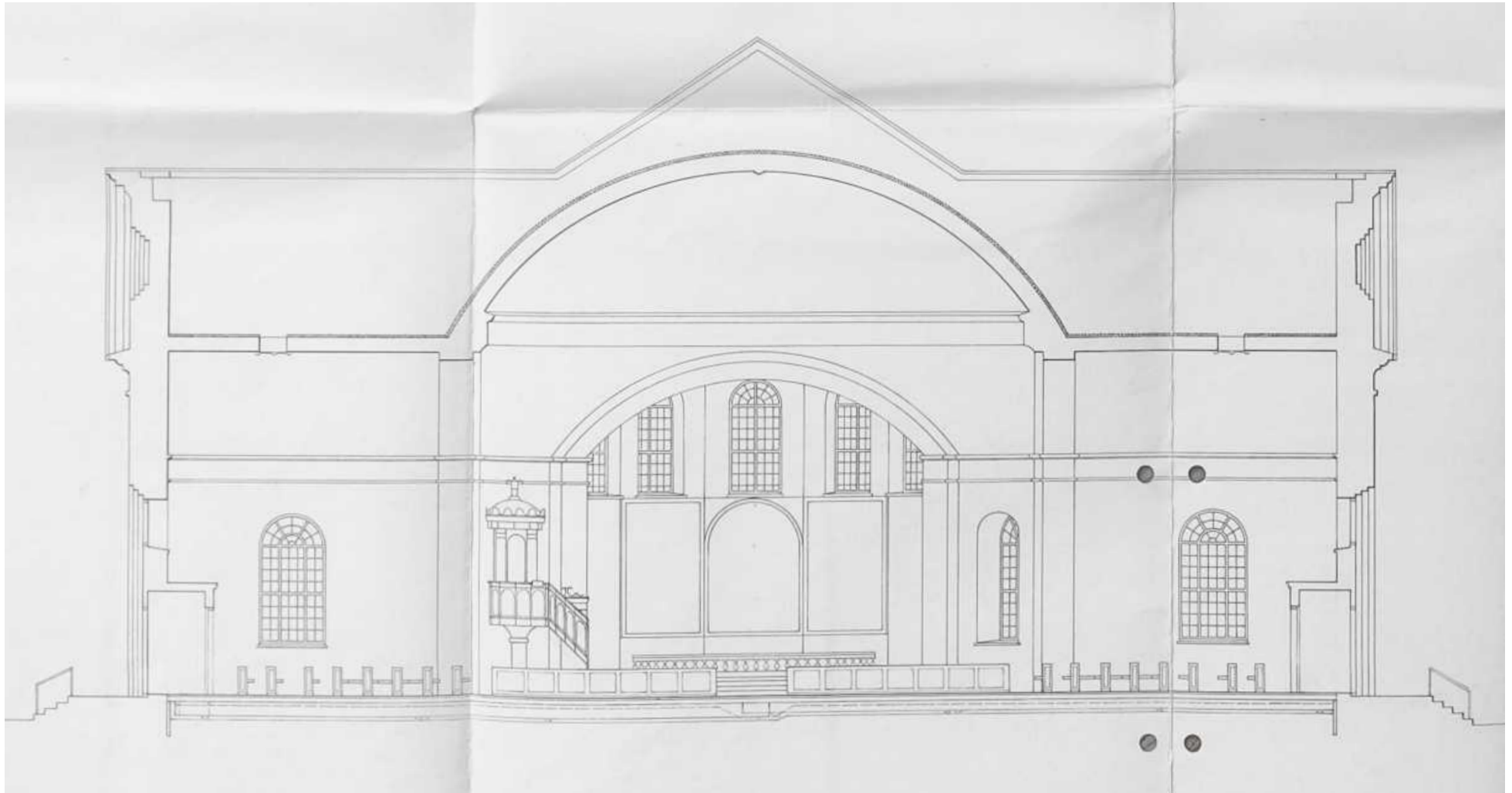
oleviin kanaviin. Pattereiden liitosjohdot asennettiin puulattian alustilaan sekä seinille. Lämpökeskuksesta kirkon sisälle tuleva putkikanava sijaitsee kirkon pohjoisen ristisakaran puolella. Urkuparvella sijaitseva sähkölämmitysjärjestelmä jätettiin käyttöön. Sakastiin, toimitushuoneeseen, odotushuoneeseen ja lämpökeskukseen asennettiin sähkölämmityslaitteet. Kirkon nykyinen lämmönlähde on kaukolämpö ja urkuparvelle on 80-luvun peruskorjauksen jälkeen tehty vesikiertoinen patteri. Kirkkosaliin asennettiin vuonna 1981 pikapalopostikaappi.

Peruskorjauksen sähkösuunnitelmat laati Sähköinsinööritoimisto Matti Leppä Ky. Kirkon sähkölaitteet, -johdot, -kojeet ja -järjestelmät uusittiin suurilta osin. Sähköpääkeskus sijoittui sakastin tekniseen tilaan ja kirkon johtohyllyt kulkivat lattian alla.

Kirkkoon asennettiin rikosilmoitusjärjestelmä sekä tarvittavat johtotiet ja putkitukset mahdollisesti myöhemmin hankittavaa paloilmoitusjärjestelmää sekä murtohälytysjärjestelmää varten. Ullakolle, kirkkosaliin, sakastiin ja toimituskappeliin

suunniteltiin savuilmaisimet ja muihin tiloihin lämpöilmaisimet. Sisäpuhelinlaitteet välillä urkuri-sakasti kunnostettiin sekä merkkisummeriyhteys välillä pääovi-urkuri-sakasti lisättiin. Kirkonkellojen soittolaitteet jäivät käyttöön ja niiden ohjaustaulu siirrettiin sakastin tekniseen tilaan. Kirkko varustettiin keskusradiojärjestelmällä. Olemassa olevaa kaiutinlaitteistoa parannettiin pilarikaiuttimilla ja heikkokuuloisten vahvistinjärjestelmä korjattiin.

Kirkon sisävalaistus uusittiin. Valaistukseen liittyvä ohjaustaulu sijoitettiin sakastiin. Taulussa oli myös ulko- ja julkisivuvalaistuksen sekä sähkölämmityksen ohjauspainikkeet. Kirkon ulosmenoteiden oviin asennettiin ovimerkkivalaisimia ja infrapunailmaisimia. Vanhat messinkilampetit siirrettiin alaspäin kirkon seinillä. Ulkovalaistuksen osalta olemassa olevaa valaistusjärjestelmää täydennettiin kirkon itäpuolelle lisätyillä kuudella valaisinpylväällä. Kirkon pihan ilmoitustaulu on tehty vuoden 1981 peruskorjauksessa.

Leikkauspiirustuksessa näkyy kirkkosalin valettu betonilattia ja lattian alla kulkevat kanavat. Ristivarsien tuulikaapit rakennettiin uudelleen ja leikkauksessa on esitetty kirkkosalin kupoliin ja ristivarsien kattoon sijoitetut paloilmaisimet. Leikkaus B-B. Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio, 1982.

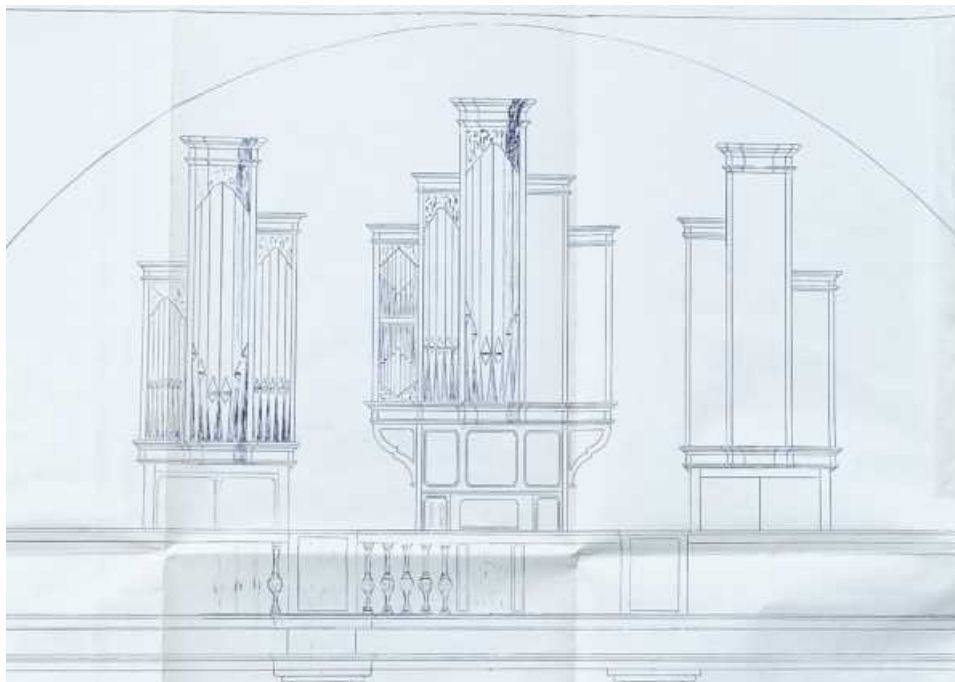
1982 Kirkon tulipalon jälkeinen peruskorjaus

Vain pari kuukautta käyttöönoton jälkeen, kirkossa syttyi 14.2.1982 tulipalo. Kirkon lattia ja tuulikaapit paloivat kokonaan, penkit tuhoutuivat osittain ja seinäpinnat nokeentuivat kauttaaltaan. Kirkkosalin penkeistä noin 20 prosenttia uusittiin. Kaikki peruskorjauksessa suoritettut työt jouduttiin uusimaan. Kirkko vihittiin uudelleen käyttöön 19.12.1982.

Kirkon turmeltuneet osat poistettiin ja säilyneet korjattiin. Peruskorjauksessa suoritettujen töiden uusinnan lisäksi lattian pohja valettiin betonista sorakerroksen päälle ja pinta tehtiin kahdesta puukerroksesta. Kirkon pääsisäänkäynnin ja ristivarsien tuulikaapit rakennettiin kokonaan uudelleen. Kuoriin tehtiin lattialämmitys. Kirkon lämmitysjärjestelmät uusittiin ja lämmitysputket sijoitettiin kirkon lattian alle kanaviin. Kirkon nokeentuneet pinnat pestiin, seinien alaosien maali puhallettiin

pois ja vuoden takaisen peruskorjauksen maalausurakka suoritettiin uudelleen. Kirkon savuvaurioituneet ikkunakarmit ja -puitteet käsiteltiin myös kirkon ulkopuolelta ja ikkunoiden ulkopuitteet tiivistettiin. Kirkkoon asennettiin tulipalon johdosta murto- ja palohälyttimet sekä sinne jo juuri ennen tulipaloa suunnitellut savunilmaisimet. Paloilmoitinjärjestelmä tehtiin sähköisenä ja automaattisena. Järjestelmä liitettiin puhelinliitännällä paikalliseen hälytyskeskukseen.

Kaikkia osia ei saatu palautettua ennalleen. Kirkon freskoja ei puhdistettu ja ne ovat peitossa, odottaen mahdollista uutta tulemistaan. Kirkon urut tuhoutuivat niin pahasti, ettei niitä saatu enää korjattua ja ne uusittiin vuonna 1986. Urut tilattiin Åkerman & Lundin urkutehtaalta. (Rönkkö, 2005 s. 147–148).

Suunnitelma Tyrvään kirkon uruista, Åkerman & Lund 1.12.1984.

Valokuva Tyrvään kirkon uusista uruista. Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon.

1986 Tyrvään kirkon uudet urut

Vammalan evankelisluterilaisten seurakuntien yhteinen kirkkovaltuusto päätti kokouksessaan 18.8.1982 uusien urkujen hankkimisesta Tyrvään kirkkoon. Kirkkoneuvosto päätti kokouksessaan 15.11.1982 asettaa Tyrvään kirkon urkujen hankkimista valmistelevan toimikunnan. Toimikunta päätti kokouksessaan 24.5.1983 esittää kirkkoneuvoston hankkimaan Tyrvään kirkon urut ruotsalaiselta urkuvalmistajalta Åkerman & Lund Orgelbyggeri Ab:ltä. Urkuparven sähkö- ja rakennustekniset työt alkoivat kirkossa syyskuussa 1985. Urut toimitettiin kirkkoon alkuvuonna 1986 ja urkujen vihkiäiskonsertti pidettiin helluntaina vuonna 1986.

Vuonna 1933 kirkkoon hankitut urut peittivät länsipäädyn ikkunat kokonaan. Uudet urut sijoitettiin akustisista ja liturgisista syistä kirkon lehterille ja ne rakennettiin 1980-luvun puolivälin ajan hengen mukaisesti lattiatasoon. Urut sijoitettiin lehterin keskelle siten, että sivulla olevat ikkuna-aukot avattiin kuten alkuperäisissä kirkkosuunnitelmissa oli tarkoitettu. Tyrvään

kirkon katedraalimaisuus ja loistavat akustiset ominaisuudet innoittivat urkurakentamon taiteellista johtajaa Knut Kaliffia rakentamaan ranskalaista eleganssia ja sointia edustavat urut siihen kuuluvine äänikertavalintoineen ja julkisivuineen.

Soivan julkisivun aiheet on otettu kirkon muusta sisustuksesta, muun muassa saarnatuolin koristekuvioista. Fasadi ja pillien järjestys noudattavat pitkälle urkujen sisäistä rakennetta. Urkujen soinnillisena lähtökohtana oli ranskalainen ja eteläsaksalainen perinne, jonka sointi-ihanne sopi Tyrvään kirkon akustiikkaan. Urut on rakennettu kokopuisina elementteinä ja puupillit rakennettiin männystä. Ilmanantolaitteet valmistettiin vanhalla traditionaalisella tavalla käyttämällä kiilapalkeita, jolloin ei tarvittu varastopalkeita. Pääpilliston molemmin puolin sijaitsevat pedaalitornit. Toisen sormion pillistö on pääpillistön takana. Uruissa on 30 äänikertaa sekä sen koneisto ja hallintalaitteet ovat täysin mekaaniset.

Kirkon äänentoistolaitteet on uusittu vuosina 2000 ja 2017. Kuvassa näkyy kirkkosalissa sijaitsevia pilarikaiuttimia ja äänentoistolaitteita.

2000 ja 2017 Äänentoistojärjestelmän uusiminen

Kirkkoon suoritettiin äänentoistojärjestelmän uusiminen vuonna 2000. Insinööritoimisto Akukon Oy:n 28.9.1998 laatiman hankintaohjelman mukaan alkuperäinen järjestelmä oli peräisin 1980-luvun alkupuolelta. Kiinteistö varustettiin vuoden 1981 peruskorjauksessa keskusradiojärjestelmällä, joka uusittiin vuoden 1982 tulipalon jälkeisessä peruskorjauksessa.

Kirkkosalin uusi äänijärjestelmä koostettiin saliin asennettavista pilarikaiuttimista, mikrofoneista sekä äänenkäsittelyn keskusyksiköstä mikseri-, DSP- ja vahvistinlaitteineen. Äänentoistojärjestelmällä vahvistettiin puheääntä ja sen ymmärrettävyyttä sekä sen avulla mahdollistettiin paikallisradiolle ja vanhainkotiin siirrettävä ohjelmasignaali. Äänilaitehankintaan kuului lisäksi erillinen äänijärjestelmä kanttorin ja mahdollisen kuoron lauluäänen vahvistusta varten. Uusi äänentoistojärjestelmän laitekeskus sijoitettiin sakastiin. Kirkkosalin kaapeloituun induktiosilmukkajärjestelmään hankittiin uusi silmukkavahvistin. Äänentoistolaitteiden uusinnan hoiti Audiotalo Oy ja urakan valvontatyön hoiti Insinööritoimisto Akukon Oy. (Sastamalan seurakunnan arkisto) Viimeisin äänentoistojärjestelmän uusiminen on tehty kirkkoon vuonna 2017.

Paikkamaalattuja kirkkosalin penkkejä, joissa on säilytetty ja jätetty näkyviin vanhat maalikerrokset.

2015 Kirkkosalin penkkien kunnostus ja ristivarsien muutokset

Vuonna 2015 suoritettiin kirkon penkkien kunnostus ja puulattian lakkaus. Penkit irrotettiin ja kuljetettiin korjattavaksi Maalausliike K. Salo Ky toimesta. Urakan arkkitehtisuunnittelijana toimi Seija Hirvikallio. Puukorjausten lisäksi penkit maalattiin ootraamalla. Penkkeihin tehtiin lisätyönä lisätukijalat painumisen aiheuttamien vaurioiden välttämiseksi koivusta ja ne pintakäsiteltiin penkkien tapaan. Penkkien kunnostukseen sekä lattian lakkaukseen liittyvän ja 18.12.2015 laaditun loppuraportin mukaan vuoden 1981 peruskorjauksessa penkkeihin lisätyt laukkukoukut jätettiin kiinnittämättä ja lattian värjäyslakkaus tekemättä. Arkistomateriaaleista löytyneessä museoviraston edustajan kanssa syyskuussa 2013 käydyssä sähköpostikeskustelussa pyydettiin osa penkeistä vain paikkamaalaamaan, jotta vanhat maalikerrokset penkeissä säilyvät. Vaihtoehtoisesti penkeistä pyydettiin tekemään kattava väritutkimus, sekä selkeä raportti penkkien värihistoriasta. Kirkon lattia hiottiin, jonka jälkeen tehtiin pohja- ja pintalakkaukset. Kirkon jalkalaudat peittomaalattiin ja kirkon penkeissä olevat jalkalaudat pintamaalattiin.

Pohjoisen ristivarresta poistettiin taaimmaiset penkkirivit. Poistettujen penkkien tilalle tehtiin monitoimitila.

Eteläisestä ristivarresta poistettiin taaimmaiset penkkirivit. Poistettujen penkkien tilalle tehtiin esteetön sivualttari.

Kaikkia penkkejä ei asennettu takaisin kirkkoon. Museoviraston 23.11.2015 antaman lausunnon mukaan seurakunta oli pyytänyt lausuntoa kirkon penkkien uudelleenjärjestelystä. Seurakunta oli esittänyt, että molemmista ristivarsista poistetaan taaimmaiset penkkirivit, yhteensä 16 penkkiä. Poistettujen penkkien tilalle toiseen ristivarteen esitettiin esteetöntä sivualttaria ja toiseen monitoimitilaa sekä sinne sijoitettavia irtokalusteita. Poistettavista penkeistä kolme sijoitettaisiin ristivarsiin uusiin paikkoihin ja muut penkit, sekä korttelikaiteet varastoitaisiin kirkon lähellä sijaitsevaan kylmään varastorakennukseen. Museovirasto puolsi monikäyttöisyyden lisäämistä ja penkkimuutoksia, mutta esitti niiden rajoittamista vain toiseen ristivarteen.

Kirkkomaa ja sen muutokset

Tyrvään kirkon kirkkomaa rajautuu länsi- ja eteläpuoleltaan Rautaveteen ja pohjoispuoleltaan Vammaskoskeen. Kirkkomaa rajautuu kivimuurein hauta-arkun muotoiseen piha-alueeseen ja kirkon länsipuolelle sijoittuu vanha hautausmaa, joka vihittiin käyttöön samanaikaisesti kirkon valmistuessa vuonna 1855. Hautausmaa täyttyi nopeasti 1860-luvulla ja se siirrettiin 1890-luvun alussa Roismalaan. Suurimman muutoksen hautausmaa koki vuosina 1939–1944 sankarivainajien hautarivistöjen tullessa nykyiselle paikalleen kirkon läntisen pääsisäänkäynnin eteen. (Rönkkö, 2005 s. 159)

Kirkon ympäristöön liittyen suoritettiin pihatöitä ja lisättiin valaistusta vuonna 1988. Suunnitelmat laati Insinööritoimisto AIR-IX Oy. Kirkon kaakkoispuolelle uusittiin pysäköintijärjestelyt ja pohjoispuolelle suunniteltiin huoltoajoyhteys. Kulku pysäköintialueelle tehtiin Puistokadulta kahden liittymän kautta. Liittymän yhteyteen tehtiin asfaltoitu pysäköintialue henkilöajoneuvoille ja linja-autoille. Alueelle

suunniteltiin kaksi pysäköintialuetta polkupyöriä varten. Kevyen liikenteen kulkuväylät päällystettiin kirkon väriin sopivilla katukivillä. Kirkkomaan vanha kasvillisuus säilytettiin, mutta pihalle etenkin pysäköintialueen yhteyteen lisättiin istutuksia. Pysäköintialueen hulevedet johdettiin sadevesikaivojen avulla oleviin sadevesiviemäriin. Piha-alueen rakennekerrosten kuivatus hoidettiin osin salaojin ja osin maaperään imeyttämällä. Lipputanko siirrettiin sakastin portille tulevan jalankulkutien varteen.

Kirkon piha-alueen valaistus yhtenäistettiin, jolloin hautausmaalle lisättiin 27 uutta valopylvästä ja piha-alueelle lisättiin 20 uutta valopistettä. Piha-alueen ja hautausmaan yleisvalaistukseksi suunniteltiin pylväsmäiset pallovalaisimet. Kirkon ympärillä olevista kahdeksasta julkisivuvalaistuspylväistä neljä saneerattiin 1-orsisiksi T-pylväiksi asentamalla niihin valonheitintelineet. Tukimuurin portaiden valaisimet asennettiin teräsputkivarsiin ja kiinnitettiin tukimuurien pätyihin.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Ulkovalaistus

1. Pääsisäänkäynnin kattovalaisimet on uusittu vuoden 1981 peruskorjauksessa
2. Muistolehdon valaisinpylväs
3. Seinävalaisin ristivarsien sekä sakastin ja toimitushuoneen ulko-ovien yläpuolella
4. Tukimuurin portaiden teräsputkivartiset valaisimet
5. Piha-alueen yleisvalaisimina toimivat pylväsmäiset pallovalaisimet
6. Valonheitinpylväs

Sankarivainajien hautarivistö kirkon läntisen pääsisäänkäynnin edessä. Hautojen edessä on kuvanveistäjä Lauri Leppäsen veistämä Tyrvään sankaripatsas "Aseveli", joka paljastettiin 22.5.1953. Kuvan oikeassa reunassa näkyy Valkoisten tyrvääläisten muistomerkki, joka paljastettiin Vammalan valtauksen muistopäivänä 21.4.1919.

Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkki paljastettiin 12.7.1953.

Taiteilija Pekka Niemisen suunnittelema kotirintaman muistokivi paljastettiin jatkosodan päättymisen vuosijuhlassa 5.9.2004.

Vakaumuksensa puolesta vuoden 1918 sisällissodassa menehtyneiden muistomerkki, joka paljastettiin vuonna 2018.

Tyrvään kirkkohautausmaan tuhkahautauksiin tarkoitetun muistolehdon suunnitelmat laati vuonna 1991 Insinööritoimisto AIR-IX Oy. Muistolehto sijoittuu kirkon pohjoispuolelle ja se rajautuu huoltoalueesta ristilimityksin muuratuin tiilimuurein. Piha-alueen kulkureiteistä muistolehto on rajattu tiilitolpilla, joiden välissä on metallirakenteinen mustaksi maalattu aita. Muistolehtoon suunniteltiin runsaan kasvillisuuden lisäksi muurattu vesiallas, puurakenteisia penkkejä sekä pylväsvalaisimia. Muistolehtoa vastapäätä sijaitsee kuvanveistäjä Ari Virtasen mustasta graniitista tehty muistomerkki ”Maa, ilma, vesi ja tuuli”. (Tyrvään kirkon arkisto) Muistolehto vihittiin käyttöön helatorstaina 28.5.1992. (Rönkkö, 2005 s. 208)

Muistolehdon takana huoltoalueen yhteydessä sijaitsee vuonna 1938 valmistunut tiilimuurattu lämpökeskus, johon tehtiin tilamuutoksia vuoden 1981 peruskorjauksessa. Lämpökeskukseen suunniteltiin muun muassa henkilökunnan sosiaali-tilat, sekä yleisö wc -tilat. Kirkon maalla sijaitsee myös kylmä ulkovarasto, johon asennettiin valaistussähköt vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä.

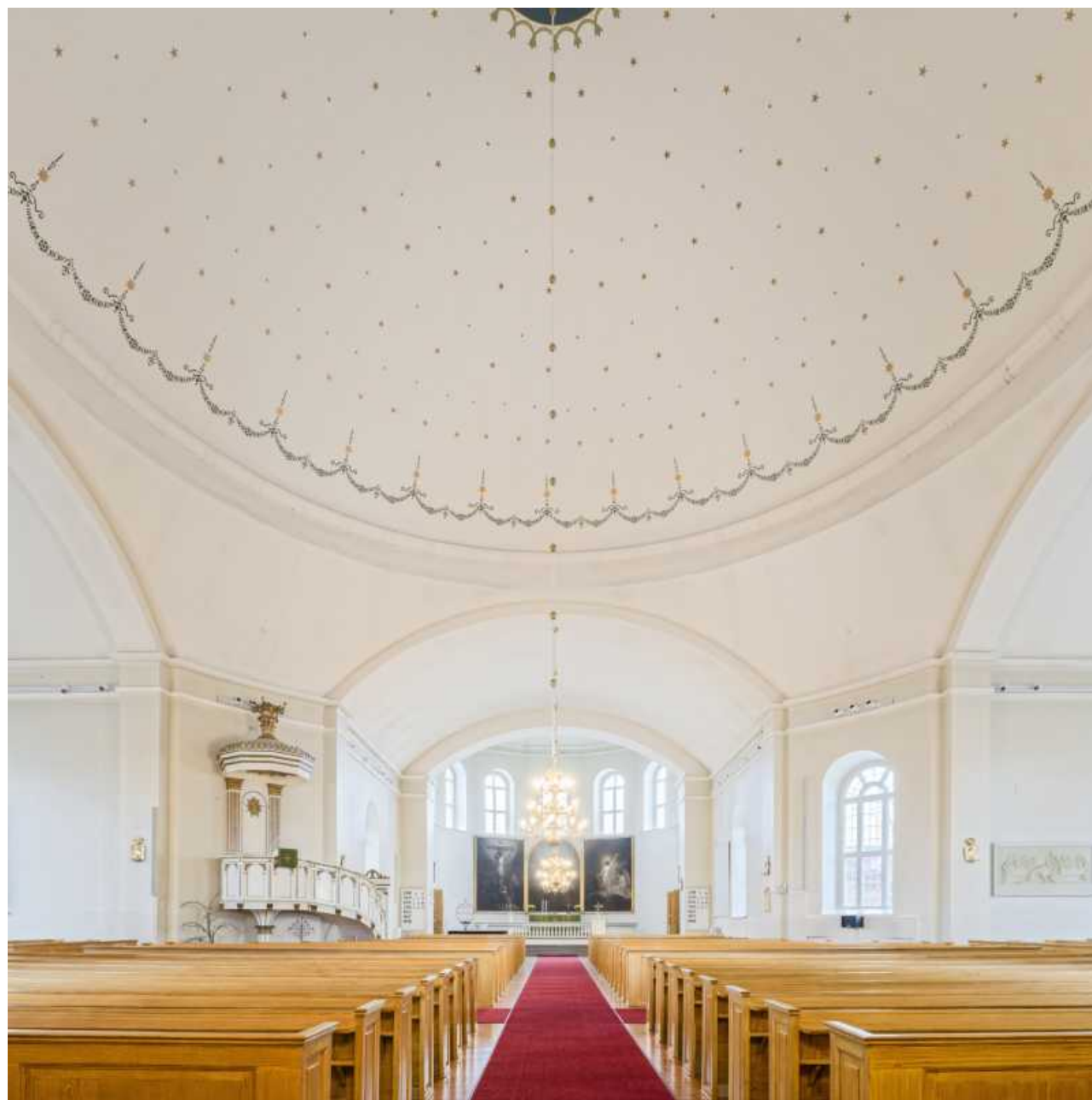

Vasemmalla lämpökeskuksen ja muistolehdon takana sijaitseva kylmä ulkovarasto.

4. KIRKON NYKYTILANNE

Luvussa käydään läpi Tyrvään kirkon tärkeimpien sisätilojen luonteet ja niiden sijoittuminen kirkossa. Nykytilanteen kuvauksissa on hyödynnetty kirkon muutoksiin liittyviä piirustuksia, työselityksiä sekä työmaakokouspöytäkirjoja ja työpäiväkirjoja. Kuvaukset pohjautuvat kirkossa suoritettuihin kohdekäynteihin.

Kirkkosali

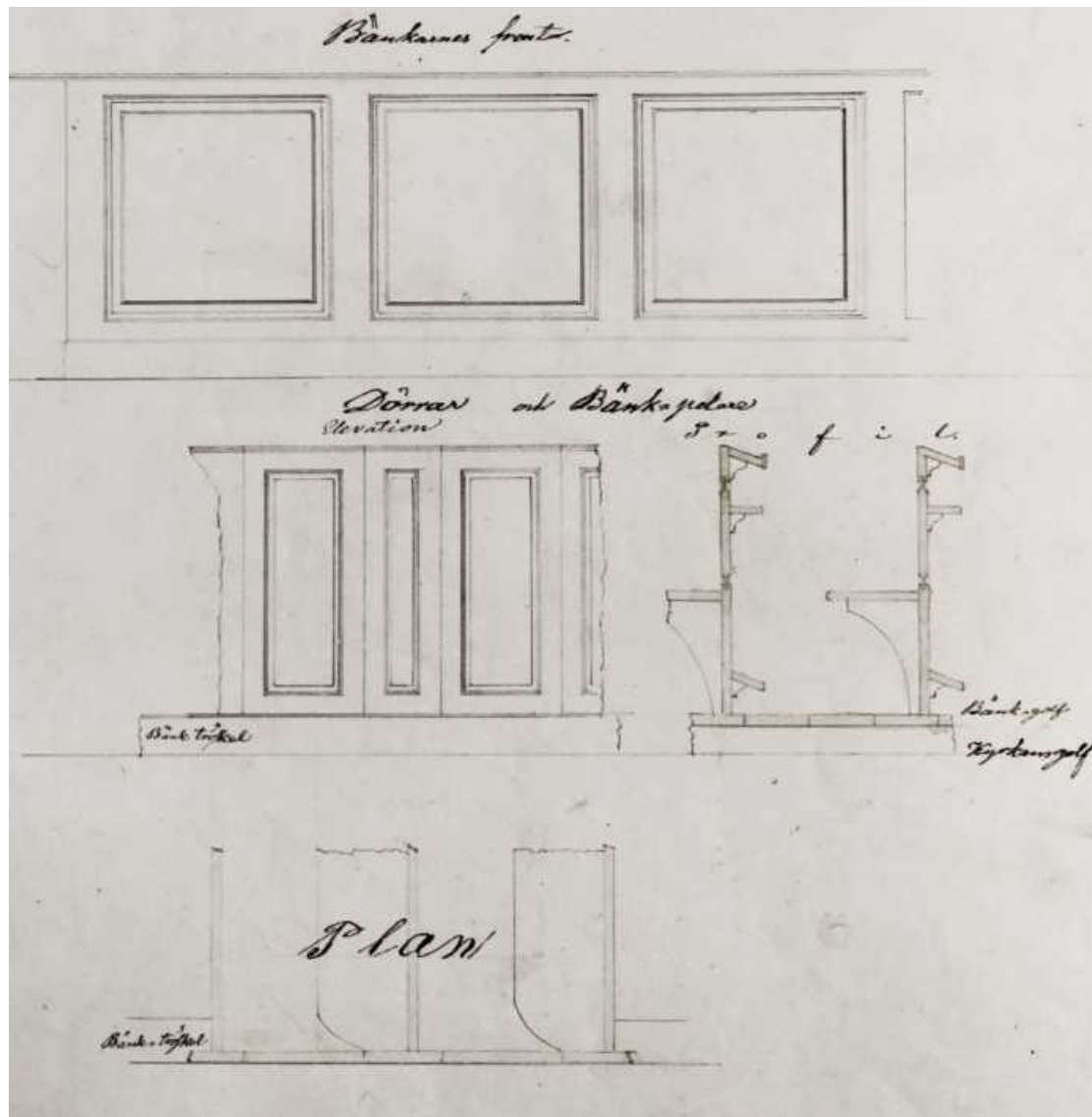
Kirkkosali on yleisilmeeltään vuoden 1982 peruskorjauksen jälkeisessä asussaan vaalea ja valoisa. Lähdetietojen mukaan kirkon rapattujen seinien alkuperäinen sävy on ollut keltainen. Nykyasussaan seinät ovat harmahtavan valkoiset. Kattojen ja seinien rajapinnassa kulkee valkoiset ja vaakasuuntaiset friisilistat. Friisilistojen päällä on vuonna 1981 tehdyt metalliset peltilistat, joiden takana kulkevat johtokourut. Rapatut sekä tasoitettut seinät ja katot on maalattu rakennuselityksen (1982) mukaan puolikiiltävällä lakkamaalilla. A-insinöörien vuonna 2023 laaditun rappausten kuntotutkimusraportin maalialalyysin mukaan uloimmat maalipinnat ovat alkydimaalia ja alemmissa maalikerroksissa havaittiin pellavaöljymaalia. Ohuthietutkimuksen mukaan seinien kolmikerrosrappaus on tehty kalkkilaastilla. Seinissä on havaittavissa rappauspinnan halkeilua eri puolin kirkkosalia.

Kirkon katto on kauttaaltaan valkoiseksi maalattu. Koristemaalauksen osalta kupolin huippuun maalattu tähti on viimeinen jäännös 1930-luvulla suoritetun peruskorjauksen värimaailmasta. Kupoleihin viimeisimmässä peruskorjauksessa vuonna 1981 palautetut tähti- ja köynnösaiehet ovat vuoden 1891 peruskorjauksen mukaiset. (Rönkkö, 2005 s. 136) Alkuperäisissä suunnitelmissa Gylich oli hahmotellut tähtikoristelua myös kirkon segmenttiholveihin ja molempien kupujen reunoihin köynnöstä kannattelevaa enkeliriviä. Holvikaton ja kaarien kuviot maalattiin yli vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä. Segmenttiholvien holvikaarien alapinnat on alkuperäisten suunnitelmien koristekuviointien sijaan maalattu valkoiseksi. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen 10.6.1982 laatiman

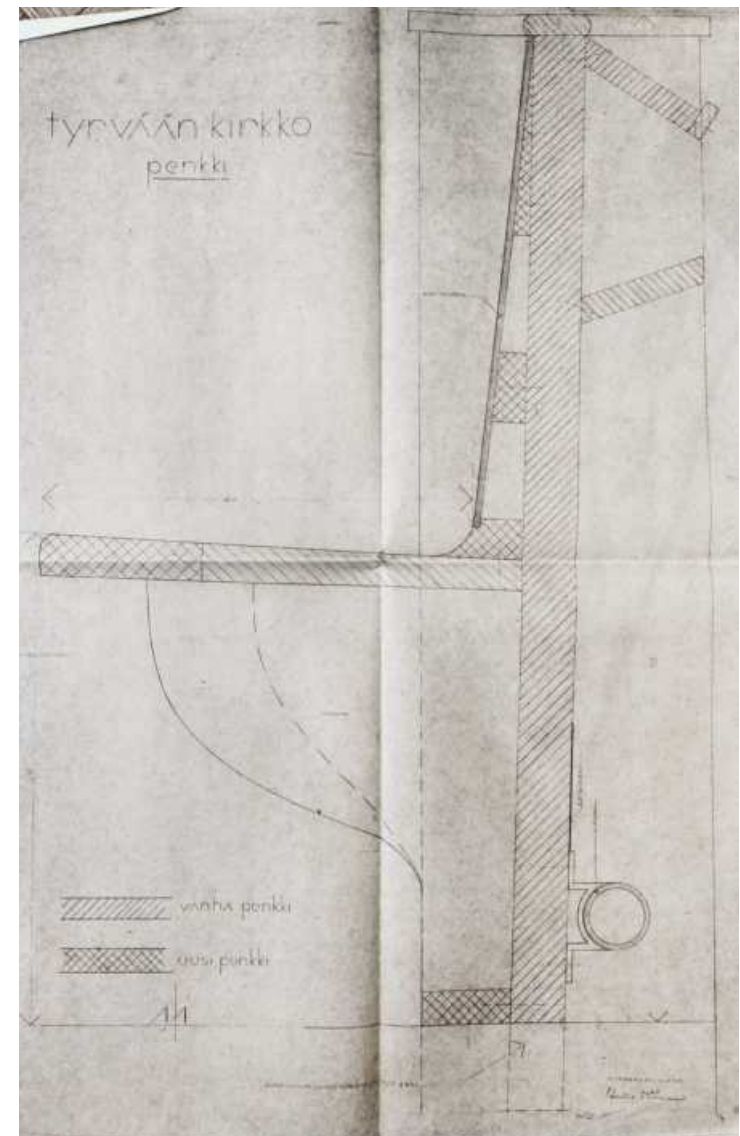
tutkimusselostuksen mukaan aikaisemmat pinnoitteet ovat kattokupolin osalta olleet vanhan kalkkirappauksen ja sitä paikkaamaan tehdyn lasikuitukankaan päälle maalattu öljymaali ja kalkkimaali. Lähdetietojen mukaan kirkon alkuperäinen sisäkatto oli puupaneelien päälle rapattu ja ilman koristeluja valkoiseksi maalattu. (Rönkkö, 2005 s. 83)

Kirkkosalin lattialaudat on tehty kirkon palon jälkeen vuonna 1982. Laudat ovat 150 mm leveää höylättyä ponttilautaa, jonka valmiin lattian saumaväli on 135 mm. Kirkkosalia kiertää n. 150 mm korkeat jalkalistat. Puiset lattiat ja jalkalistat oli väripetsattu ja pintalakattu puolikiiltävällä katalyyttilakalla. Kirkon lattia hiottiin vuonna 2015, jonka jälkeen tehtiin pohja- ja pintalakkaukset. Kirkon jalkalaudat peittomaalattiin ja kirkon penkeissä olevat jalkalaudat pintamaalattiin. Kirkkosalissa on salin alla kulkeviin lattiakanaviin johtavia 500 mm x 500 mm kokoisia tarkastusluukkuja. Kirkkosalissa oleva punainen käytävämatto on hankittu uutena vuonna 1982 samanlaisen maton vaurioituessa tulipalossa.

Kirkon ikkunat ovat alkuperäisasussaan sisäpinnoiltaan valkoiseksi maalatut. Alun perin niihin toteutettiin myös lakkaus. Kirkkosalin tulipalon yhteydessä särkyneet ikkunoiden lasiruudut korvattiin uusilla. Ikkunat pestiin ja tiivisteet uusittiin sisä- ja ulkopuolella. Sisäpuutteet tiivistettiin umpisoluisella sienikumitiivisteellä ja ulkopuutteet villapunostiivisteellä. Kirkkosalin kaarevien ikkunoiden kaariyläosiin ei tehty tiivisteitä. Ikkunoiden alapuolella olevat patterit on uusittu vuoden 1982 tulipalon jälkeisen peruskorjauksen yhteydessä.

Detalji, kirkkosalin penkit. Penkkirivien sivuilla oli alun perin ovet, jotka poistettiin vuoden 1938 peruskorjauksessa. Pehr Johan Gylich, n. 1854.

Detalji kirkon penkkien muutoksesta. Penkit uusittiin vanhoja rakenteita hyväksikäyttäen. Penkkien istuinkaltevuus muutettiin istuinmukavuuden parantamiseksi. Bertel Strömmer, 1938.

Kirkkosalin olemassa olevat sekä palon jälkeen uusitut penkit on palautettu vuosien 1981 ja 1982 peruskorjausten yhteydessä alkuperäisten suunnitelmien mukaan vaalean tammen sävyisiksi. Kirkon palon jälkeen penkit ootrattiin ja pintalakattiin puolikiiltävällä lakalla. Viimeisin korjaus ja ooteraus suoritettiin vuonna 2015, jolloin penkkeihin tehtiin lisätukijalat. Kirkkosalin penkkien alapintaan liimattiin vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä palosuojattua polyesterivaahdotta kirkossa 12.2.1980 suoritettun jälkikaiunta-aikamittauksen ohjeen mukaan. Polyesterivaahdotot uusittiin kaikkiin penkkeihin vuoden 1982 tulipalon jälkeen. Lähdetietojen mukaan kirkon seinien vieruspenkit oli maalattu alun perin kellansävyisiksi. (Rönkkö, 2005 s. 83)

Kirkkosalin penkkijärjestys on muuttunut alkuperäisistä suunnitelmista siten, että vuonna 1938 peruskorjauksessa poistettiin lähimpänä alttaria olleet, muuhun järjestykseen poikittaiset penkit. Penkkejä vähennettiin muualtakin kulun helpottamisen järjestämiseksi. Alkuperäisissä suunnitelmissa olevat kirkkosalin itäsakaran penkit on käännetty jossain vaiheessa kirkkosalin muiden penkkien istuinjärjestyksen ja -suunnan mukaisesti. Kirkon alkuperäisiä seinä pitkin kulkevia penkkejä ei ole. Penkkejä on vähennetty niiden korjaustöiden yhteydessä molemmista ristivarsista vuonna 2015 ja ristivarsien penkkien järjestystä on muutettu.

Valokuva vuonna 2015 korjatuista ja ootratuista kirkon penkeistä, 2025.

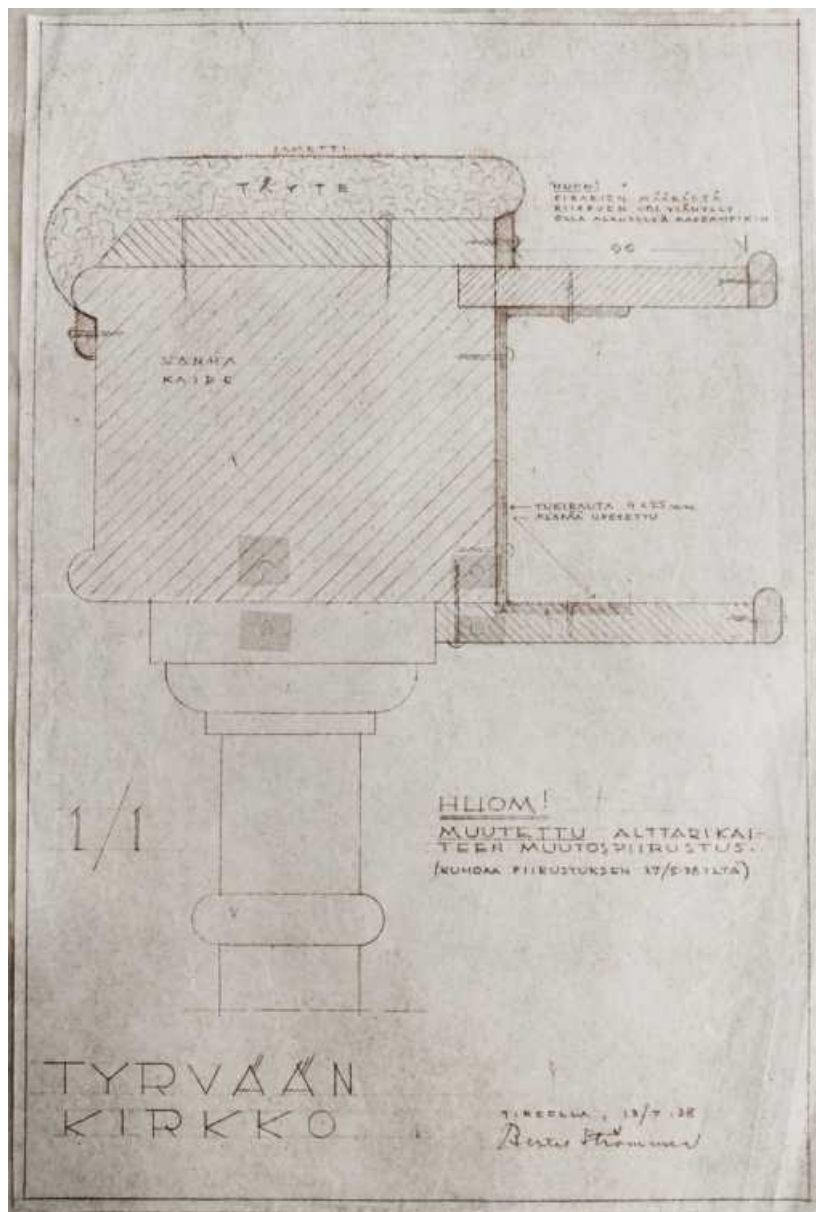
Kuori

Kuori on yleisilmeeltään kirkkosalin tapaan vaalea ja valoisa. Pintakäsittelyt seinien ja kattojen osalta ovat samat kuin kirkkosalissa. Kuorin kupolin kultaiset tähtikuviot on palautettu vuoden 1981 peruskorjauksessa vuoden 1891 peruskorjauksen mukaisiksi.

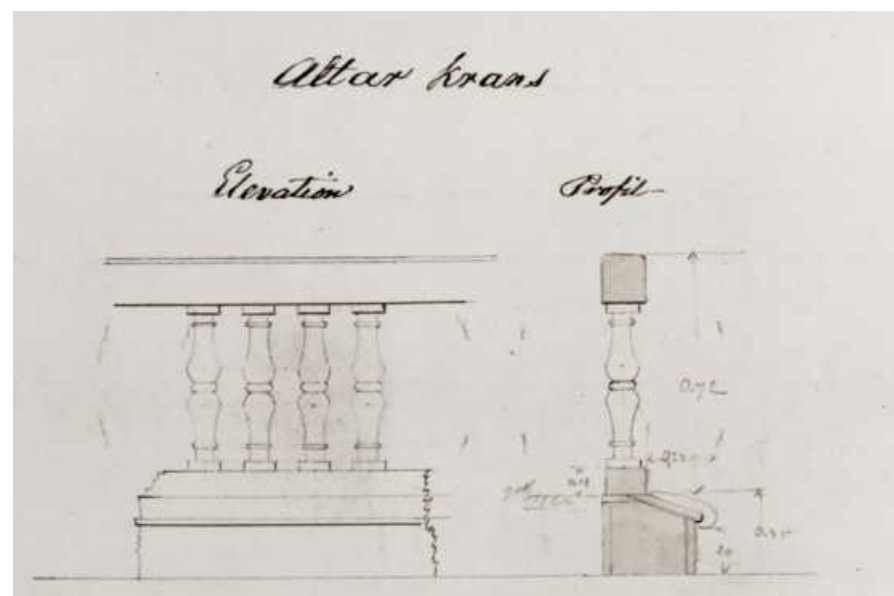
Kuorin lattiapinnan korotus on tehty vuoden 1938 peruskorjauksessa. Alkuperäisissä suunnitelmissa kuori on ollut nykyistä matalampi ja vain hieman kirkkosalin lattiapintaa korkeammalla. Korotuksen sekä alttarikorokkeen lattian pintamateriaali on vuoden 1982 tulipalon jälkeen peruskorjauksessa määriteltä Öölannin kalkkikivilaattaa. Porrasaskelmat ovat umpikiveä. Kalkkikivilattiat hiottiin ja öljyttiin kiviliikkeen toimittamalla tarkoitukseen sopivalla kyllästysaineella. Materiaali nostettiin jalkalistaksi seinille 70 mm verran. Kuorin osalla valetussa betonilaatassa on

lattia lämmitysputkisto, joka lisättiin vuonna 1982. Lähdetietojen mukaan kuorin alkuperäinen lattia oli maalattu vaaleammalla ja tummemmalla harmaalla hiekkakivilaattoja jäljitellen. Kuorin lattiapinnasta korotettu alttarin lattia oli parkettikuvioinen. (Rönkkö, 2005 s. 83)

1980-luvulla konservoitujen alttaritaulujen paikka on muuttunut vuoden 1981 korjauksen mukaisesti avattujen kuorin ikkunaukkojen mukaan. Kirkon kuori-ikkunoiden ulkokarmeihin asennettiin kirkaat antiikkilasit vuonna 1982. Ikkunat, sekä ovet ja listat on maalattu puolikiiltävällä lakkamaalilla. Kuorin molemminpuoliset sakastiin ja toimitushuoneeseen johtavat pariovet on ootrattu alkuperäisen värityksen mukaisesti vaalean tammen sävyiseksi peruskorjauksen yhteydessä. Alun perin ovet lakattiin sisäpinnoiltaan. Ovet on todennäköisesti lyhennetty kuorin lattiapinnan korotuksen myötä.

Detalji, alttarikaiteen muutos. Bertel Strömmer, 1938.

Detalji, alttarikaide. Pehr Johan Gylich, n. 1854.

Kirkkosali kuvattuna ennen vuoden 1981 peruskorjausta, jolloin alttarikaiteen jatkeet ulottuivat kuorin seiniin. (Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Kuorin alttarikaide oli alkuperäisten suunnitelmien mukaan kehämäinen balusterikaide ja kiinni kuorin seinissä. Vuoden 1981 peruskorjauksen rakennusselityksen ja suunnitelmien mukaan alttarikaiteen kulkuaukossa tuli oikea puoli muuttaa suoraksi sekä kaiteessa että irrallisessa polvistumistasossa. Museoviraston viranomaisten 13.10.1981 tekemän kirkon työmaakäynnin raportin mukaan alttarikaiteen seinään ulottuvat jatkeet voitiin poistaa molemmista päistä, jolloin kuoritilaan muodostuisi avoin käynti. Rakennustoimikunta päätti 19.10.1981 pidetyssä kokouksessa, että alttarikaiteen seinään ulottuvat jatkeet poistetaan molemmista päistä. Alttarikaide on tänä päivänä päistään avoin.

Alttarikaide, joka oli aiemmin kiinnitetty lattian korkeuserojen rajakohtaan, asennettiin alaosaan korjattuna arkkitehtisuunnitelmien mukaiseen paikkaan ilman korkeuseroja olevalle uusitulle kuorin lattialle vuonna 1982. Lähdetietojen mukaan alttarinkehä on alun perin ollut ootrattu vaalean tammen sävyinen ja lakattu. (Rönkkö, 2005 s. 83) Kaide on nykyasussaan maalattu valkoiseksi puolikiiltävällä lakkamaalilla. Alttarikaiteen yläosaan on tehty vuoden 1938 peruskorjauksessa

muutoksina pehmuste sekä alttarin puoleiset kaksi tasoa. Polvistumistyydyn verhoilu uusittiin sametilla vuosien 1981 ja 1982 peruskorjauksissa. Alttarin kaide vastaa rakenteeltaan tänä päivänä alkuperäisten suunnitelmien ja vuonna 1937 peruskorjauksessa tehtyjen muutosten mukaista kaidetta. Kaiteen kangasverhoilut ovat vihreät.

Altтарin lattia on alkuperäisissä suunnitelmissa korotettu kahden porraskelman verran kuorin alttarikaiteen korotetusta lattiapinnasta. Altтарin porrastettu koroke on alkuperäisessä pohjapiirustuksessa ollut hieman nykyistä pienempi ja kulmistaan viistetyn neliön muotoinen. Vuoden 1981 peruskorjauksessa noin 10 cm madallettu alttaripöytä uusittiin vuoden 1982 peruskorjauksessa. Lähdetietojen mukaan alkuperäinen alttaripöytä oli harmaaksi marmoroitu. (Rönkkö, 2005 s. 83) Kuoriin nousevan portaan rst-teräskaide tehtiin vuonna 1982. Altтari siirrettiin irti seinästä alttarikorokkeen toiseen laitaan noin vuonna 1994 (versus populum). Muutokselle ei haettu olennaisen muutoksen lupaa. Altтарikorokkeen siirron lisäksi polvistumiskaiteen alemmaa laskutasoa levennettiin samana vuonna.

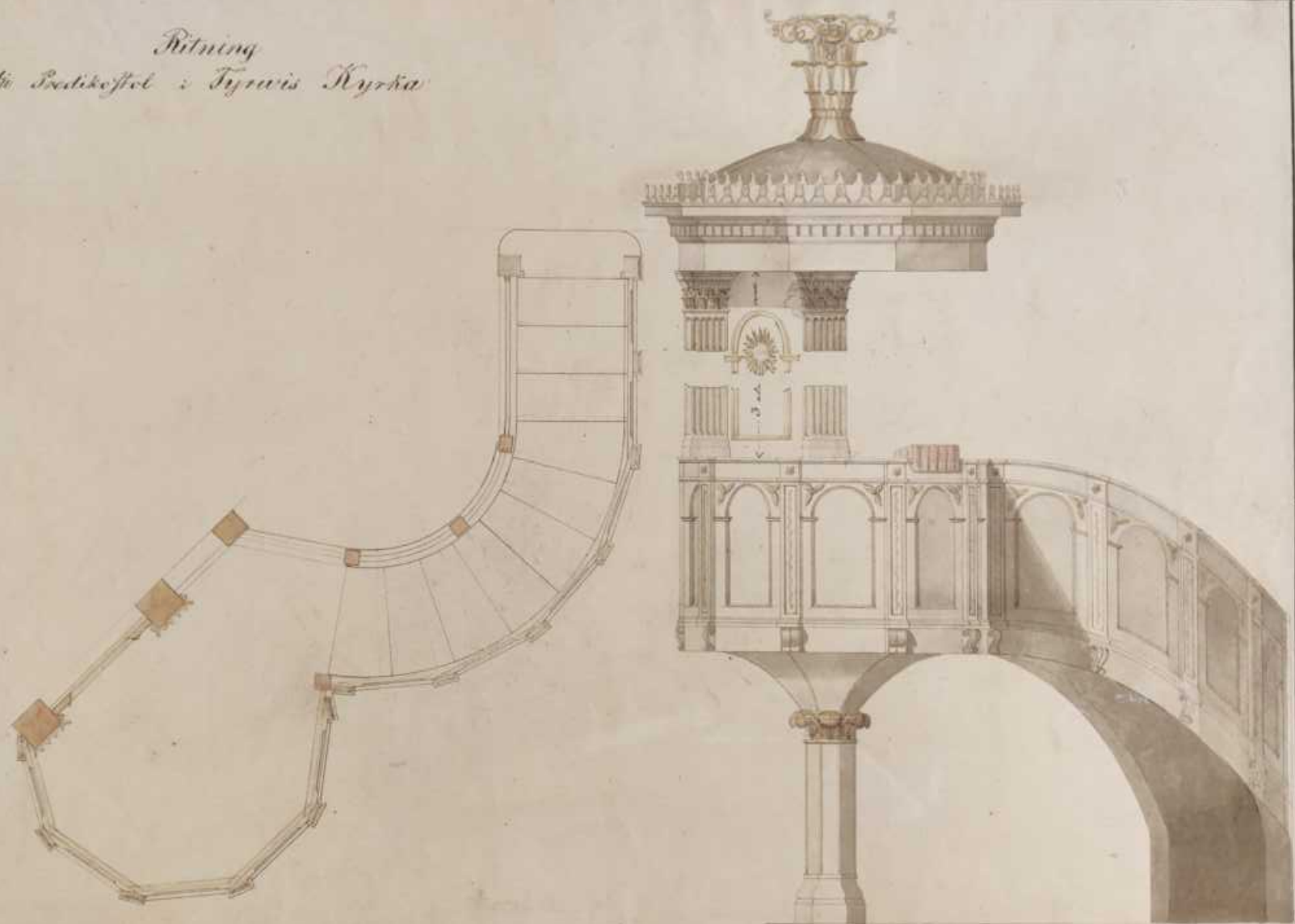

Saarnastuoli

Kirkon saarnastuolin kehä ja sen yläpuolella oleva palmettiaiheeseen huipentuva katos ovat särmikkäät. Seinää vasten olevan taustan muodostaa kaksi korinttilaista pilasteria ja niiden väliin sijoitettu jumalansilmä säteineen. Samanlainen silmä sijaitsee saarnatuolin katoksen alapinnassa. Tuoliin johtaa kuorin puolelta nousevat portaat, joihin mennään ovirakennelman läpi. Saarnastuolin kaiteita ja ovirakennelman kehää koristavat pyörökaariset peilit.

Saarnastuolin väritys kultauksineen on kirkossa vuosina 1909 ja 1981 suoritettujen korjausten lähdetietojen mukaan säilynyt alkuperäisen värityksen mukaisena. Lähdetietojen mukaan saarnastuolin sisäpuoli oli maalattu alun perin harmaan eri sävyin ja saarnastuolin portaat oli maalattu kellansävyisiksi. Saarnastuoli lakattiin maalauksen lisäksi. (Rönkkö, 2005 s. 83) Portaat ovat alkuperäisen sävyn mukaiset, mutta saarnastuolin sisäosat ovat tänä päivänä harmaan sijaan valkoiset. Saarnastuolin kultaukset on uusittu viimeksi vuosien 1981–1982 peruskorjausten yhteydessä. Saarnastuoli on maalattu puolikiiltävällä lakkamaalilla.

*Ritning
till Predikestol i Tyrars Kyrka*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Piirustus kirkon saarnastuolista. Pehr Johan Gylich, 1854.

Ristivarret

Ristivarsien väritys noudattaa muun kirkkosalin vaaleaa yleisilmettä. Kirkkosalin sivulaivojen segmenttipäätyihin vuoden 1938 peruskorjauksessa maalatut freskot on peitetty kankaalla sekä maalattu näkymättömiin vuoden 1982 tulipalon jälkeisessä peruskorjauksessa. Freskot muistuttivat lähdetietojen mukaan sijainniltaan kirkkoon alun perin suunniteltuja, mutta toteuttamatta jääneitä freskoja.

Aikaisemmin alttarin alle vuoden 1938 peruskorjauksessa sijoitettu kipsireliefi on siirretty taulujen alta eteläiseen ristivarteen, jossa se tänäkin päivänä sijaitsee. Asia sovittiin museoviraston edustajien käynnillä kirkon korjaustyömaalla 13.10.1981 ja vahvistettiin rakennustoimikunnan kokouksessa 19.10.1981.

Ristivarsien penkkien järjestys on muutettu vuonna 2015 arkkitehti Seija Hirvikallion suunnitelmien ja seurakunnan toiveiden mukaan. Taaimmaiset penkkirivit on poistettu ja niiden tilalle eteläiseen ristivarteen on sijoitettu esteetön sivualttari ja pohjoisessa ristivarressa on monitoimitila irtokalusteineen. Kirkon kiinteät penkit on järjestetty uudelleen identtisesti ristivarsissa. Kuoria lähinnä olevat ristosakaran kaksi penkkiä ja korttelikaide ovat muuhun penkkijärjestykseen poikittaiset. Ristosakaran käytävän toisella puolella ovat neljä penkkiä ja korttelikaide on asennettu samansuuntaisesti kirkkosalin muiden penkkien kanssa. Kirkkosalin penkeistä neljä on asetettu ristosakaroiden päätyjen ikkunoiden alle ja sivualttarin taakse ikkunan alle.

Eteläinen ristivarsi ja ristivarteen vuonna 1981 sijoitettu kipsireliefi.

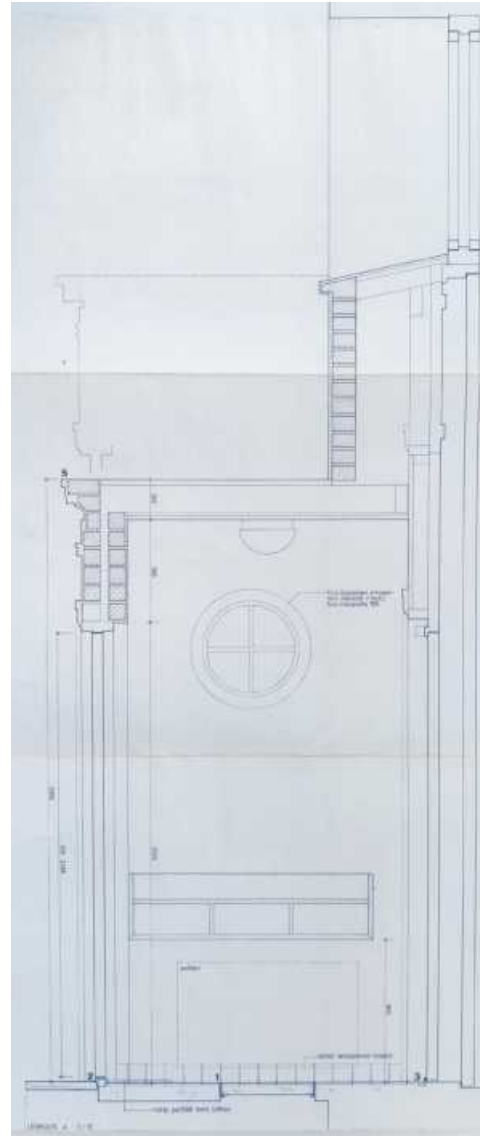
Kuva kirkon yleisestä piispantarkastuksesta ja kirkkokansasta vuodelta 1973. Taustalla kuvassa näkyy Antti Salmenlinnan ristosakaran segmenttipäätyyn maalaama fresko sekä ristivarsiin vuonna 1938 tehty tuulikaappi. (Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Ristivarsien holvien katossa olevat aukot ja niiden keskelle vuonna 1982 lisätyt palonilmaisimet.

Ristivarsien tuulikaapit ja heiluriovet madallettiin vuonna 1982. Ovet, karmit sekä karmilistat säilytettiin, ne ovat vuodelta 1938.

Leikkaus ristivarsien tuulikaapeista. Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio, 1982.

Ristivarsien tuulikaappeihin tehtiin pyöreät ikkunat vuonna 1982.

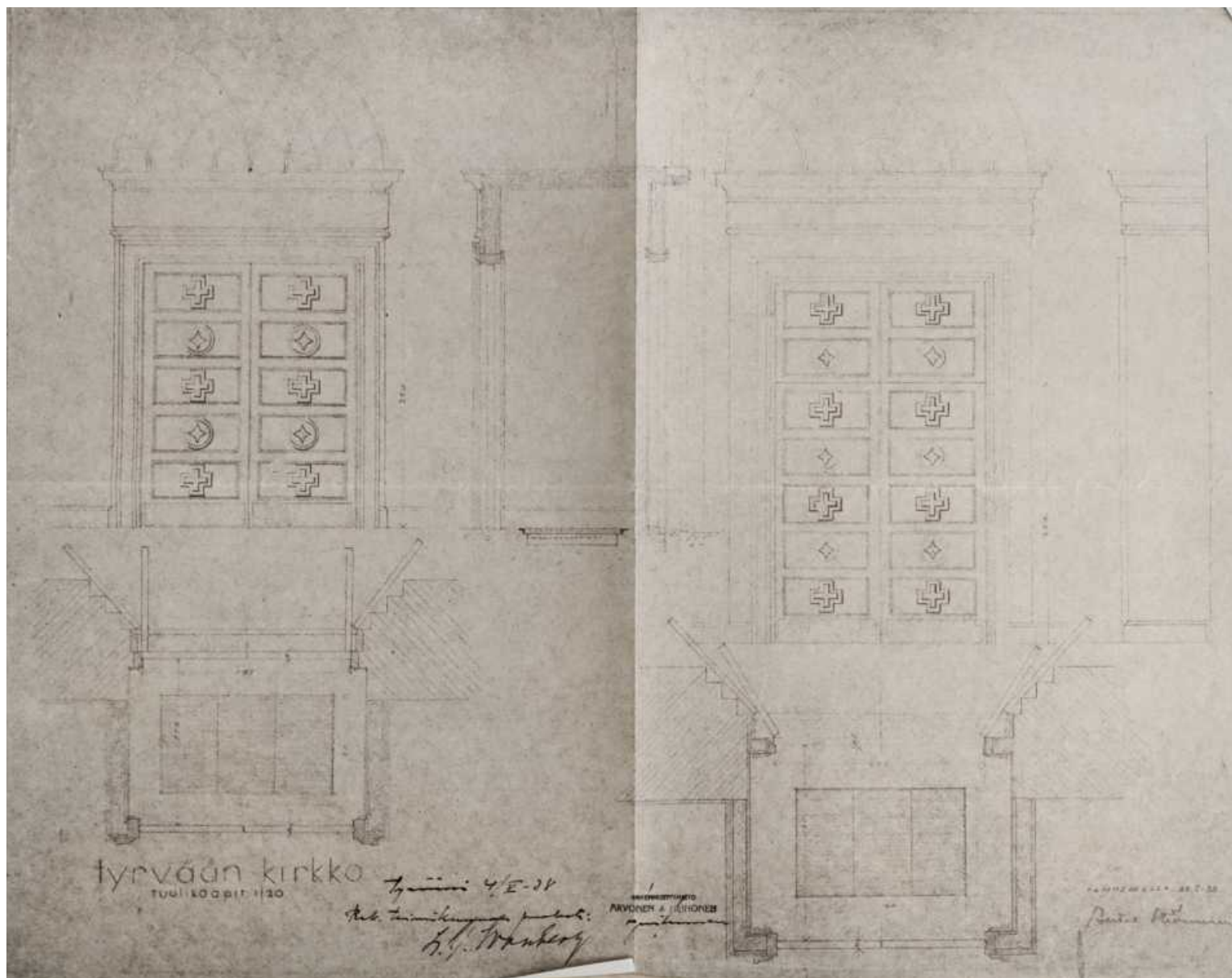
Tuulikaapit

Pääsisäänkäynnin ja ristivarsien tuulikaapit on uusittu vuonna 1982 tulipalon jälkeen mukaillen vuoden 1938 peruskorjauksessa tehtyjä tuulikaappeja heiluriovineen. Ristivarsien tuulikaapit ja niiden säilyvät ovet madallettiin päätuulikaapin ovia vastaaviksi. Tuulikaappien yläpuolella oleviin kaareviin ikkunoihin rakennettiin ikkunapenkit ja ikkunoiden alapuolelle muurattiin seinäpintaa tuulikaappien kattoihin asti. Seinäosat hienorapattiin ja liitettiin saumattomasti kirkkosalin ulkonäköön.

Tuulikaappien seinät ovat muurattuja ja hienorapattuja, yläreunoissa rappaukseen on tehty koristelistat. Tuulikaappien katot ovat puurakenteisia ja kipsilevy pintaisia. Tuulikaapeissa säilytettiin vanhat ovet, karmit sekä karmilistat. Kirkkosalin kaikkiin tuulikaappeihin tehtiin samanlaiset pyöreät ikkunat kuin päätuulikaapissa.

Tuulikaappien lattiat laatoitettiin ruskeilla lasittamattomilla 10x10 cm laatoilla ja nostettiin yhden laatan verran seinille rappauspinnan kanssa samaan tasoon. Tuulikaappien lattioissa sijaitsevat tarkastusluukut ovat laattapintaisia betonikansia, joiden reunat on varustettu metalliprofililla ja kansi nostorengaalla. Kirkkosalin tuulikaappeihin asennettiin kolme kappaletta uusia upotettavia pikapalopostikaappeja vuoden 1982 tulipalon jälkeisessä peruskorjauksessa. Sakastin ovisyvennyksessä olevaan pikapalopostikaappiin uusittiin letkukela.

Pohjois- ja eteläpuolisten ristivarsien tuulikaapeissa olevat virsikirjahyllyt on tehty vuoden 1981 peruskorjauksessa ja yksi hyllyistä uusittiin tulipalon jälkeen vuonna 1982. Sakastin eteisessä on 1981 peruskorjauksessa tehty rimalevyrakenteinen ja seinäkiinnitteinen vaatenaulakko, jossa on messinkiset vaatekoukut sekä epoksoitu tanko.

Suunnitelma tuulikaapeista. Bertel Strömmer, 1938.

Tuulikaappien ovet karmeineen ovat harmahtavan sävyiset ja tuulikaappien ulko-ovet vuodelta 1884 ovat tummaksi petsattua puuta.

Valokuva sakastista ja nikkarimestari Johan Adolf Bomanin valmistama sakastin pöytäryhmä.

Valokuva toimitushuoneesta, jossa sijaitsee työpisteitä.

Sakasti ja toimitushuone

Sakasti ja toimitushuone sijaitsevat symmetrisesti kuorin molemmin puolin. Tilojen lattiapinnat ovat kuoria matalammalla ja niihin johtaa kolme porrasta. Sakastin ja toimitushuoneen lattioissa ja portaissa on vuoden 1982 tulipalon jälkeen vaihdetut vaaleanharmaat linoleum-matot. Lähdetietojen mukaan sakastin alkuperäinen lattia on ollut kellansävyinen. (Rönkkö, 2005 s. 83) Toimitushuoneen eteisen lattia on mosaiikkibetonia.

Sakastin seinät ovat lämpimän valkoiset ja katto on valkoiseksi maalattua paneelia. Kattoon kiittää koristeelliset ja paksut, valkoiseksi maalatut kattolistat. Tyrvään kirkon korjaustoista vuonna 1977 laadittuun esisuunnitelmaan tehtyjen kirjausten mukaan sakastin katto ja seinät on maalattu vuonna 1999. Toimitushuoneen seinät ovat väriltään lämpimän valkoiset ja katto on päällystetty vuonna 1981 valkoiseksi maalatuilla kipsoniittilevyillä. Sakastin ja toimitushuoneen kuusi peiliovia oottrattiin vuoden 1981 peruskorjauksessa ja ovien helat uusittiin. Sakastin ja toimituskappelin ullakoille lisättiin samana vuonna 3x50 mm mineraalivillaeristeet.

Kirkon alkuperäisen pohjapiirustuksen mukaan sakastissa ja toimistohuoneessa ei ole ollut tuulikaappeja tai kiinteitä kalusteita. Lähdetietojen mukaan sakastissa sijaisi kuitenkin komero, johon koristeveistäjä Boman teki ovet sekä hyllyt. Sakastissa on alun perin ollut myös muurattu uuni. Sakastiin rakennettiin 1920-luvulla tuulikaappi ja suurempi käymälätila.

Sekä sakastin, että toimitushuoneen tuulikaapit rakennettiin nykyasun mukaisiksi vuoden 1938 peruskorjauksessa. Vuonna 1938 laaditun pohjapiirustuksen mukaan sakastin käymälätila on sijainnut nykyisen teknisen tilan kohdalla.

Sakastin pohjoisseinällä olevat kiinteät kaapit ja kaappiin integroitu keittiötaso on tehty vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä. Yksi kiinteä kaappi on korvattu äänilaitekeskuksella vuonna 2000. Kiinteiden kaappien ovet ovat puurunkoisia peiliovia. Peilit ovat mäntyviilutettua lastulevyä. Sakastin alkuperäiset kaapit myytiin huutokaupassa vuonna 1938.

Toimitushuoneen nykyinen käyttötarkoitus muuttui arkisto-/kirjastohuoneesta toimitus-/kokoushuoneeksi vuoden 1938 peruskorjauksen yhteydessä. Toimitushuoneeseen suunniteltiin vuonna 1981 lastenhoitotaso/kaapisto, jota ei tilassa tänä päivänä ole. Toimitushuoneeseen vuonna 1938 tehtyjen, tuulikaapin molemmin puolin olevien kiinteiden kaappien ovet korjattiin vanhan mallin mukaisesti vuonna 1981.

Sakastin ja toimitustilan lämmitys hoidetaan sekä vesikiertoisella lämmityksellä että sähkölämmityksellä. Sähkölämmityslaitteet uusittiin vuoden 1982 tulipalon jälkeisen peruskorjauksen yhteydessä. Sakastissa ja toimitushuoneessa lämpöputket on asennettu näkyviin. Sakastiin ja toimituskappeliin oli suunniteltu vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä patterien teräksiset suojaevyt, joita ei toteutettu.

Sakastin pohjoisseinällä sijaitsevat kiintokaapit ja kaappiin integroitu keittiötaso on tehty vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä.

Sakastin tekninen tila, jossa sijaitsee sähköpääkeskus.

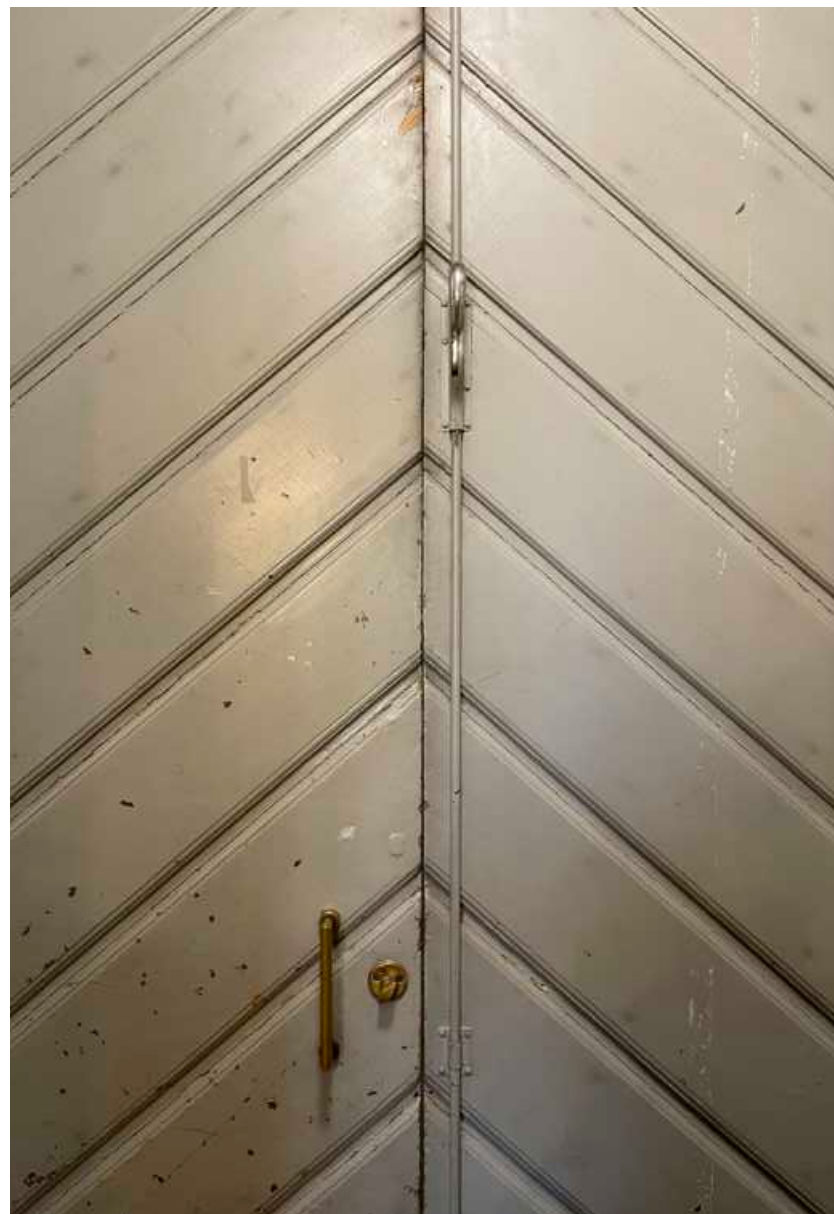
Sakastissa sijaitseva siivoustila.

Sakastin wc-tila, johon käydään eteistilasta.

Toimitushuoneen eteinen/tuulikaappi sekä vuonna 1938 rakennetut ja vuonna 1981 vanhan mallin mukaan korjatut kiintokaapit.

Toimitushuoneen ja sakastin diagonaalisesti paneloidut puiset ulko-ovet.

Toimitushuoneen irtokalusteita.

Toimitushuoneessa säilytetään muun muassa alboja.

Toimitushuoneen seinäryijy ja kiintokaapit.

Urkulehteri

Urkulehteri on tänä päivänä Bertel Strömmerin vuonna 1933 suunnitteleman muutoksen mukainen. Muutoksessa parvea laskettiin ja pidennettiin kohti kirkkosalia. Urkulehterin kaide säilytettiin alkuperäisen suunnitelman mukaisena. Lehteriä kannattavat pyöreät, hieman ylöspäin kapenevat pylväät. Urkulehteriä reunustaa balusterikaide. Kaiteen keskellä on kultainen joutsenaihe. Urkulehterin kaiteen väritys on kirkossa vuosina 1909 ja 1981 suoritettujen korjausten lähdetietojen mukaan säilynyt alkuperäisen värityksen mukaisena. Lehterin kannatinpylväät on maalattu kiiltävällä lakkamaalilla ja kaide on maalattu puolikiiltävällä lakkamaalilla.

Tulipalon jälkeisen peruskorjauksen asiakirjoissa mainitaan lehterin lattiaan liimatusta tekstiilimatosta, joka olisi vaihdettu vuoden 1982 tulipalon jälkeen uuteen samanlaiseen kuin vuoden 1981 peruskorjauksessa. Tänä päivänä urkulehterin lattiapinta on mäntylautaa, kuten kirkkosalissa.

Kuorotilan penkit on väljennetty, niiden toimivuutta on parannettu ja tuolit on uusittu vuoden 1981 peruskorjauksessa. Tuolit vaurioituivat kirkon tulipalossa ja ne päätettiin uusia entisten mukaisiksi. Lähdetietojen mukaan lehterin penkit ovat alun perin olleet harmaan eri sävyjä. (Rönkkö, 2005 s. 83) Urkulehterin tuolitasoja levennettiin ja jalkatilaa lisättiin peruskorjauksessa siten, että ylin tasanne levennettiin 25 cm ja kaksi alempaan tasannetta levennettiin 15 cm. Tuolitasot olivat vaneriset ja kaarevan malliset. Kuorokoroke uusittiin tai lyhennettiin myöhemmin uusien urkujen mukaan.

Urut ovat Åkerman & Lundin vuodelta 1986. Uusien urkujen keskeisen sijoittumisen myötä urkuparven sivuilla ja takana olevat ikkuna-aukot avattiin kirkkosaliin kuten alkuperäisissä suunnitelmissa oli tarkoitettu.

Urkulehterin ryhmäkeskus uusittiin vuoden 1982 tulipalon jälkeisessä peruskorjauksessa ja lehterin tilapäiskäyttöön tarkoitettu sähkölämmitysjärjestelmä jätettiin entiselleen käyttöön.

Vihkiparien odotustilan sisustusta. Moni tilassa olevasta irtaimistosta on saatu lahjoituksena vuonna 2020.

Vihkiparien odotustila

Vihkiparien odotustila toteutettiin kirkon pohjoisen tornin alaosaan vuoden 1981 peruskorjauksessa. Alun perin tornin alusta on ollut tyhjillään. Vihkiparien odotustilan sisustus ja lattiamateriaali on uusittu talkoovoimin vuonna 2020.

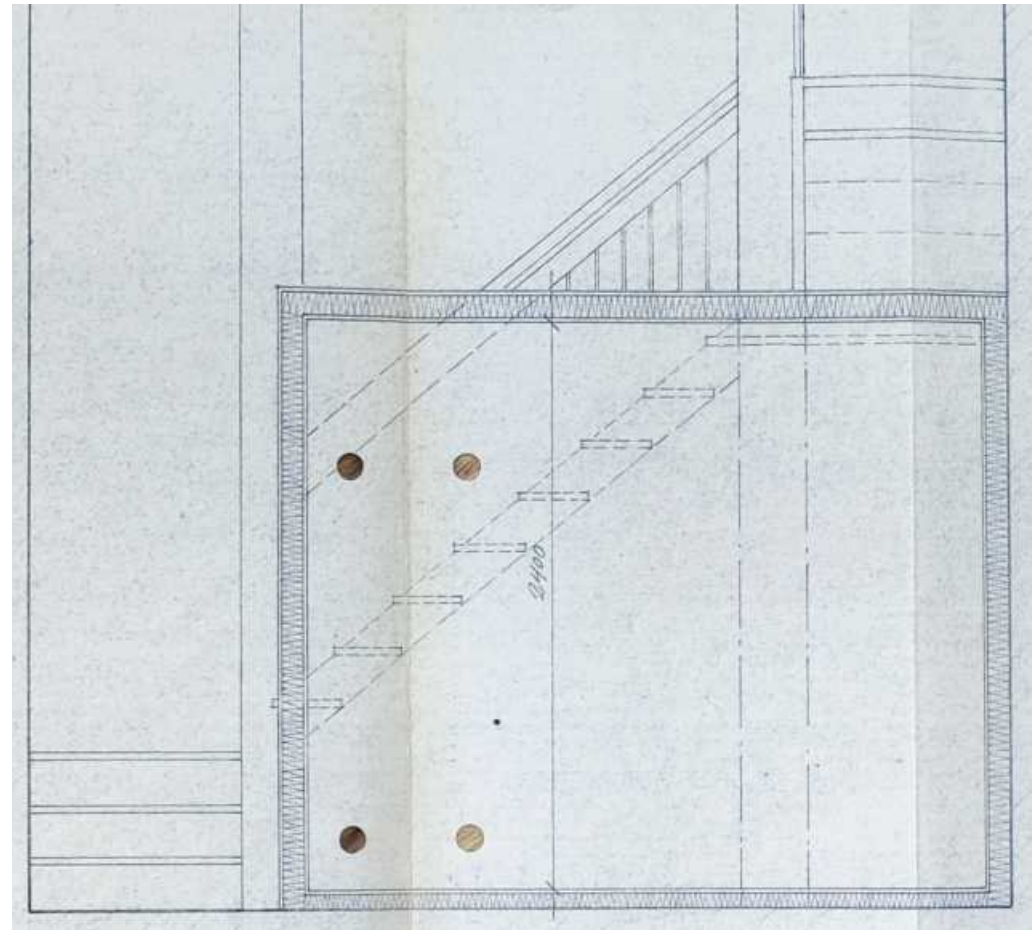
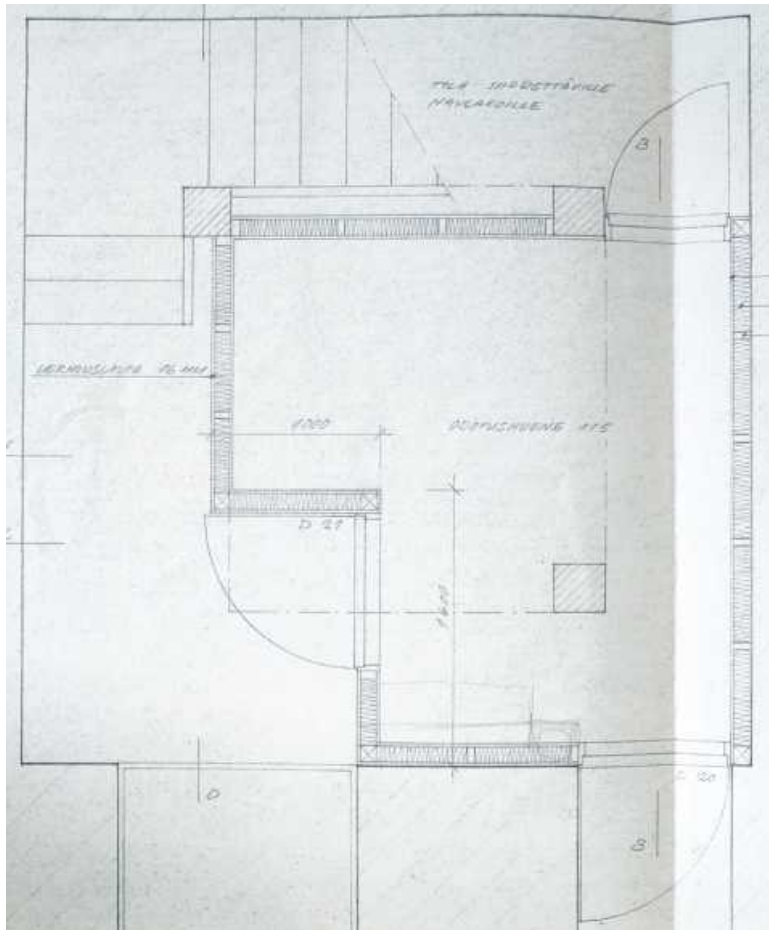
Tilan seinät sekä kattopinta on paneloitu ja maalattu valkoiseksi. Tilan keskellä oleva pilari on maalattu tumman siniseksi ja pilarin jalustassa on myös keltaista. Tilapinnat on maalattu viimeksi vuonna 2020. Odotushuoneeseen ja sen eteistilaan oli peruskorjauksen asiakirjoissa suunniteltu linoleum-matot, mutta tilaan tehtiin vuonna 2020 laminaatin tyyppinen korkkilauta. Odotushuoneen sähkölämmityslaitteet uusittiin vuoden 1982 tulipalon jälkeisen peruskorjauksen yhteydessä.

Odotushuoneessa on todennäköisesti vuoden 1981 peruskorjauksessa tehty seinäkiinnitteinen vaatenaulakko, jossa on messinkiset vaatekoukut. Vaatekoukkuja vähennettiin tilasta vuonna 2020. Odotushuoneeseen oli vuonna 1981 suunniteltu useampia naulakoita sekä kiintokalusteena peili tasoiheen, mutta niitä ei toteutettu suunnitelmien mukaisina tai ne purettiin vuonna 2020.

Vuoden 1981 peruskorjauksen pohjapiirustusten mukaan kirkkosaliin johtava ja vihkiparien odotustilan väliin jäävään eteistilaan tehtiin kulkuaukko ja palo-ovi.

Kirkon tornin alaosa kuvattuna vuonna 1976 ennen vihkiparien odotustilan rakennusta. Kuvaaja: Pasi Kaarto. Finna.

Vihkiparien odotustilan pohjapiirustus ja leikkaus. Arkkitehtitoimisto Laiho-Pulkkinen-Raunio, 1981.

Kirkon tornit ovat pääosin puhtaaksimuurattua tiiltä ja puuta. Tornien ulko-ovet ovat puisia peiliovia, jotka on maalattu harmahtaviksi.

Tornit ja ullakko

Kirkon tornien seinät ovat pääosin puhtaaksimuurattua tiiltä. Torneissa olevat portaavat ja porrastasot, sekä kantavat rakenteet ovat puuta. Tornien alaosien tiiliseinät on maalattu. Tornien lattiat on vaihdettu lähtötietoaineiston mukaan pian kirkon valmistumisen jälkeen muurattuihin lattioihin. Tällä hetkellä tornien alaosien lattiat ovat maalattuja betonilattioita.

Pohjoistornin alaosaan on vuonna 1981 lisätty vihkiparien odotustila ja kulkuaukko tornista kirkkosaliin. Eteläisen tornin alaosan portaiden alle on tehty säilytystiloja, mutta alkuperäisiin suunnitelmiin hahmoteltua aukkoa kirkkosalin ja tornin väliin ei ole toteutettu. Odotushuoneen ja säilytystilojen seinäpinnat sekä tornin alaosan porraskaiteet ovat umpilaudoitettuja ja maalattu lämpimän valkoisella sävyllä. Eteläisen tornin porraskaiteen puukäsijohde on keltainen ja pohjoisen tornin porraskaiteen puukäsijohde on vihreä. Puupilarit on maalattu tornien alaosien osalta samaan vaaleaan sävyyn. Puiset porraskaskelmat on maalattu kellertävän sävyisiksi. Tornien toisten kerrosten välipohjien ja portaiden alapinnat on laudoitettu ja maalattu

valkoiseksi. Kattopintoja ja pilareita kiertää valkoiseksi maalatut kattolistat.

Tornien ovet ovat pääosin maalattu harmahtaviksi. Torneihin johtavien metallipäällysteisten ulko-ovien takaosissa ovat puiset peiliovet. Urkutilan ja tornihuoneen välinen ovi pellitettiin vuoden 1981 korjauksessa. Tornien väliovet ovat palo-ovia.

Kirkkosalin yläpohjan yläpuolisen laudoituksen päälle lisättiin lisäeristeeksi 2x50 mm mineraalivillalevyt ja ullakkotilaan tehtiin laudoitettuja kulkukäytäviä vuorivillojen vahingoittumisen estämiseksi vuoden 1981 peruskorjauksessa. Ullakolle tehtiin kahden paloluukun sijaan yksi isompi paloluukku, johon kiinnitettiin valaisimet vuonna 1981. Samana vuonna torneihin lisättiin paloviranomaisen esittämät kaksi kuivavesiputkea. Ullakoille tehtiin rakennesuunnitelmien mukaan lisätukirakenteita lahonneiden puukaarien kohdalle.

Kirkon kellot ja luukut muutettiin koneellisesti toimiviksi talvella vuosina 1977–1978. Kellojensoitto- ja luukkujen käyttölaitteet tilattiin Rele ja Muuntaja Oy:lta.

Tornien alaosien tiiliseinät on maalattu. Torneissa olevat portaat ja porrastasot, sekä kantavat rakenteet on maalattua puuta. Vasemmalla kuvassa etelätornin porrashuone ja oikealla pohjoistornin porrashuone.

Tornien välisessä osassa kolmannessa ja neljännessä kerroksessa sijaitsee galleriakäytävät. Vasemmalla kuvassa oleva kolmannen kerroksen käytävätila avautuu urkuparvelle ja oikealla kuvassa näkyvää neljännen kerroksen käytävätilaa käytetään varastotilana.

1.

2.

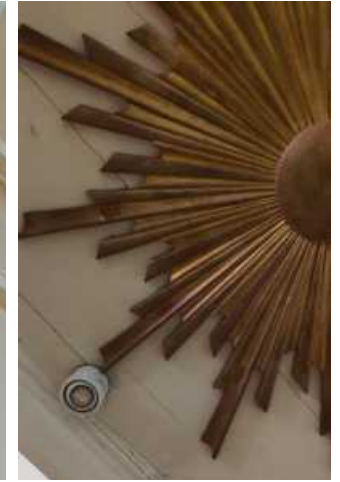
3.

4.

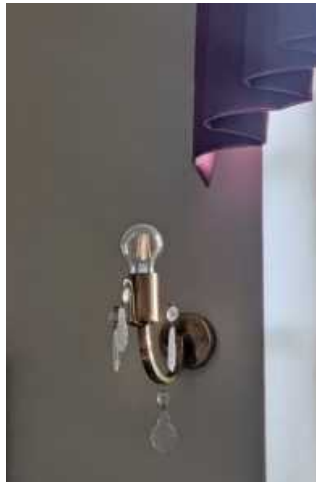
5.

6.

7.

8.

9.

10.

10.

11.

Valaistus

Kirkkoon tehtiin sähkövalot vuonna 1923, jolloin hankittiin kirkossa tänäkin päivänä olevat messinkilampetit. Lampettien sähköistetyt keskimmäiset kynttilänjalat entistettiin kynttilöille sopiviksi vuoden 1981 peruskorjauksessa.

Kirkon valaistus on uusittu vuosien 1981 ja 1982 peruskorjauksissa. Ullakkotilan pohjoisen puoleiselle kulkuväylälle tehtiin valaistus vuonna 1981. Pohjois- ja etelätornin valaisimet uusittiin lehteritasolle asti vuonna 1982, siitä ylöspäin asennukset jätettiin ennalleen. Kirkon kattokruunut puhdistettiin, kiilloitettiin ja sisäiset johdotukset uusittiin vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä

Kirkkosalin, ristivarsien, kuorin ja saarnastuolin sekä tuulikaappien ja urkulehterin valaisimet on uusittu vuonna 1982. Kirkkosaliin tehtiin kohdevalaisimet ja kuorin yläosaan tehtiin valaisinluukku kohdevalaisimille. Sakastin ja toimitushuoneen sekä niihin liittyvien tilojen valaisimet on uusittu vuonna 1982. Valaistuksen ohjaustaulu sijaitsee sakastissa.

1. Messinkilampetit, kirkkosali
2. Kohdevalaisin, kirkkosali
3. Kohdevalaisin, urkuparvi
4. Valaisinluukku, kuori
5. Kohdevalaisin, kuori
6. Kohdevalaisin, saarnastuoli
7. Kattokupuvalaisin; tuulikaapit, vihiparien odotustila ja urkulehterin alapinta
8. Seinävalaisin, sakasti
9. Seinävalaisin, toimitushuone
10. Seinävalaisin, vihkiparien odotustila
11. Seinävalaisin, galleriakäytävä 2. krs

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Kattokruunut

1. Altaria lähinnä oleva kattokruunu on kirkon nuorin kattokruunu. Se on Taito Oy:n valmistama ja Maria Bäckmanin vuonna 1938 kirkolle lahjoittama ns. barokkikruunu.
2. Ristivarsien kattokruunut on hankittu uutena kirkkoon sen valmistumisvuonna 1855.
3. Keskikupolin kattokruunu on hankittu ristivarsien kattokruunujen tapaan uutena vuonna 1855.
4. Saarnastuolia lähinnä oleva kattokruunu on vuodelta 1732. Kruunu on siirretty Tyrvään vanhasta kirkosta.
5. Urkulehterin edessä oleva kattokruunu on kirkon vanhin kattokruunu vuodelta 1702. Kruunu on siirretty Tyrvään vanhasta kirkosta.
6. Kirkon avajaisiin saatu rakennusmestari Sahlbergin lahjoittama kristallikoristeinen ja messinkinen uusrokokookruunu sijoitettiin sakastiin vuoden 1938 peruskorjauksen yhteydessä.
7. Sakastissa sijaitseva toinen kattokruunu.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

Esineistö

1. Urkuparven alla, pääsisäänkäynnin tuulikaappia vasten sijaitsee Eero Mäkisen kirkon alkuperäisistä kattopaanuista tehty esirukouslaatikko.
2. Kirkon pääsisäänkäynnillä urkuparven alla on J. A. Bomanin veistämä vaivaisukko vuodelta 1855.
3. Kirkon nykyiset virsitaulut on suunnitellut Bertel Stömmer vuoden 1938 peruskorjauksessa. Kirkon alkuperäiset numerotaulut olivat mustia.
4. Tyrvään käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa oppilastyönä valmistettu kastepuu sijaitsee saarnastuolin alla.
5. Valurautainen kynttelikkö saarnastuolin alla.
6. Kastepöytä.
7. Kirjateline on arkkitehtitoimisto Laiho-Pulkkinen-Raunio suunnittelema vuodelta 1981.
8. Kulkueristi ja kynttilät.
9. Valkoinen, kultaisilla yksityiskohdilla koristeltu puhujapöytä.
10. Pyöreä lähetyskynttelikkö.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

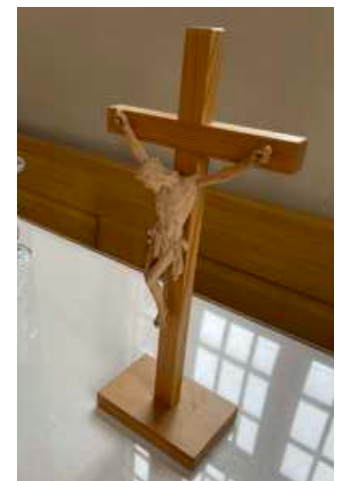
17.

18.

19.

20.

11. Ylipäällikön päiväkäsky kirkkosalin seinällä.

12. Alttarilla sijaitsee kaksi seitsenhaaraista messinkistä kynttilänjalkaa, jotka on lahjoittanut Sievä Amanda Wallin 1920-luvulla.

13. Alttaripöydän hopeiset kynttilänjalat.

14. Puinen krusifiksi on peräisin Pyhän Olavin kirkosta 1400-luvulta.

15. Messinkinen alttarijalka sijaitsee sakastissa. Se on hankittu todennäköisesti Johan Wegelius vanhemman aikana vuonna 1703.

16. Sakastiin johtavan oven yläpuolella sijaitsee Tyrvään kirkon yksi ensimmäisistä taideteoksista, öljymaalauk "Ehtoollisen asettaminen". Sen on lahjoittanut Turkulainen leipurimestari N. E. Grönroos vuonna 1862.

17. Toimitushuoneeseen johtavan oven yläpuolella sijaitsee toinen Tyrvään kirkon ensimmäisistä taideteoksista, öljymaalauk "Jeesus kantaa ristiä". Teoksen on lahjoittanut Turkulainen leipurimestari N. E. Grönroos vuonna 1862.

18. Kuorin seinällä on Ville Vallgrenin "Kristus" kipsikopio Ateneumin omistamasta, vuonna 1890 valmistuneesta marmoriveistoksesta. Kipsiveistoksen on lahjoittanut Jaakko Seitsaari puolisoineen vuonna 1946.

19. Eteläisen ristivarren itäisellä seinällä sijaitsee Väinö Richard Rautalinin tekemä kipsinen korkokuva "Jeesus pesee opetuslasten jalat". Reliefin lahjoittivat kirkkoon Miina ja Kalle Härmä vuonna 1938.

20. Eteläisen ristivarren esteettömällä alttarilla sijaitseva puinen krusifiksi.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

21. Yksi Kuutti Lavosen Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoon tehdyistä lehterin maalauksista sijaitsee toimitushuoneessa.

22. Sakastissa sijaitseva puuveistos.

23. Kolehthaaavi.

24. Kolehthaaveja sakastin seinällä.

25. Vihkiparien odotustilan seinäryijy.

26. Toimitushuoneen seinäryijy.

27. Tyrvään kirkon alkuperäinen viiri on tällä hetkellä varastoituna länsipäädyn tornien välisellä kolmannen kerroksen galleriakäytävällä.

28. Kirkon alkuperäinen lukkarinpenkkiin kiinnitetty virsitalu on tällä hetkellä varastoituna länsipäädyn tornien välisellä kolmannen kerroksen galleriakäytävällä.

29. Lattiasermi.

Irtaimisto

Kirkon tekstiilejä tuhoutui tai vaurioitui vuonna 1982 kirkossa sattuneessa tulipalossa. Sastamalan seurakunnan arkistossa sijaitsevassa kirjassa ”Tyrvään kirkon korjaus tulipalon jälkeen 14.2.1982” on luettelo tuhoutuneista ja vaurioituneista sekä uusitusta irtaimistosta. Ehtoolliskalusto (ehtoolliskalkki ja ehtoollispateeni) on hankittu kirkkoon vuonna 1981.

6. KIRKON SÄILYNEISYYS

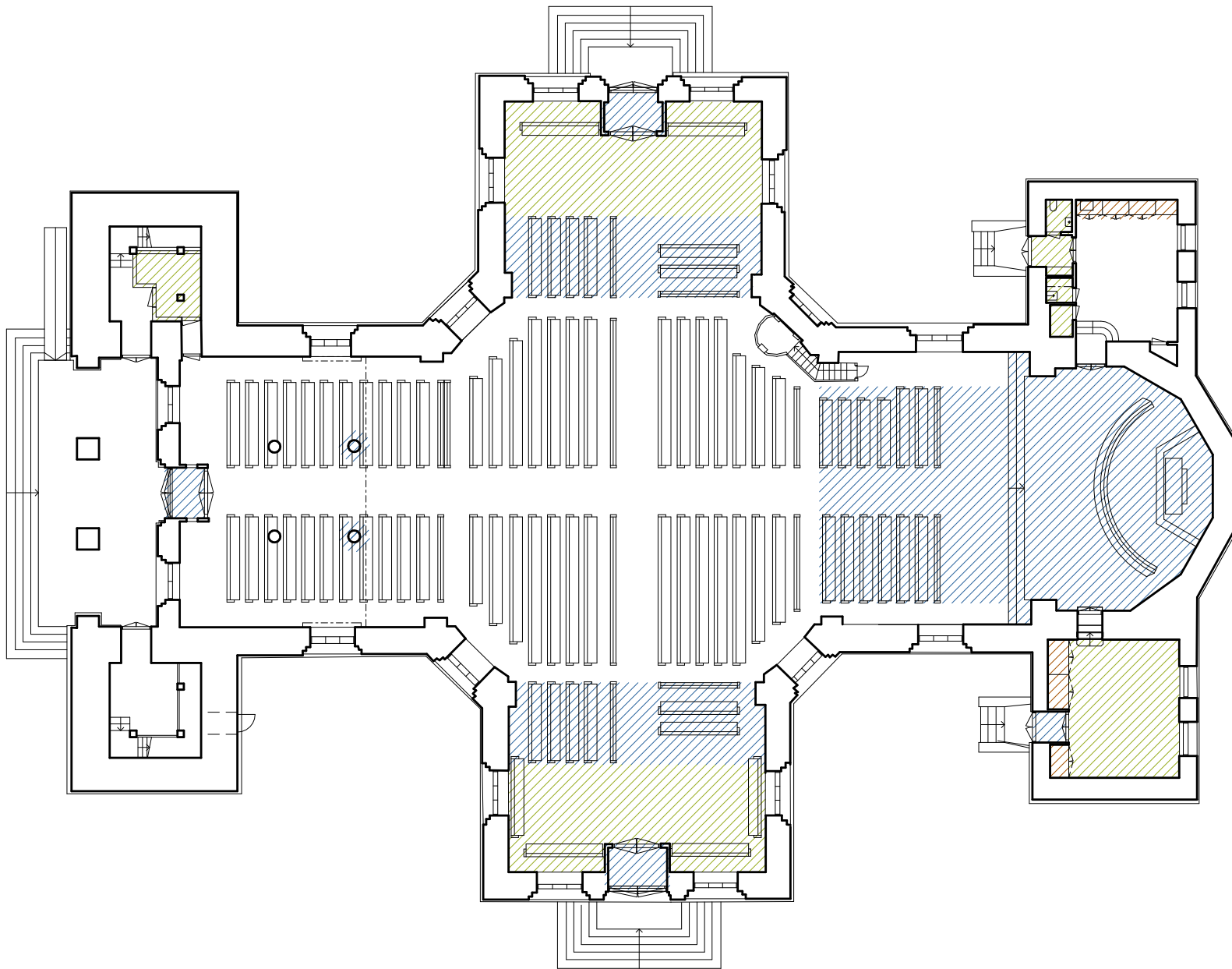
Kirkko on säilynyt ulkoarkkitehtuuriltaan pääosin alkuperäisenä. Kirkon katemateriaali on muuttunut vuosien saatossa mäntypaanukatteesta vuonna 1947 tiilikatteiseksi ja lopulta vuonna 1995 nykyiseksi konesaumatuksi kuparipeltikatteeksi. Tornien huiput, kellohuoneen luukut ja ulko-ovet ovat olleet alun perin ruskeaksi maalattua rautapeltiä. Kirkon tornit päällystettiin kuparikatteella vuonna 1954. Kellohuoneen luukut ovat puurakenteisia ja ulko-ovet ovat vaalean harmaan sävyiset.

Kirkon ikkunoihin on tehty kaksinkertaiset lasit vuonna 1920. Kuorin viisi keskimmäistä ikkunaa muurattiin umpeen vuonna 1938 suoritettussa peruskorjauksessa, mutta ikkunat palautettiin alkuperäisiksi vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä.

Kirkkoon on kohdistunut etenkin sisätilojen osalta vuosien saatossa useita sekä laajoja että pienempiä muutostöimenpiteitä, jotka on listattu seuraavilla sivuilla. Kirkon sisätiloissa on

suoritettu mittavia sisämaalaustöitä vuosina 1891 ja 1938. Nykyasun mukaisen väriytyksen kirkko sai vuosien 1981 ja 1982 peruskorjauksissa, jolloin kirkon interiööri palautettiin lähemmäs alkuperäisasuaan. Alkuperäisiin suunnitelmiin nähden merkittäviä sisätilojen rakenteellisia muutoksia ovat olleet urkuparven, alttarialueen, tuulikaappien sekä kirkkosalin penkkien muutokset. Kirkon sisätiloissa täysin alkuperäisenä ovat säilyneet urkulehterin kaide, saarnastuoli sekä alttaritaulut.

Kirkon sisätilat ja niiden muutokset ovat heijastelleet useissa peruskorjauksissa aikansa tyyli- ja suunnitteluihanteita. Toisaalta muutokset ovat vastanneet vuosikymmenien aikana kirkon ja seurakunnan muuttuviin tarpeisiin. Tyrvään kirkko on etenkin sisätilojensa osalta monien rakennusvaiheiden muodostama ainutlaatuinen kerroksellinen kokonaisuus, jossa alkuperäisyyttä ei voida pitää sen ainoana arvona.

Olennaiset muutokset

Huomaamattomat ja muut sisustuksen muutokset

Tilan käyttötarkoitus muuttunut

Olennaiset muutokset

Urkulehteri

Urkulehterin parvea laskettiin ja pidennettiin kohti kirkkosalia uusien urkujen myötä vuonna 1933. Parven alle lisättiin kaksi tukipilaria. Kirkon urut on uusittu vuosina 1933 ja 1986.

Kuori ja alttari

Kuorin lattiapinnan 45 cm korotus on tehty vuoden 1938 peruskorjauksessa. Alkuperäinen lattiamateriaali (hiekkakivilaattoja jäljittelevä puulankku) vaihdettiin shakkiruutukuvioiseksi kalkkikiveksi vuonna 1938. Kirkon puurakenteinen lattia rakennettiin uudelleen betonirakenteisena vuonna 1982 tulipalon jälkeen. Kuorin lattiamateriaali uusittiin nykyiseen Öölannin kalkkikivilaattaan. Kuorin lattiaan tehtiin lattialämmitys.

Kuorin alttarikaidetta muutettiin vuonna 1938 siten, että sen yläosaan lisättiin pehmuste ja alttarin puolelle lisättiin kaksi laskutasoa. Aiemmin kuorin lattian korkeuserojen rajakohdassa sijainnut alttarikaide muutettiin vuonna 1982 siten, että se on kuorin lattiapinnan kanssa samassa tasossa. Alttarikaitteen seinissä kiinni olleet jatkokset poistettiin molemmista päistä vuonna 1981.

Kuorin viisi keskimmäistä ikkunaa muurattiin umpeen vuonna 1938 ja alttaritauluista keskimäinen nostettiin kahta muuta ylemmäs ja sen alle sijoitettiin kipsireliefi. Kuorin umpeen

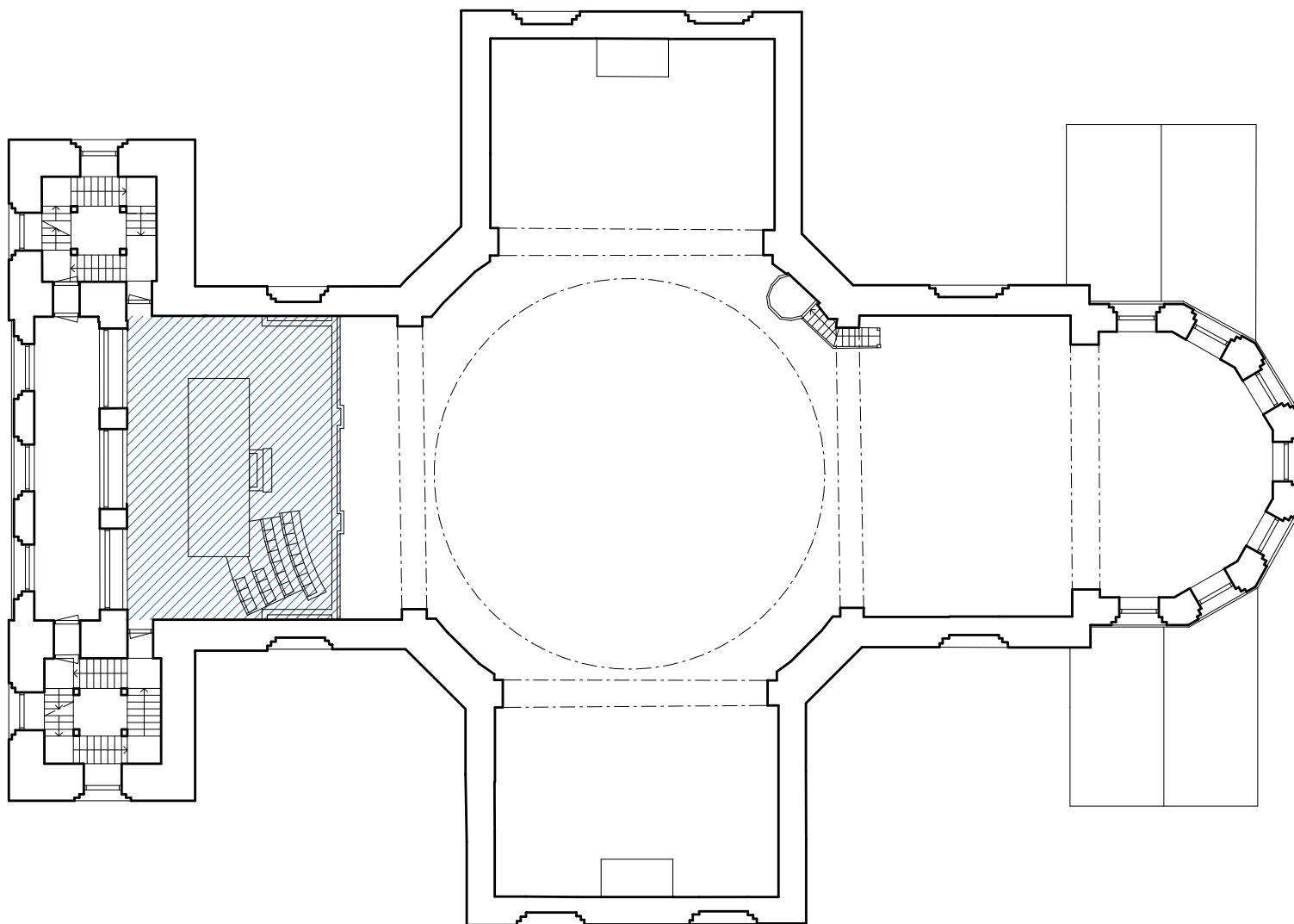
muuratut ikkunat avattiin vuonna 1981, alttaritauluasetelma palautettiin alkuperäiseksi ja kipsireliefi siirrettiin kirkon eteläiseen ristivarteen. Alttari siirrettiin irti seinästä alttarikorokkeen toiseen laitaan ja polvistumiskaiteen alemmaa laskutasoa levennettiin noin vuonna 1994.

Kirkkosalin penkit

Vuonna 1938 peruskorjauksessa poistettiin lähimpänä alttaria olleet, muuhun järjestykseen poikittaiset penkit. Penkkejä vähennettiin muualtakin kulun helpottamisen järjestämiseksi. Alkuperäisissä suunnitelmissa olevat kirkkosalin kuoria lähinnä olevat nykyiset itäsakaran penkit on käännetty jossain vaiheessa kirkkosalin muiden penkkien istuinjärjestyksen ja -suunnan mukaisesti. Kirkon alkuperäisiä seiniä pitkin kulkevia penkkejä ei ole. Penkkejä on vähennetty niiden korjaustöiden yhteydessä molemmista ristivarsista vuonna 2015 ja ristivarsien penkkien järjestystä on muutettu.

Tuulikaapit

Kirkon ulko-ovien eteen on tehty tuulikaapit vuonna 1938. Pääsisäänkäynnin ja ristivarsien tuulikaapit on uusittu vuonna 1982 tulipalon jälkeen mukaillen vuoden 1938 peruskorjauksessa tehtyjä tuulikaappeja heiluriovineen. Ristivarsien tuulikaapit ja ovet madallettiin pääsisäänkäynnin tuulikaappia vastaaviksi.

 Olennaiset muutokset

 Huomaamattomat ja muut sisustuksen muutokset

 Tilan käyttötarkoitus muuttunut

Pintojen käsittely

Kirkkosalissa on suoritettu mittavia sisämaalaustöitä vuosina 1891 ja 1938. Nykyasun mukaisen värityksen kirkko sai vuosien 1981 ja 1982 peruskorjauksissa, jolloin kirkon interiööri palautettiin lähemmäs alkuperäisasuaan. Ristisakaroiden segmenttipäädyissä on peitettynä vuonna 1938 Antti Salmenlinnan maalaamat freskot, jotka pilaantuivat kirkossa vuonna 1982 tapahtuneen tulipalon ja sammutustöiden yhteydessä.

Huomaamattomat ja muut sisustuksen muutokset

Toimitushuoneen tuulikaapin ympärille on tehty kiinteät kaapit vuoden 1938 peruskorjauksessa.

Sakastin pohjoisseinällä olevat kiinteät kaapit ja kaappiin integroitu keittiötaso on tehty vuoden 1981 peruskorjauksen yhteydessä.

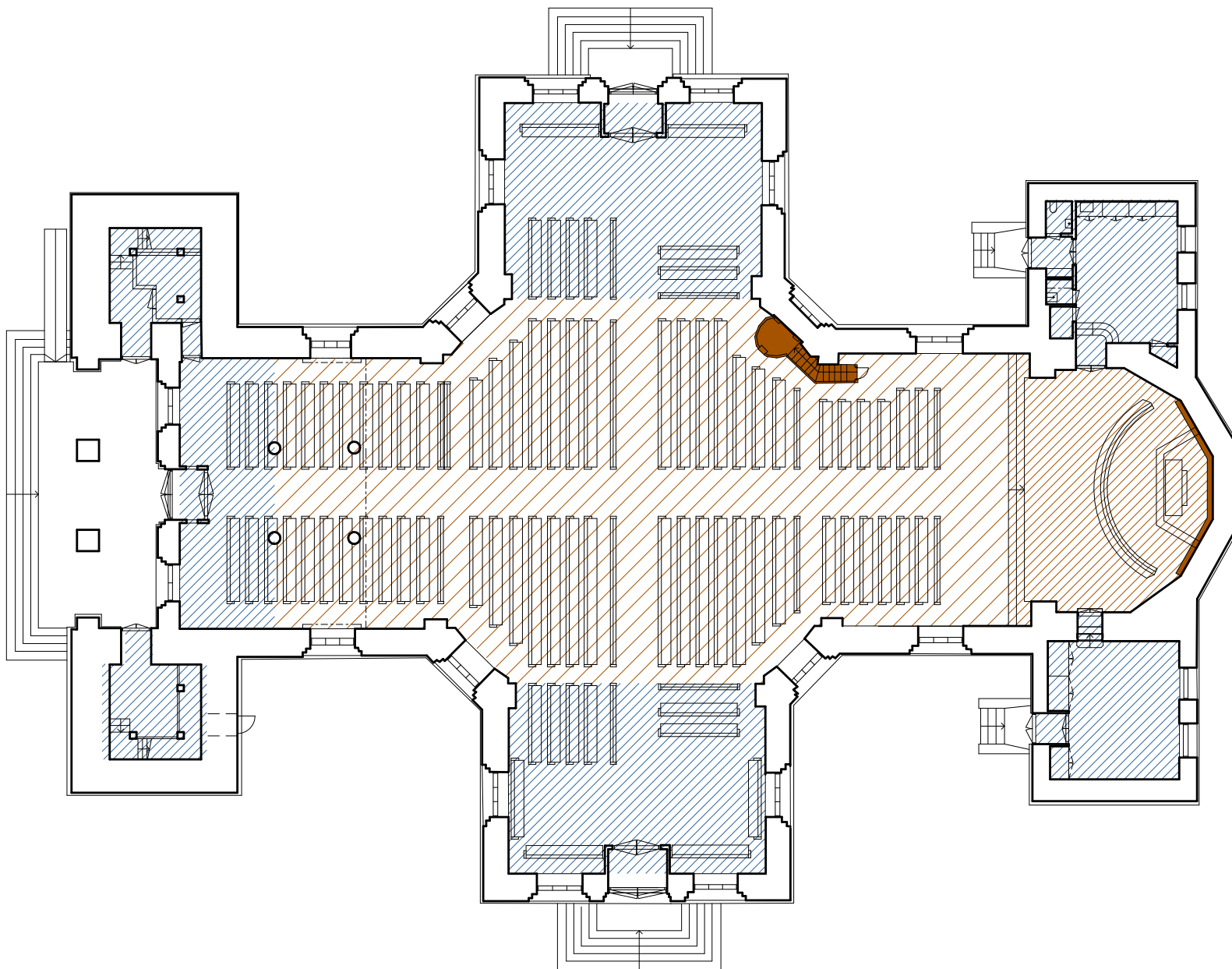
Tilan käyttötarkoitus muuttunut

Sakastiin on tehty tuulikaappi ja suurempi wc-tila 1920-luvulla ja muita, nykytilan mukaisia aputiloja vuosien 1938 ja 1981 peruskorjauksissa.

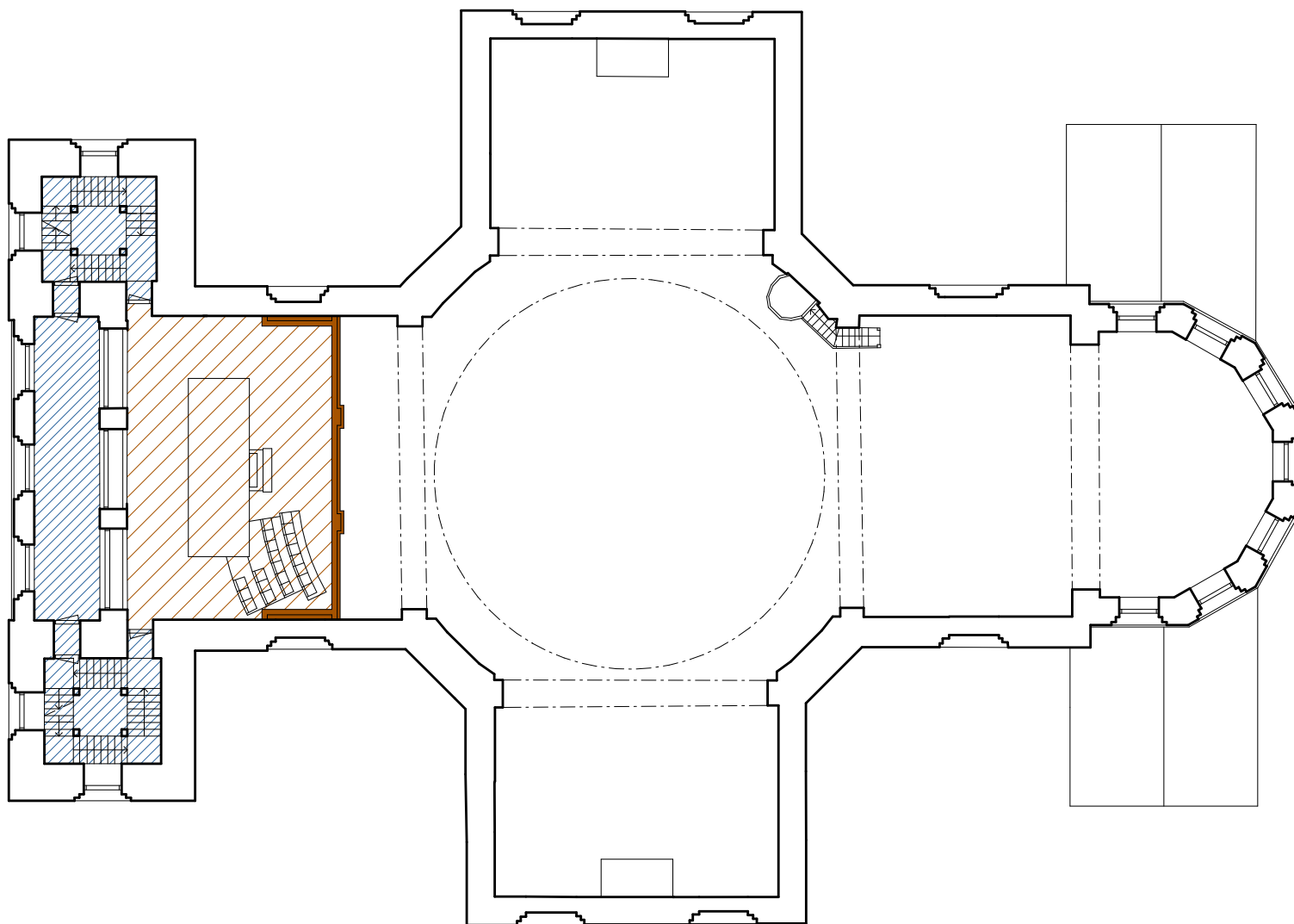
Toimitushuoneen nykyinen käyttötarkoitus muuttui arkisto-/kirjastohuoneesta toimitus-/kokoushuoneeksi vuoden 1938 peruskorjauksen yhteydessä.

Kirkon pohjoistornin alaosaan tehtiin vihkiparien odotustila vuoden 1981 peruskorjauksessa. Tilan sisustus uusittiin talkoovoimin vuonna 2020.

Eteläiseen ristivarteen on vuonna 2015 tehty esteetön sivualttari ja pohjoisessa ristivarressa on monitoimitila irtokalusteineen.

Ei siedä muutosta
 Sietää muutosta huonosti
 Sietää muutosta osittain
 Sietää muutosta

Ei siedä muutosta

Sietää muutosta huonosti

Sietää muutosta osittain

Sietää muutosta

Painetut lähteet

Rönkkö, Marja-Liisa. Tyrvään kirkko 150 vuotta. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistyksen julkaisuja LXXXVII. Vammalan Kirjapaino Oy, 2005.

Sastamalan seitsemän kirkkoa. Vammalan Kirjapaino Oy, 1968.
Lähteinä käytetyt osuudet: Tyrvään vanha kirkko, kirj. Eino Kolari.
Tyrvään uusi kirkko, kirj. Ilmari Tarjamo.

Lampinen, Marja-Liisa. Satakunnan Museon monisteita 1. P. J. Gylichin satakuntalaiset kirkot. Pori, 1972.

Hiekkanen, Markus. Suomen keskiajan kivikirkot. 4. uudistettu painos. Meedia Zone OU, Tallinna 2018.

Sastamalan seurakunnan arkiston materiaalit

Tyrvään kirkon korjaustöiden esisuunnitelma, 1977.
Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio.

Vammala III. Jaa 13. Tyrvään ja Karkun kirkkojen korjaustyö 1978-1981.

Tyrvään srk III. Tyrvään kirkon sähköpiirustukset vuodelta 1981. Jaa 2.

Tyrvään srk III. Tyrvään kirkon LVI- ja rak. tekn. piirustuksia 1981. Jaa 3.

Tyrvään kirkon peruskorjaus 1981. Rakennusteknisten töiden urakkasopimus.

III Vammalan ev. lut. seurakuntien arkisto. Tyrvään kirkko/peruskorj. v. 1981. Työpäiväkirjoja.

Vammalan ev.lut. seurakuntien arkisto. Tyrvään seurakunta III. Tyrvään kirkon alttaritaulujen konservointi 1981. Jaa 16. Tyrvään ja salokunnan kirkkojen urut 1983-1985. Jaa 15.<

Vammalan ev.lut. seurakuntien arkisto III. Tyrvään ja Karkun kirkkojen peruskorjauksiin liittyviä papereita. 1977. 1981-1982.

Vammala III. Jaa 7. Tyrvään kirkon korjaus tulipalon jälkeen 14.02.1982.

III (1966). Tyrvään seurakunta. Tyrvään kirkon maalaus- ja lvi-töiden urakkasopimukset 1982. Jaa 10.

Tyrvään kirkko. Sähkötyöselvitys 1982.

Tyrvään srk III. Tyrvään kirkko. Arkkitehtipiir. Sähkö. piir. 1982. Jaa 11.

7. LÄHTEET

Tyrvään Seurakunta II. Tyrvään kirkon pihatyöt ja ulkovalaistus 1988.

Vammalan ev.lut. seurakuntien arkisto II. Tyrvään kirkon uurnalehto: Rak.urakkasopimus liitteineen. Suunnittelupiirustukset ja sähkötyöselitys Air-Ix. Kirjeistöä Muistolehtotmk:n pöytäkirjat. Opinnäytetyö: Tyrvään kirkon uurnalehdon uudelleen suunnittelu. 1989-1999.

Vammalan ev.lut. seurakuntien arkisto II. Tyrvään kirkko. Kattotyö/ Kuparikatto. 1996.

Vammalan ev.lut. seurakuntien arkisto II. Tyrvään kirkko. Kattotyö. 1995-1996. Kattoristien kultaus. Ia 4.

Tyrvään kirkko. Äänentoisto. 1997-2001.

Tyrvään kirkko. Penkkien kunnostus ja lattian lakkaus. 2015.

Verkkolähteet

Maakuntakaava. https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Maakuntakaava_2040_MKV_27032017_.pdf

Maakuntakaavan kaavamerkinnot. https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Kaavamerkinnot_ja_maaraykset_MKV27032017_0.pdf

Maakuntakaavan liitekartat. https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/Liitekartat_MKV_27032017_pienempi.pdf

Sastamalan karttapalvelu. <https://experience.arcgis.com/experience/95ca5ac00c6f4afab1391b98130927a0/d7b194b4e9746c2cca372bdf3/?locale=fi>

Asemakaavakartta. https://services-eu1.arcgis.com/9R0NNGf54a0LP2Tx/arcgis/rest/services/Asemakaavaindeksi_Sastamala_katselu2/FeatureServer/12/240/attachments/248

Keskustaajaman rakenneosayleiskaava. https://services-eu1.arcgis.com/9R0NNGf54a0LP2Tx/arcgis/rest/services/Yleiskaavaindeksi_Sastamala/FeatureServer/0/6/attachments/10

Museovirasto. https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2273

<https://alueviesti.fi/2020/06/28/tyrvaan-kirkon-morsiushuone-uudistui-talkoovoimin-nyt-se-on-merkittavaan-hetkeen-sopiva/>

Muut lähteet

Tyrvään kirkko. Tiilimuurattujen julkisivujen, vesikattojen ja sisäpintojen rappauten kuntotutkimus. A-insinöörit, 9.11.2023

Kuvalähteet sivuittain

Valokuvat: Arkkitehtitoimisto NOAN, ellei toisin mainittu

- 4 Pohjapiirustus 1. krs, Arkkitehtitoimisto NOAN.
- 8 Ortoilmakuva kirkon ympäristöstä, 2024. Paikkatietoikkuna, 2025.
- 10 Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040.
- 10 Pirkanmaan maakuntakaava 2040, kartta 12b.
- 12 Ote keskustaajaman rakennesayleiskaavasta, 2025. Sastamalan karttapalvelu.
- 14 Ote asemakaavasta, 2025. Sastamalan karttapalvelu.
- 16 Tyrvään keskiaikainen kirkko. Korttikeskus, kustantaja 1930-1934. Historian kuvakokoelma. Museovirasto. <https://www.finna.fi>
- 18 Ortoilmakuva Sastamalasta, 1956. Paikkatietoikkuna, 2025.
- 20 Karttoja kirkon maasta 1800-luvulta. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 21 Karttoja kirkon maasta 1800-luvulta. Sastamalan seurakunnan arkisto.

- 22 Tyrvään kirkko, Arkkitehtuurin historian opetusdiat, kirkot: 1800-luku (B30) 0, Aalto-yliopiston arkisto.
- 24 Kirkon länsifasadi. P. J. Gylich, 1848. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 26 Pehr Johan Gylich. Tekijä: Euphrosyne Chiewitz, edited by Wikimedia Commons user Jontts - <https://www.finna.fi/Record/tmk.161057828681100>, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=119249184>
- 30 Kirkon alkuperäisiä julkisivu- ja leikkauspiirustuksia. Pehr Johan Gylich, 1848. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 31 Kirkon alkuperäisiä julkisivu- ja leikkauspiirustuksia. Pehr Johan Gylich, 1848. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 32 Kirkon alkuperäisiä rakennepiirustuksia. Pehr Johan Gylich, 1848. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 33 Kirkon alkuperäisiä rakennepiirustuksia. Pehr Johan Gylich, 1848. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 34 Tyrvään kirkon pohjapiirustus. Pehr Johan Gylich, 1848. Sastamalan seurakunnan arkisto.

- 38 Valokuva R. W. Ekmanin alttaritaulusta. Konservointiraportti Vammalan kirkossa olevasta R.W. Ekmanin vuonna 1866 maalaamasta alttaritriptyykistä, Janusz Marian Wanicki. Kuvaaja tuntematon. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 40 Valokuva kirkosta 1930-luvulta. Valokuva: Seurakuntain Keskinäinen Palovakuutusyhtiö, Elka.
- 41 Ote kirkon alkuperäisestä julkisivupiirustuksesta. Pehr Johan Gylich, 1848. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 42 Valokuvia kirkon kuorin alta lattiarakenteista löytyneestä lahottajasienestä elokuulta vuodelta 1981. Valokuvat: Risto Rainio, rakennusmestari ja korjaustöiden valvoja. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 43 Valokuva pohjoisesta, kirkko talvimaisemassa. <https://visittampere.fi/> Kuvaaja: Teresa Herrero Vidfelt.
- 44 Valokuva kirkkosalista 1930-luvulta. Valokuva: Seurakuntain Keskinäinen Palovakuutusyhtiö, Elka.
- 46 Matti Virtasen vesivärimaalaus, kirkkosalin vuonna 1891 saamassa asussa. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 46 Valokuva Tyrvään kirkosta vuodelta 1900. Sastamalan seurakunnan arkisto. Kuvan on lähettänyt Kirkkoherran virastolle Jouko Rajala, kuvaaja tuntemeton.
- 52 Pohjapiirustus vuodelta 1938, Bertel Strömmer. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 54 Urkuparven muutossuunnitelma vuodelta 1933, Bertel Strömmer. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 54 Urkuparvi ja Aarne Wegeliuksen urut kuvattuna vuonna 1968, kuvaaja: Marja-Liisa Rönkkö. Kuva kirjasta Tyrvään kirkko 150 vuotta.
- 56 Urkuparven kaiteen suunnitelma, Pehr Johan Gylich 1854. Sastamalan seurakunnan arkisto.
- 57 Urkuparvi kuvattuna vuonna 2014. Valokuva: Wikipedia. https://fi.m.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Tyrv%C3%A4%C3%A4n_kirkon_urkuparvi.JPG
- 58 Kirkko kuvattu kuorista kirkkosaliin päin vuonna 1976. Kuvaaja: Kaarto, Pasi. Rakennushistorian kuvakokoelma, Museovirasto. Finna.

58 Kirkko kuvattu lehteriltä kirkkosaliin päin vuonna 1976. Kuvaaja: Kaarto, Pasi. Rakennushistorian kuvakokoelma, Museovirasto. Finna. 60 Bertel Strömmerin ehdotus kirkkosalin ajanmukaistamiseksi, 1938. Sastamalan seurakunnan arkisto. 60 Leikkaus kirkosta. Bertel Strömmer, 1937. Sastamalan seurakunnan arkisto. 62 Valokuvia Antti Salmenlinnan kirkkosalin ristisakaroiden segmenttipäätyihin vuonna 1938 maalaamista freskoista. Valokuvat: Marja-Liisa Rönkkö, 1968. Kuva kirjasta Tyrvään kirkko 150 vuotta. 64 Piirustus höyrylämmityslaitoksesta noin vuodelta 1937. Sastamalan seurakunnan arkisto. 66 Piirustus kirkon pohjoispuolelle rakennetusta lämpökeskuksesta 1938, Bertel Strömmer. Sastamalan seurakunnan arkisto.	68 Lämpökeskuksen muutossuunnitelmat vuodelta 1981. Arkkitehtitoimisto Laiho-Pitkänen-Raunio. Sastamalan seurakunnan arkisto. 70 Valokuva kirkon paanukatteesta vuodelta 1935. Valokuva: Sastamalan seurakunnan arkisto, H. Prusi 70 Valokuva kirkon tiilikatteen rakentamisesta. Valokuva: Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon. 70 Valokuva kirkon sementtikattotiilestä. Valokuva: Soile Tirilä, Finna. Rakennusfragmenttikokoelma, Museovirasto. 72 Valokuva kaakosta. Valokuva: Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon. 73 Valokuva Kirkkokadun ja Puistokadun risteyksestä. Valokuva: Samuli Lintula - Own work, CC BY 3.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4641904. 81 Keskikupolin tähtikuviot. Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio, 1981. Sastamalan seurakunnan arkisto.

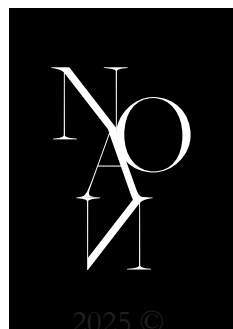
81 Keskikupolin koristemaalaukset. Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio, 1981. Sastamalan seurakunnan arkisto. 84 Leikkaus B-B. Arkkitehtitoimisto Pitkänen-Laiho-Raunio, 1982. Sastamalan seurakunnan arkisto. 86 Suunnitelma Tyrvään kirkon uruista, Åkerman & Lund 1.12.1984. Sastamalan seurakunnan arkisto. 86 Valokuva Tyrvään kirkon uusista uruista. Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon. 108 Detalji, kirkkosalin penkit. Pehr Johan Gylich, n. 1854. Sastamalan seurakunnan arkisto. 108 Detalji kirkon penkkien muutoksesta. Bertel Strömmer, 1938. Sastamalan seurakunnan arkisto. 112 Detalji, alttarikaiteen muutos. Bertel Strömmer, 1938. Sastamalan seurakunnan arkisto. 112 Detalji, alttarikaide. Pehr Johan Gylich, n. 1854. Sastamalan seurakunnan arkisto.	112 Kirkkosali kuvattuna ennen vuoden 1981 peruskorjausta. Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon. 116 Piirustus kirkon saarnastuolista. Pehr Johan Gylich, 1854. Sastamalan seurakunnan arkisto. 121 Kuva kirkon yleisestä piispantarkastuksesta ja kirkkokansasta vuodelta 1973. Sastamalan seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon. 122 Leikkaus ristivarsien tuulikaapeista. Arkkitehtitoimisto Laiho-Pitkänen-Raunio, 1982. Sastamalan seurakunnan arkisto. 124 Suunnitelma tuulikaapeista. Bertel Strömmer, 1938. Sastamalan seurakunnan arkisto. 135 Kirkon tornin alaosa kuvattuna vuonna 1976. Kuvaaja: Kaarto Pasi. Rakennushistorian kuvakokoelma, Museovirasto. Finna. 136 Vihkiparien odotustilan pohjapiirustus ja leikkaus. Arkkitehtitoimisto Laiho-Pulkkinen-Raunio, 1981. Sastamalan seurakunnan arkisto.

Tyrvään kirkko

Rakennushistoriaselvitys 31.10.2025
Arkkitehtitoimisto NOAN Oy
etunimi.sukunimi@noan.fi

Työryhmä:
Lassi Viitanen
Caspar Åkerblom
Laura Rahkonen

NOAN
architecturestudio

Arkkitehtitoimisto NOAN Oy

